

**ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»**

**Η Ελληνική Αεροναυτική Στρατηγική στην Κύπρο: Παρούσα κατάσταση,
μελλοντικές προοπτικές**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ευστράτιος Ε. Φυντικάκης

Αθήνα, 2022

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ευστράτιος Φυντικάκης 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι, η συγκεκριμένη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία μου, στο πλαίσιο συμμετοχής μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις «Στρατηγικές Σπουδές Ασφάλειας» (Master of Arts in Strategic Security Studies) του Τμήματος Διεθνών Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών (ΔΕΠΣ) του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα αναφέρονται πλήρως στο σύνολό τους. Επίσης, διά της παρούσας δήλωσης αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναται να αντιμετωπίσω στην περίπτωση που αποδειχθεί ότι, η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής.

Ο ΔΗΛΩΝ

Όνοματεπώνυμο : Ευστράτιος Φυντικάκης

Αριθμός Μητρώου : 1221Μ201

Υπογραφή :

A rectangular box containing a handwritten signature in blue ink. The signature is stylized and appears to be 'Eustratios Fyntikakis'. There is some faint, illegible text visible in the background of the box.

Συντομογραφίες

A/Φ: αεροσκάφος/η

A/T: αντιτορπιλικό

ΑΝΣΚ: Αντικειμενικός Σκοπός

ΔΜ: Διοικητική Μέριμνα

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΔΕΑΧ: Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου

Ε/Π: ελικόπτερο/α

ΕΔ: Ένοπλες Δυνάμεις

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕ/Π: επιθετικά Ε/Π

ΘΕ: Θέατρο Επιχειρήσεων

Κ/ρβ: κορβέτα

Κ/Β: Κατευθυνόμενο Βλήμα

Π/Β: πυροβολικό

ΠΝ: Πολεμικό Ναυτικό

ΠΟ: πυρηνικά όπλα/πυρηνικό οπλοστάσιο

ΤΠΚ: Ταχύ Περιπολικό Κατευθυνομένων Βλημάτων (Πυραυλάκατος)

Υ/Β: υποβρύχιο

ΥΠΑΜ: Υπουργείο Άμυνας

Φ/Γ: φρεγάτα

A2/AD: anti-access, area-denial

C2: Command & Control

C4ISR: Command, Control, Communication, Computer, Intelligence, Surveillance &
Reconnaissance

UAVs: unmanned aerial vehicles

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους όσους συνέβαλαν στην εκπόνηση της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον κ. Κωνσταντίνο Κολιόπουλο, αναπληρωτή καθηγητή Διεθνούς Πολιτικής - Στρατηγικών Σπουδών στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, για την καθοδήγηση, την παροχή πολύτιμου υλικού και τη συνεχή υποστήριξή του.

Επίσης, ευχαριστώ τον Αντιναύαρχο ε.α. Βασίλειο Μαρτζούκο ΠΝ που, ως μέλος του ΕΛΙΣΜΕ, μου παρείχε αμέριστα την επαγγελματική του εμπειρία και συμβουλή για την επιτυχή ολοκλήρωση της εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω ιδιαίτερα τις ευχαριστίες μου στην οικογένειά μου, στην Δήμητρα-Ιωάννα και τη Δέσποινα, για την κατανόησή τους και τη συνδρομή τους στην προσπάθειά μου, καθόσον ανέλαβαν στον βαθμό που μπορούσαν την «αυτοδιαχείριση» των διαφόρων θεμάτων τους, επιβαρύνοντας τους ίδιους, αλλά επιτρέποντας σε εμένα να έχω περισσότερο χρόνο για να αφοσιωθώ στη μελέτη και στην εκπόνηση της εργασίας μου.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	13
Κεφάλαιο πρώτο.....	15
Η Γεωστρατηγική διάσταση του ελλαδικού χώρου.....	15
1.1 Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας και η γεωπολιτική της βαρύτητα.....	16
1.2 Εθνικά συμφέροντα.....	19
Κεφάλαιο δεύτερο.....	21
Η σημασία της Κύπρου.....	21
2.1 Η Γεωπολιτική βαρύτητα της Κύπρου.....	21
2.2 Το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου.....	24
Κεφάλαιο τρίτο.....	27
Ναυτική και Αεροπορική Στρατηγική.....	27
3.1 Οι θεωρίες Ναυτικής και Αεροπορικής Στρατηγικής στο σύγχρονο περιβάλλον.....	27
3.2 Απαγόρευση πρόσβασης/άρνηση περιοχής (A2/AD) – Θαλάσσιος έλεγχος - Ύπαρξη Στόλου (Fleet in Being).....	34
Κεφάλαιο τέταρτο.....	39
Η Τουρκική απειλή.....	39
4.1 Ο Τουρκικός Αναθεωρητισμός.....	40
4.2 Η Υψηλή Στρατηγική της Τουρκίας.....	48
Κεφάλαιο πέμπτο.....	50
Επιχειρήσεις σε βάθος και η δυνατότητα υλοποίησής τους με τα διατιθέμενα εθνικά μέσα και μονάδες.....	50
5.1 Επιχειρήσεις σε βάθος.....	50
5.2 Δυνατότητα υλοποίησης επιχειρήσεων σε βάθος από τις Ελληνικές ΕΔ.....	53
5.3 Υποδομές της Κυπριακής Δημοκρατίας για την υποστήριξη επιχειρήσεων σε βάθος από τις Ελληνικές ΕΔ στην Κύπρο.....	55
Κεφάλαιο έκτο.....	59
Συμμαχίες Εξωτερικής εξισορρόπησης.....	59
6.1 Οι Συμμαχίες στο άναρχο διεθνές σύστημα.....	59
6.2 Η εφαρμογή των Συμμαχιών εξισορρόπησης στην Ελληνική πραγματικότητα.....	60
Κεφάλαιο έβδομο.....	62
Η μελλοντική αεροναυτική στρατηγική στη Κύπρο.....	62
7.1 Ναυτική Στρατηγική. Εφαρμογή των θεωριών στην Ανατολική Μεσόγειο – Κύπρο.....	62
7.2 Αεροπορική Στρατηγική. Εφαρμογή των θεωριών	

στην Ανατολική Μεσόγειο – Κύπρο.....	64
Κεφάλαιο όγδοο.....	69
Οικονομία της Άμυνας.....	69
8.1 Οικονομική ανάπτυξη και στρατιωτική αποτελεσματικότητα	69
8.2 Ο ρόλος της καινοτομίας στην βελτίωση της στρατιωτικής	
Αποτελεσματικότητας.....	71
8.3 Οι στρατιωτικές δαπάνες ως δείκτης στρατιωτικής δραστηριότητας...	72
8.4 Απαιτήσεις πρόσκτησης αμυντικού εξοπλισμού για την υλοποίηση της	
αεροναυτικής στρατηγικής στη Κύπρο.....	80
Συμπεράσματα.....	83
Επίλογος.....	90
Πηγές – Βιβλιογραφία.....	91

Πίνακες

Πίνακας 1, Στρατιωτικές δαπάνες της Ελλάδος – Τουρκίας	74
Πίνακας 2, Ελληνικές εξαγωγές αμυντικού υλικού	76
Πίνακας 3, Εξαγωγές αμυντικού υλικού Ελλάδος – Τουρκίας.....	76
Πίνακας 4, Ποσοστό του προσωπικού των ΕΔ Ελλάδος – ΕΕ, σε σχέση με το συνολικό εργατικό δυναμικό	77
Πίνακας 5, Ποσοστό του προσωπικού των ΕΔ Ελλάδος – Τουρκίας, σε σχέση με το συνολικό εργατικό δυναμικό.....	78

Χάρτες

Χάρτης 1, Χάρτης της Ευρώπης το 1500 μ.Χ.	40
--	----

Γραφήματα

Γράφημα 1, Το ενοποιημένο Πεδίο Μάχης.	51
Γράφημα 2, Τμήματα του κέντρου συντονισμού επιχειρήσεων σε βάθος	52
Γράφημα 3, Το Επιχειρησιακό Πλαίσιο.	53
Γράφημα 4, Παραδειγματική γραφική επισκόπηση των Βημάτων Σχεδιάσεως Διαδικασιών Στοχοποίησης.....	54

Εικόνες

Εικόνα 1, Ο Ερντογάν μπροστά από τον χάρτη της «Γαλάζιας Πατρίδας	49
---	----

Η Ελληνική αεροναυτική στρατηγική στην Κύπρο: παρούσα κατάσταση,

μελλοντικές προοπτικές

Ευστράτιος Φυντικάκης

Περίληψη

Με την παρούσα εργασία γίνεται προσπάθεια να αναλυθεί ολιστικά η αναγκαιότητα και η εφικτότητα ύπαρξης μίας πραγματιστικής Ελληνικής αεροναυτικής Στρατηγικής για την Κύπρο. Η μεθοδολογία-δομή που ακολουθείται είναι αρχικά να παρατεθεί η σημασία της Κύπρου και της ευρύτερης θαλάσσιας περιοχής της για την Ελλάδα, να περιγραφεί επιγραμματικά το ισχύον γεωπολιτικό περιβάλλον και να αναλυθεί η τουρκική Υψηλή Στρατηγική, προκειμένου να αναδειχθούν οι διαχρονικοί λόγοι απαίτησης ύπαρξης ελληνικής αεροναυτικής Στρατηγικής για την Κύπρο.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι απαιτήσεις ενός θεάτρου επιχειρήσεων και εξετάζονται οι κλασικές θεωρίες για ναυτική και αεροπορική Στρατηγική με εφαρμογή στο σύγχρονο περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου και ειδικότερα της Κύπρου.

Επιπλέον, ανατρέχοντας στις απαιτήσεις υλοποίησης του Δόγματος Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδος-Κύπρου και αναλύοντας τις σύγχρονες προϋποθέσεις για την εκτέλεση επιχειρήσεων σε βάθος, εξετάζονται οι υφιστάμενες δυνατότητες υλοποίησης του, καθώς και η εφαρμογή του με βάση τις αρχές «Απαγόρευση πρόσβασης/άρνηση περιοχής» και «άρνηση θαλασσίου ελέγχου».

Επιπρόσθετα, υπό το πρίσμα της αποτρεπτικότητας, εξετάζεται ο Στρατηγικός αιφνιδιασμός και αναλύεται το τι μπορούμε να περιμένουμε συνάπτοντας συμμαχίες εξωτερικής εξισορρόπησης στη περιοχή.

Κατόπιν, εξετάζοντας τις δυνατότητες υποστήριξης αεροναυτικών επιχειρήσεων από τη Κύπρο, προτείνονται συγκεκριμένα μέτρα άμυνας και ασφάλειας καθώς και η ενδεδειγμένη αεροναυτική Στρατηγική της χώρας μας (ως απορρέουσα από τις προηγούμενες) για την Ανατολική Μεσόγειο και με πεδίο εφαρμογής τη Κύπρο.

Συναφώς η προτεινόμενη στρατηγική τίθεται υπό το πρίσμα των θεωριών της Οικονομίας της Άμυνας, όπου διαπιστώνεται ότι για την Ελλάδα η εμπλοκή των στρατιωτικών δαπανών στην έρευνα και ανάπτυξη, αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση. Παράλληλα η στόχευση στη καινοτομία και η συνεργασία με τεχνολογικά προηγμένες

χώρες για την ανάπτυξη / συμπαραγωγή οπλικών συστημάτων αποτελεί την προσφορότερη λύση για να επιτύχεις ασφάλεια εφοδιασμού, τεχνολογική αναβάθμιση και έσοδα από τις επενδύσεις στην άμυνα.

Στα συμπεράσματα παρουσιάζονται περιληπτικά όλα εκείνα τα στοιχεία που αναφέρθηκαν στην ανωτέρω ανάλυση εμφανίζοντας όλα τα προϊόντα τα οποία πρέπει να συνθέτουν την εικόνα για την υλοποίηση της ελληνικής αεροναυτικής Στρατηγικής στη Κύπρο και οι εκτιμήσεις για τον τρόπο που πρέπει να εφαρμοστεί προκειμένου «η Αισέ να μην ξαναμπορέσει να πάει διακοπές στη Κύπρο».

Διευκρινίζεται ότι η παρούσα εργασία βασίζεται σε αδιαβάθμητες πληροφορίες, ενώ οι διαπιστώσεις, τα συμπεράσματα και οι σχετικές προτάσεις απηγούν προσωπικές απόψεις.

Λέξεις κλειδιά : Αεροναυτική στρατηγική, Κύπρος, Στρατιωτική ισχύς, δυνατότητες, συμμαχίες εξισσορόπησης, Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα.

The Greek aeronautical strategy in Cyprus: current situation, future prospects.

Efstratios Fyntikakis

Abstract

With this paper, an attempt is made to analyze holistically the necessity and feasibility of a pragmatic Greek aeronautical strategy for Cyprus. The methodology-structure followed is initially to list the importance of Cyprus and its wider maritime area for Greece, to outline the current geopolitical environment and to analyze the Turkish High Strategy, in order to highlight the timeless reasons for requiring the existence of a Greek aeronautical strategy for Cyprus.

In parallel, the requirements of a theater of operations are presented and the classic theories of naval and air strategy are examined with application to the modern environment of the Eastern Mediterranean and Cyprus in particular.

In addition, looking back at the requirements for the implementation of the Greek-Cyprus Unified Defense Area Doctrine and analyzing the modern conditions for the execution of operations in depth, the existing possibilities for its implementation are examined, as well as its application based on the principles "Access Denial/Area Denial" and "refusal of maritime control".

After that, in the light of deterrence, Strategic surprise is examined and what we can expect by entering into external balancing alliances in the region is analyzed.

In the same vein, the possibilities of supporting aeronautical operations from Cyprus were examined, as well as the appropriate aeronautical strategy of our country (as a result of the previous ones) for the Eastern Mediterranean and with a field application in Cyprus.

In this regard, the proposed strategy is put in the light of the theories of the Defense Economy, where it is found that for Greece the involvement of military expenditures in research and development, is the biggest challenge. At the same time, targeting innovation and cooperation with technologically advanced countries for the development / co-production of weapons systems is the most suitable solution to achieve security of supply, technological upgrading, and income from defense investments.

The conclusions summarize all the elements mentioned in the above analysis, showing all the products that should make up the picture for the implementation of the Greek Aeronautical Strategy in Cyprus and the estimates for the way it should be implemented so that "Aise cannot again to go on holiday to Cyprus".

In this vein I would like to state that this work is based on unclassified information, while the findings, conclusions and related proposals reflect personal opinions.

Key words: Aeronautical strategy, Cyprus, Military power, capabilities, balancing alliances, Unified Defense Doctrine.

Θ Ε Μ Α: Η Ελληνική αεροναυτική στρατηγική στην Κύπρο: παρούσα κατάσταση, μελλοντικές προοπτικές

Εισαγωγή

Είναι τελικά η Κύπρος μακριά; Μία πρώτη απάντηση είναι ότι η Κύπρος είναι τόσο μακριά όσο εμείς επιλέγουμε να είναι. Εάν γίνει ενσυνείδητα αντιληπτό ότι η Κύπρος και η ασφάλεια του κυπριακού ελληνισμού αποτελεί Εθνικό Ζωτικό Συμφέρον και όχι μόνο ηθική υποχρέωση ή υπερβατική παραχώρηση προς τους Ελληνοκυπρίους, τότε η Κύπρος θα παύσει να είναι τόσο μακριά.

Η ιστορική εμπειρία αποδεικνύει ότι η Ελλάδα υστερεί στον τομέα καθορισμού των Εθνικών της Συμφερόντων, των Εθνικών της Σκοπών και της Εθνικής της Στρατηγικής, λόγω κυρίως της ανεπάρκειας του πολιτικού της συστήματος. Οι εκάστοτε συγκυριακές ορθές εθνικές στρατηγικές επιλογές υπήρξαν αποτέλεσμα περισσότερο προσωπικής επιλογής ικανών πολιτικών ηγετών παρά αποτέλεσμα συγκροτημένης και οργανωμένης υποδομής παραγωγής στρατηγικής σκέψεως και λήψεως αποφάσεων.

Το Κυπριακό ζήτημα αποτελεί ένα από τα μείζονα ανοικτά εθνικά μας θέματα, του οποίου η επιδιωκόμενη ευνοϊκή επίλυση παρεμποδίζεται από δεδομένα τα οποία έχουν προκαλέσει σωρευτικά πολιτικά σφάλματα του παρελθόντος τόσο των Ελληνικών όσο και των Κυπριακών κυβερνήσεων, ελλείπει Εθνικής Στρατηγικής.

Το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου (ΔΕΑΧ) Ελλάδος – Κύπρου βασίζεται στη αρχή της «οριζόντιας κλιμάκωσης», ήτοι την επέκταση των εχθροπραξιών σε οποιοδήποτε σημείο εντός του ενιαίου θεάτρου επιχειρήσεων. Με τη διακήρυξη του, Ελλάδα και Κύπρος δεσμεύονται στο να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε τουρκική επίθεση διεκδίκησης εδαφών διενεργώντας αντεπίθεση σε οποιοδήποτε σημείο του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδος – Κύπρου^{1 2}.

Η εφαρμογή του δόγματος, μεταξύ άλλων, απαιτεί την ύπαρξη Αεροπορικής και Ναυτικής Στρατηγικής, η οποία να μπορεί να υλοποιηθεί με τις υφιστάμενες δυνάμεις, για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και ειδικότερα της Κύπρου.

¹ Γεράσιμος Αρσένης, (2009), «Η Γεωστρατηγική σημασία του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδος – Κύπρου στο Κύπρος: Γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21^ο αιώνα». THE MONTHLY REVIEW IMPRINT, 07 Μαρτίου 2020, <https://tzirkotis.wordpress.com/2020/03/07/> (έγινε πρόσβαση στις 01 Φεβρουαρίου 2022).

² Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα, (Αθήνα: Ποιότητα, 2008), σ. 36.

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί να απαντήσει στο ερώτημα για την αναγκαιότητα και την εφικτότητα ύπαρξης μίας πραγματιστικής ελληνικής αεροναυτικής Στρατηγικής για την Κύπρο. Στο πλαίσιο αυτό, με βάση την απειλή και τις υφιστάμενες δυνατότητες (δυνάμεις / υποδομές) σε Ελλάδα και Κύπρο, θα προταθούν συγκεκριμένα μέτρα σε επίπεδο Εθνικής Στρατηγικής και Εθνικής Στρατιωτικής Στρατηγικής, καθώς και η ενδεδειγμένη αεροναυτική Στρατηγική της χώρας μας (ως απορρέουσα από τις προηγούμενες) για την Ανατολική Μεσόγειο και με πεδίο εφαρμογής τη Κύπρο.

Για την εκπόνηση της παρούσης εργασίας έχουν ληφθεί υπόψη οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- Ελλάδα και Κύπρος θα συνεχίσουν να μετέχουν στους υφιστάμενους διεθνείς οργανισμούς και ενώσεις χωρίς μεταβολές.
- Η παρούσα γεωπολιτική διεθνής κατάσταση δεν θα τροποποιηθεί δραστικά, ούτε οι σχέσεις Ελλάδος-Κύπρου με λοιπές χώρες στην ευρύτερη περιοχή (Αίγυπτος, Ισραήλ, Ιορδανία, Ρωσία, Γαλλία και Ην. Βασίλειο).
- Η Τουρκία θα συνεχίσει να είναι αναθεωρητική, διατηρώντας τις σημερινές της θέσεις επί των θεμάτων ασφαλείας της ίδιας, αλλά και επί του διεθνούς γεωπολιτικού περιβάλλοντος.
- Σε περίπτωση ελληνοτουρκικής κρίσεως ο διεθνής παράγων δεν θα εμπλακεί με παροχή στρατιωτικής συνδρομής σε Ελλάδα – Κύπρο ή Τουρκία.
- Δεν θα μεταβληθεί το γεωπολιτικό ενδιαφέρον των εξωτερικών δρώντων στην περιοχή.

Κεφάλαιο πρώτο

Η γεωστρατηγική διάσταση του ελλαδικού χώρου

Το διεθνές σύστημα διανύει μεταβατική και ασταθή περίοδο και σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις η νέα δομή του εξελίσσεται σε πολυπολική, με κύριους πόλους ισχύος τις Η.Π.Α., Κίνα, Ρωσία, Ευρώπη, Ιαπωνία και Ινδία, με σχέσεις ανταγωνισμού και ισορροπίας ισχύος μεταξύ των.

Κυριαρχούσα γεωπολιτική παράμετρο του τρέχοντος και μελλοντικού διεθνούς ανταγωνισμού, εκτιμάται ότι αποτελεί η ενεργειακή ασφάλεια (έλεγχος πηγών και οδών μεταφοράς ορυκτών καυσίμων και έλεγχος αποθεμάτων ορυκτών καυσίμων). Η ενεργειακή ασφάλεια αναμένεται ότι θα επιτείνει την υφιστάμενη αστάθεια την οποία ούτως ή άλλως θα ενισχύσουν η άνιση κατανομή του πλούτου, η τεράστια και ανισομερής αύξηση του πληθυσμού με τις συνεπακόλουθες μαζικές μεταναστεύσεις, η διασπορά των όπλων Μαζικής Καταστροφής, η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, καθώς και η δραστική κλιματική αλλαγή και οι φυσικές καταστροφές του περιβάλλοντος.

Η διαρκώς αυξανόμενη ενεργειακή εξάρτηση και η θαλάσσια διακίνηση υδρογονανθράκων σε ποσοστό άνω του 90%, αυξάνει την στρατηγική σημασία των θαλασσιών οδών επικοινωνίας και ιδιαίτερα των υποχρεωτικών περιοχών διελεύσεως (π.χ. στενά Μάλακκα, Ορμούζ, Ταϊβάν, Σουέζ, Αιγαίο, Βόσπορος, Γιβραλτάρ κ.λπ.) και συγχρόνως ενισχύει την τάση των ναυτικών εξοπλισμών.

Η ΕΕ, με ξεθωριασμένο το όραμα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και άμυνας, αντιμετωπίζει φυγόκεντρες τάσεις (με αποκορύφωμα το σχετικά πρόσφατο Brexit), την άνοδο των ακροδεξιών κομμάτων, τα οικονομικά προβλήματα (απόρροια κυρίως λανθασμένων αποφάσεων και πολιτικών) και τις έντονες μεταναστευτικές ροές (κυρίως Μουσουλμάνων), οι οποίες θέτουν σε δοκιμασία τις δομές, τον χαρακτήρα και τις αξίες της. Η σημαντική ενεργειακή εξάρτηση της Ευρώπης από την Ρωσία περιορίζει τις στρατηγικές της επιλογές ενώ αναβαθμίζει την αξία των υποθαλασσιών κοιτασμάτων της Μεσογείου. Ο πόλεμος στην Ουκρανία απέδειξε ότι η στρατηγική ενεργειακή πρόσδεση της ΕΕ στην Ρωσία, ήταν λάθος. Η πρόσδεση στο ενεργειακό άρμα της Ρωσίας και οι ενέργειες που έλαβαν χώρα για την σε μικρό χρονικό και χωρίς περιορισμούς μετάβαση σε πιο «πράσινη» ενέργεια, οδήγησαν και συνεχίζουν να οδηγούν τους πολίτες της ΕΕ

σε υποβάθμιση του δείκτη ευμάρειας τους. Παράλληλα οδηγούν την ΕΕ, με την ακριβή αγορά ενέργειας, σε υποβάθμιση / περιορισμό της βιομηχανικής παραγωγής. Επιπρόσθετα, η ΕΕ, παρά το σημαντικό πληθυσμιακό, εμπορικό και τεχνολογικό ειδικό βάρος της, δεν διαδραματίζει ανάλογο ρόλο στα διεθνή δρώμενα, δεδομένου ότι στερείται ουσιαστικά κοινής εξωτερικής πολιτικής και άμυνας, ενώ η ευρωπαϊκή διακρατική αλληλεγγύη είναι υποτυπώδης.

Η σύγκρουση για την άσκηση επιρροής μεταξύ Δύσεως και Ρωσίας, οι περιφερειακές φιλοδοξίες, η αναβίωση του ακραίου Ισλάμ, ο εμφύλιος στην Συρία και οι επιπτώσεις του, τα ενεργειακά συμφέροντα, διακρατικές αναθεωρητικές βλέψεις και αλυτρωτισμοί, εθνοτικές, φυλετικές και θρησκευτικές έριδες δημιουργούν εντάσεις και αστάθεια στην Ουκρανία, στα Βαλκάνια, τον Καύκασο, την Μ. Ανατολή, την Α. Μεσόγειο και την Β. Αφρική.

Οι εξελίξεις αυτές της ευρύτερης περιοχής επηρεάζουν την χώρα μας που ευρίσκεται μεταξύ Ευρώπης, Ασίας και Αφρικής

Ο Mackinder υποστήριξε ότι η Ελλάδα ανήκε και ανήκει στη περιφερειακή Ημισέληνο³. Αυτό σημαίνει ότι η θέση της Ελλάδος καθόριζε τις γεωπολιτικές της επιταγές μεταξύ των οποίων ήταν ο έλεγχος της θαλάσσιας κυριαρχίας, καταρχήν στο Αιγαίο⁴.

1.1 Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας και η γεωπολιτική της βαρύτητα.

Η σύγχρονη γεωπολιτική ανάλυση διακρίνει τρεις τάσεις, ήτοι⁵:

- Αναγνωρίζει τη μεγάλη σημασία των θαλάσσιων επικοινωνιών, για την επίτευξη στρατιωτικών και οικονομικών στόχων/σκοπών,
- Δίνει αυξημένη έμφαση στο γεωπολιτικό δυναμικό της Ευρασίας, υποβαθμίζει σχετικά της Αφρικής και θεωρεί ότι η Αμερική κινείται ενδιάμεσα των άλλων δύο.

³ Maria Briana, «Economic and Cultural Diplomacy at the grassroots level» p. 1-3, <https://www.lse.ac.uk/Hellenic-Observatory/Assets/Documents/HO-PhD-Symposia/The-6th-HO-PhD-Symposium/6-June/Session-1/Panel-3-GREEK-FOREIGN-POLICY-1.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2022).

⁴ Ιωάννης Μάζης, Γεωπολιτική προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα, (Αθήνα: Παπαζήση, 2001), σ. 28-29.

⁵ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα, σ. 207, 209.

- Αναγορεύει τον έλεγχο της παραγωγής και διακίνησης των ενεργειακών πηγών σε κρίσιμο και εξέχον γεωπολιτικό στοιχείο.

Η Μεσόγειος είναι μία μεγάλη και κλειστή θάλασσα, που περιλαμβάνεται μεταξύ τριών ηπείρων, ενώ παράλληλα συνιστά πέρασμα μεταξύ του Ευξείνου Πόντου, του Ινδικού και του Ατλαντικού ωκεανού, ενώνοντας διαφορετικούς λαούς, πολιτισμούς και κόσμους⁶.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι την τελευταία δεκαετία η περιοχή αποτελεί πεδίο ανάμιξης και αλληλεπίδρασης γεωπολιτικών επιδιώξεων και αντιθέσεων, τόσο στο πεδίο του ενεργειακού ανταγωνισμού, όσο και στο πλαίσιο των εθνικών επιδιώξεων. Όπως αναφέρει ο Παρίσης⁷, η Α. Μεσόγειος, είναι στο κέντρο ενός ασταθούς περιφερειακού πλαισίου, διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη μορφή του γεωστρατηγικού περιβάλλοντος ολόκληρης της Ευρώπης, της Βόρειας Αφρικής, της Μέσης Ανατολής, αλλά και ευρύτερα (Υποσαχάρια Αφρική, Περσικός Κόλπος). Παράλληλα, η περιοχή συνιστά κρίσιμη παράμετρο για τους στρατηγικούς σχεδιασμούς των ΗΠΑ, της Ρωσίας, της Κίνας και της ΕΕ^{8 9}. Ειδικότερα:

- Αποτελεί σημαντικό θαλάσσιο εμπορικό σταυροδρόμι μεταξύ Ευρώπης, Ασίας και Αφρικής, ειδικότερα μάλιστα μετά την πρόσφατη διαπλάτυνση / διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ (2015), έργο το οποίο διπλασίασε την ημερήσια δυναμικότητά της συντομεύοντας ταυτόχρονα τον απαιτούμενο χρόνο διέλευσης.

- Αναδεικνύεται σε ζώνη ανάσχεσης έναντι των απειλών που αναπτύσσονται περιμετρικά αυτής (δράση τρομοκρατικών πυρήνων, οργανωμένο έγκλημα, φτώχεια, παράνομη μετανάστευση, θρησκευτικός φονταμενταλισμός κλπ), οι οποίες και εντάθηκαν ως απόρροια της αυξανόμενης πολιτικής αστάθειας, που προέκυψε από το ξέσπασμα της «Αραβικής Άνοιξης».

⁶ Αθανάσιος Πλατιάς, Οι Γεωστρατηγικές αλλαγές στη Μεσόγειο και οι επιπτώσεις τους, (Αθήνα: Παπαζήση, 2019), σ.69.

⁷ Ioannis Parisis, «The Maritime Dimension of European Security Strategies, Initiatives, Synergies», EU Tufis: Karamanlis Chair, February 2015, p.4-5. <https://sites.tufts.edu/karamanlischair/files/2018/12/KARAMANLIS-Working-Papers-2015-No-1.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 30 Ιουνίου 2022).

⁸ Κωνσταντίνος Φίλης, «Η Στρατηγική Αξία της Ανατολικής Μεσογείου», Καθημερινή, 13 Μαρτίου 2017, <https://www.kathimerini.gr/world/900113/i-stratigiki-axia-tis-anatolikis-mesogeiou/> (έγινε πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2022).

⁹ Ειρήνη Χειλά, «Ανατολική Μεσόγειος, γεωπολιτικές δυναμικές και Ελλάδα», The Economist: Ο κόσμος το 2022, Φεβρουάριος 2022, σ. 192-193.

- Προσφέρει μεγάλες δυνατότητες παρακολούθησης των διαλαμβανομένων κυρίως, αλλά όχι μόνο, από στρατιωτικής σκοπιάς στη Μέση Ανατολή και, εφόσον κριθεί αναγκαίο, δύναται να μετεξελιχθεί σε εφελτήριο επιχειρήσεων.

- Δύναται να εξελιχθεί σε πηγή ενεργειακής διαφοροποίησης για την ΕΕ, στο πλαίσιο της επιδίωξής της για αύξηση της ενεργειακής της ασφάλειας, η οποία εκδηλώνεται με την αναζήτηση νέων προμηθευτών και εμπορικών οδύσεων για τον εφοδιασμό της με υδρογονάνθρακες.

- Αποτελεί πάγιο στόχο επέκτασης της ρωσικής επιρροής, στο πλαίσιο αύξησης της στρατηγικής της ισχύος, μέσω κυρίως της επιδίωξης του μέγιστου βαθμού ενεργειακού ελέγχου της ευρωπαϊκής αγοράς.

Η γεωπολιτική σημασία του ελληνικού χώρου στηρίζεται κυρίως στη γεωστρατηγική του χώρου και όχι στη γεωοικονομία του διότι, βρίσκεται ανάμεσα από τρεις ηπείρους όπου η γεωφυσική μορφολογία του, ως χερσαία και συνάμα θαλάσσια και νησιωτική ενότητα, συνιστά κατά βάση γεωστρατηγικό σημείο αναφοράς¹⁰. Ανέκαθεν οι μεγάλες ναυτικές δυνάμεις, φρόντισαν να θέτουν τον ελληνικό χώρο υπό την επιρροή τους προκειμένου να ανακόψουν την έξοδο προς τις θερμές θάλασσες της Τσαρικής ή της Σοβιετικής ή της σημερινής Ρωσίας ή και της Γερμανίας. Για τους αντίθετους λόγους όμως ο χώρος αυτός συγκεντρώνει την προσοχή των εκάστοτε μεγάλων χερσαίων δυνάμεων, δεδομένου ότι ο έλεγχος της χώρας μας από μεγάλη χερσαία δύναμη θα της προσέφερε την δυνατότητα να εισδύσει εντός της Μεσογείου και να διακόψει την επικοινωνία μεταξύ του Δυτικού και Ανατολικού της τμήματος. Ο ελληνικός χώρος αποτελεί τμήμα κυρίως της Ανατολικής Μεσογείου [ανήκοντας εν μέρει (μαζί με την Ιταλία – Μάλτα και τμήμα της Γαλλίας) και στην κεντρική Μεσόγειο], γύρω από την οποία αναπτύχθηκαν σημαντικότεροι πολιτισμοί αλλά και οι τρεις μονοθεϊστικές θρησκείες¹¹. Γεωγραφικά μπορούμε να δούμε την Ελλάδα στην κορυφή ενός τριγώνου, του οποίου οι δύο άλλες κορυφές βρίσκονται στη Μέση Ανατολή και στην Κασπία, όπου επικεντρώνονται σήμερα μεγάλα συμφέροντα¹². Η Κρήτη, από μόνη της και

¹⁰ Κώστας Υφαντής, «Στρατηγικές Εξισορρόπησης και Συστημική Πολιτικότητα», στο συλλογ. έργο Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος & Μαριλένα Κοππά (επιμ.), 30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004, (Αθήνα: Λιβάνη, 2005) σ.223.

¹¹ Stephen Larrabee, Ian Lesser, Michel Zanini, κ.α., Η νέα γεωπολιτική της Ελλάδος, [μτφ. Μαρία Αποστόλου], (Αθήνα: Σιδέρης Ι, 2003) σ. 75.

¹² Κωνσταντίνος Κόλμερ, Η γεωπολιτική υπεραξία της Ελλάδος, (Αθήνα: Λιβάνης, 2018), σ.17-19.

λαμβάνοντας υπόψη την προέκταση που έχει προς τον κυπριακό χώρο, δεσπόζει ανάμεσα σε κύριες θαλάσσιες οδούς, επαυξάνοντας τη γεωπολιτική σημασία του ελληνικού χώρου¹³. Τα ανωτέρω περιγράφονται με λεπτομέρεια σε σχετικά άρθρα του Stratfor¹⁴, περιοδικό στο οποίο παρουσιάζεται, εν μέρει, η αμερικανική οπτική για τη χώρα μας¹⁵.

Η ανισομερώς και ραγδαία αύξηση του παγκοσμίου πληθυσμού, σε συνδυασμό με την ανισοκατανομή του παγκοσμίου πλούτου και την κλιματική αλλαγή, αναμένεται ότι θα προκαλέσουν σημαντικές και διαρκείς μεταναστευτικές ροές προς την Δύση και ειδικότερα την Ευρώπη. Εν λόγω ροές, μεταξύ άλλων, θα επιτείνουν την αστάθεια¹⁶. Επιπρόσθετα, οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις επηρεάζουν την χώρα μας και καθιστούν την Α. Μεσόγειο ακόμη περισσότερο σημαντική εάν μάλιστα ληφθούν υπ' όψιν τα υφιστάμενα υποθαλάσσια κοιτάσματα υδρογονανθράκων καθώς και το οικονομικό ενδιαφέρον της Κίνας για την ευρύτερη περιοχή¹⁷.

1.2 Εθνικά συμφέροντα.

Τα συμφέροντα της χώρας πρέπει να καθορίζονται σαφώς καθ' όσον αποτελούν τις εθνικές «κόκκινες γραμμές»¹⁸ και η προάσπισή τους επιβάλλει ακόμη και την χρήση

¹³ Κώστας Γρίβας & Ζαχαρίας Μίχας, Ελληνική αμυντική στρατηγική για τον 21^ο αιώνα, Αθήνα: Κασταλία, 2001), σ. 54-55.

¹⁴ George Friedman, «The Geopolitics of Greece: A Sea at its Heart», STRATFOR 21 Νοεμβρίου 2011, <https://worldview.stratfor.com/article/geopolitics-greece-sea-its-heart> , (έγινε πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2022).

¹⁵ Βασίλειος Μαρζούκος, «Πόσο αποτρέπει η Εθνική Αποτρεπτική Στρατηγική;» ΕΛΙΣΜΕ, 18 Ιουνίου 2020, <https://www.elisme.gr/en/2013-01-08-09-46-42/item/42-729> (έγινε πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2022).

¹⁶ Michele Bommes, Heinz Fassmann & Wiebke Sievers, Migration from the Middle East and North Africa to Europe, (Amsterdam: University Press IMISCOE Research, 2014), p. 7, 233, <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/33374/496763.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (έγινε πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2022).

¹⁷Thanos Dokos (2020), «The Eastern Mediterranean in 2020: Possible Scenarios and Policy Recommendations», ΕΛΙΑΜΕΠ Απρίλιος 2016, σ. 5-6, <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2016/04/%CE%9D%CE%BF-26-The-Eastern-Mediterranean-in-20201.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 12 Αυγούστου 2022).

¹⁸ Ορισμένες βασικές έννοιες είναι:

- Εθνικά Συμφέροντα (ΕΘΣΜ): Οι πλέον σημαντικές ανάγκες και επιδιώξεις της συντεταγμένης Πολιτείας. Τα ΕΘΣΜ διαχωρίζονται σε Επιβιώσεως, Ζωτικά, Μείζονα, Περιφερειακά.
- Εθνικοί Σκοποί (ΕΘΣΚ): Είναι συγκεκριμένοι Σκοποί (οικονομικοί, ασφάλειας και άμυνας, πολιτικοί, διπλωματικοί, κοινωνικοί, ιδεολογικοί, τεχνολογικοί κ.λπ.), τους οποίους ένα κράτος επιδιώκει να επιτύχει προκειμένου να προωθήσει, να υποστηρίξει και να διασφαλίσει τα Εθνικά του Συμφέροντα.
- Εθνική Στρατηγική ή Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας ή Υψηλή Στρατηγική (ΕΘΣΤ): Η τέχνη και επιστήμη εφαρμογής και συντονισμού όλων των παραμέτρων εθνικής ισχύος (στρατιωτικών,

στρατιωτικής ισχύος¹⁹. Η εξωτερική πολιτική της χώρας μας επηρεάζεται καθοριστικά από δυο βασικούς παράγοντες:

- Τις τουρκικές διεκδικήσεις για την ευρύτερη περιοχή και ειδικότερα για την Ελλάδα–Κύπρο.
- Τις δυνατότητες για μία ενεργότερη συμμετοχή στον διεθνή ανταγωνισμό και στη συνεργασία.

Ο Ισοκράτης στο λόγο του «Περί Ειρήνης» περιγράφει εξαιρετικά τα συμφέροντα της πόλης, ειδικότερα αναφέρει ότι: «Η πόλη θα είναι τελείως ευτυχής εάν οι πολίτες κατοικούν σε αυτή με ασφάλεια, στη ζωή τους γίνονται πιο εύποροι, έχουν μεταξύ τους ομόνοια και έχουν κερδίσει ανάμεσα στους άλλους υπόληψη»²⁰.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω τα Εθνικά συμφέροντα της Ελλάδος είναι^{21 22 23}:

- Η επιβίωση του ελληνικού κράτους και του έθνους μας,
- Το Εθνικό κύρος και γόητρο,
- Η ευημερία του ελληνικού λαού και του απανταχού ελληνισμού,
- Η προστασία και η διεύρυνση των πνευματικών, ηθικών, και δημοκρατικών μας αξιών, με την παράλληλη προαγωγή της πολιτισμικής μας παρουσίας και
- Επίτευξη ειρήνης και σταθερότητας στη περιοχή μας.

οικονομικών, διπλωματικών, ψυχολογικών, τεχνολογικών, πολιτισμικών κ.λπ.) προς επίτευξη των Εθνικών Σκοπών.

- ο Παράμετροι Εθνικής Ισχύος: Δημογραφία, Οικονομία/Εμπόριο/Ενέργεια, Ένοπλες Δυνάμεις, Τεχνολογία/Επιστήμη, Βιομηχανία, Γεωγραφία, Φυσικοί Πόροι, Θεσμοί, Πολιτισμός, Ηγεσία, Συμμαχίες/Διπλωματία, Ψυχολογία, Ομογένεια.

¹⁹ Βασίλειος Μαρζούκος, «Πόσο αποτρέπει η Εθνική Αποτρεπτική Στρατηγική;» ΕΛΙΣΜΕ, 18 Ιουνίου 2020, <https://www.elisme.gr/en/2013-01-08-09-46-42/item/42-729> (έγινε πρόσβαση στις 18 Ιουνίου 2022).

²⁰ Αριστοτέλης, Ισοκράτης: Περί Ειρήνης, [μτφ. Μαρία Ξάνθου], (Αθήνα: Ζήτρος, 2017) σ. 29-30.

²¹ Χρήστος Λυμπέρης, Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων, (Αθήνα: Ποιότητα, 2009), σ. 44-45.

²² Παναγιώτης Μαυρόπουλος, Εισαγωγή στη θεωρία του πολέμου και της Στρατηγικής, (Αθήνα: ΙΔΙΩΤΙΚΗ, 2012), σ.271.

²³ Σύμφωνα με τον Αντιναύαρχο (ε.α) Βασίλειο Μαρζούκο ΠΝ, τα πλέον σημαντικά εξ' αυτών είναι: Εθνική επιβίωση. Εθνική ταυτότητα. Εθνικές αρχές και αξίες. Δημογραφικό ζήτημα. Ακεραιότητα ελληνικής επικράτειας. Εθνική κυριαρχία. Κυριαρχικά δικαιώματα. Μεταναστευτικό ζήτημα. Ασφάλεια κυπριακού ελληνισμού. Οικονομική ευημερία Ελλήνων πολιτών. Ενεργειακή ασφάλεια. Ασφάλεια και κοινωνική συνοχή των Ελλήνων. <http://195.130.75.50/owncloud/index.php/s/QGg0cgwxM4A21Zd> (έγινε πρόσβαση στις 18 Ιουνίου 2022).

Κεφάλαιο δεύτερο

Η σημασία της Κύπρου

2.1 Η Γεωπολιτική βαρύτητα της Κύπρου.

Η Κύπρος προσφέρει μείζονα γεωπολιτικά ερείσματα στην Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης και μαζί με την Ελλάδα σχηματίζουν συμπαγή γεωστρατηγικό χώρο υψηλής αξίας ο οποίος επιτρέπει στον ελληνισμό να δεσπόζει γεωγραφικά σε ολόκληρη την Α. Μεσόγειο και να διαθέτει ιδιαίτερο διεθνές γεωπολιτικό βάρος και ισχυρή διαπραγματευτική θέση²⁴. Επιπλέον η Κύπρος τοποθετημένη πλησίον της Μ. Ανατολής, της Β. Αφρικής και της διώρυγας του Σουέζ, σε κομβική θέση θαλασσιών επικοινωνιών, με δυνατότητα στρατιωτικού πλήγματος της Τουρκίας από διαφορετική κατεύθυνση και σε βάθος στα πλαίσια της αποτροπής κλπ. παρέχει πρόσβαση και συνδέει την Ελλάδα με διπλωματικά της ερείσματα στην Μ. Ανατολή και την Β. Αφρική (σημαντικά κράτη της περιοχής εθνικού ενδιαφέροντος, ο ελληνισμός των περιοχών αυτών, τα Πατριαρχία κ.λπ.). Τυχόν απώλεια της Κύπρου κρίνεται ότι θα ισοδυναμούσε με εθνική συρρίκνωση ανάλογη της Μικρασιατικής καταστροφής του 1922.

Αν και σειρά ιστορικών συγκυριών καθώς και εσφαλμένων πολιτικών επιλογών απέτρεψαν την Ένωση, οι Κύπριοι απέδειξαν έμπρακτα ότι είναι τόσο Έλληνες όσο και οι ομοεθνείς τους της Ελληνικής επικράτειας²⁵. Όλα αυτά μάλιστα σε πείσμα συστηματικών αλλά ουσιαστικά ανεπιτυχών προσπαθειών από ξένα κέντρα και όχι μόνο, έως και σήμερα, όπως ενσταλάζουν διακριτή «Κυπριακή εθνική συνείδηση» στους Ελληνοκυπρίους^{26 27}.

Η Κύπρος υπήρξε ελληνική από την αρχαιότητα²⁸ (Μυκηναίοι μετά το 1400 π.Χ., Αχαιοί από το 1200 π.Χ.) και ακολούθησε όλη την πορεία της ελληνικής κλασσικής

²⁴ Ηλίας Κουσκουβέλης, Ιωάννης Μάζης, κ.α. «Η γεωπολιτική σημασία της Κύπρου και του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου στο: Κύπρος Γεωπολιτικές Εξελίξεις στον 21ο αιώνα», [επιμέλεια Χωραφάς Ε. & Ρίζας Λ.], *The Monthly Review Imprint*, Ιούνιος 2009, σ. 225.

²⁵ Παναγιώτη Περσιάνη, *Η νομιμοποίηση του κυπριακού κράτους*, (Λευκωσία: Κυπροεπεία, 2004), σ.71-73.

²⁶ Αντρέας Παναγιώτου, «Κυπριακή Συνείδηση και Κυπριακή Δημοκρατία», *Κοινωνιολογικά*, 26 Ιανουαρίου 2015, https://koinoniologyika.blogspot.com/2015/01/blog-post_26.html, (όπως μεταφορτώθηκε την 25 Ιαν 22). Δημήτριος Γεωργιάδης, «Κατασκευή Συνειδήσεων», *Σημερινή*, Δ. 23 Νοεμβρίου 2014, <https://simerini.sigmalive.com/article/2014/11/23/kupros-2014-kataskeue-suneideseon/> (έγινε πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2022).

²⁷ Ντίνος Ηλιάδης, *50 Ιστορικές Στιγμές που Σημάδεψαν την Κύπρο*, (Αθήνα: ΚΑΚΤΟΣ, 2011), σ.5.

²⁸ Mallinson William, *Κύπρος: Ιστορική Επισκόπηση*, [μετ. Δανάη Δελή], (Λευκωσία: Κυβερνητική έκδοση, 2011), σ.8-30,

αρχαιότητα και του Αλεξανδρινού κόσμου (κράτος Πτολεμαίων), έως την Ρωμαϊκή περίοδο (30 π.Χ. – 330 π.Χ.). Μετά την μακρά Βυζαντινή περίοδο (330 – 1191) και το σύντομο πέρασμα του Ριχάρδου του Λεοντόκαρδου και των Ναϊτών Ιπποτών (1191 – 1192) ακολουθεί η εποχή της Φραγκοκρατίας (1192 – 1489) και της Ενετοκρατίας (1489 – 1571) για να φθάσουμε στην Οθωμανική περίοδο (1571 – 1878) και την Βρετανική διακυβέρνηση (1878 – 1960). Η Βρετανία που ανέλαβε την διοίκηση της Κύπρου από το 1878, προσάρτησε την νήσο το 1914 και με την Συνθήκη της Λωζάννης το 1923 η Τουρκία παραιτήθηκε όλων των δικαιωμάτων της στην Κύπρο, η οποία το 1925 ανακηρύχθηκε αποικία του Στέμματος²⁹.

Καθ' ολόκληρη την μακρά αυτή ιστορική περίοδο, η ελληνικότητα της Κύπρου διατηρείται μέσω της διαρκούς παρουσίας των γηγενών Ελλήνων της Κύπρου (οι οποίοι ανέκαθεν αποτελούσαν την συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού), της διατήρησης του ελληνικού πολιτισμού και την αδιάλειπτης ομιλίας της ελληνικής γλώσσας³⁰.

Επιδίωξη του ελληνισμού υπήρξε διαχρονικά η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα³¹. Οι Ελληνοκύπριοι παρά την γεωγραφική τους απόσταση από το εθνικό κέντρο, εκτός από τον ελληνικό πολιτισμό τους, έχουν ιστορικά να επιδείξουν μακρά σειρά εξεγέρσεων (με αντίστοιχες Οθωμανικές σφαγές και αργότερα Βρετανικές θανατώσεις και βιαιότητες), συμμετοχή τους σε όλους τους εθνικούς αγώνες, καθώς και δημοψηφίσματα, όπως αυτό του 1950 με το 96% του πληθυσμού τα τάσσεται υπέρ της Ένωσης με την Ελλάδα.

Η περίοδος από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και ιδιαίτερα από το 1950 έως το 1974, χαρακτηρίζεται από την σταδιακή απόσυρση της Ελλάδος από την Α. Μεσόγειο, από σειρά χαμένων ευκαιριών προς την Ένωση, από τον ηρωικό απελευθερωτικό αγώνα της

[http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/Embassy_Warsaw.nsf/All/C29A8A25E7BB031EC1257AE700423707/\\$file/Cyprus,%20A%20Historical%20Overview%20gr%20\(2011\).pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/Embassy_Warsaw.nsf/All/C29A8A25E7BB031EC1257AE700423707/$file/Cyprus,%20A%20Historical%20Overview%20gr%20(2011).pdf) (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022).

²⁹ Αντρέας Παναγιώτου, «Κυπριακή Συνείδηση και Κυπριακή Δημοκρατία», *Κοινωνιολογικά*, 26 Ιανουαρίου 2015, https://koinoniologyika.blogspot.com/2015/01/blog-post_26.html, (έγινε πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2022).

³⁰ Παναγιώτη Περσιάνη, *Η νομιμοποίηση του κυπριακού κράτους*, (Λευκωσία: Κυπροεπεία, 2004), σ.71-73. Αντρέας Παναγιώτου, «Κυπριακή Συνείδηση και Κυπριακή Δημοκρατία», *Κοινωνιολογικά*, 26 Ιανουαρίου 2015, https://koinoniologyika.blogspot.com/2015/01/blog-post_26.html, (όπως μεταφορτώθηκε την 25 Ιαν 22). Δημήτριος Γεωργιάδης, «Κατασκευή Συνειδήσεων», *Σημερινή*, Δ. 23 Νοεμβρίου 2014, <https://simerini.sigmalive.com/article/2014/11/23/kupros-2014-kataskeue-suneideseon/> (έγινε πρόσβαση στις 25 Ιουλίου 2022).

³¹ Mallinson William. *Κύπρος Ιστορική Επισκόπηση*, σελ. 17.

Εθνικής Οργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών - ΕΟΚΑ (1955 – 1959),. Χαρακτηρίζεται από τις συχνές τριβές μεταξύ ελληνικών και κυπριακών κυβερνήσεων ιδιαίτερα κατά την περίοδο 1960 – 1974, την κυπριακή στροφή από την «αυτοδιάθεση» (η οποία οδηγούσε στην Ένωση), στην «ανεξαρτησία» και σε σειρά εσφαλμένων πολιτικών πρωτοβουλιών. Ένεκα αυτών των πρωτοβουλιών επετράπη στην Τουρκία να εμπλακεί στο Κυπριακό, με επιστέγασμα την Συμφωνία Ζυρίχης – Λονδίνου το 1959 η οποία παραχωρούσε συγκυριαρχία στο 18% των Τουρκοκυπρίων, απέκλειε την Ένωση και καθόριζε εγγυήτριες Δυνάμεις την Ελλάδα, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Τουρκία³². Τόσο η φερόμενη ως δήλωση του Κωνσταντίνου Καραμανλή «η Κύπρος κείται μακράν» το 1974, όσο και η δήλωση του Γεωργίου Παπανδρέου, ως Υπουργού Εξωτερικών το 1950 «Η Ελλάς αναπνέει σήμερα με δύο πνεύμονας, τον μεν αγγλικόν, τον δε αμερικανικόν. Δεν μπορεί, λόγω του Κυπριακού, να διακινδυνεύσει από ασφυξία», παρέχουν ενδείξεις αντιλήψεως του Κυπριακού από το ελλαδικό κέντρο^{33 34}.

Το Δόγμα «η Κύπρος αποφασίζει και η Ελλάς συμπαρίσταται» το οποίο υιοθετήθηκε περί το τέλος της δεκαετίας του 1950, υπήρξε «αγκάθι» στις σχέσεις κυβερνήσεων Ελλάδος και Κύπρου³⁵ και εμπόδιο στην χάραξη Εθνικής Στρατηγικής. Κατά την δεκαετία 1960 υπήρξαν περιπτώσεις κατά τις οποίες το εθνικό κέντρο, ενώπιον διαφαινομένων ευνοϊκών (ενωτικών) λύσεων του Κυπριακού, υποχώρησε λόγω Κυπριακών αντιρρήσεων. Σήμερα η υιοθέτηση του ίδιου Δόγματος μπορεί να καταστήσει την Ελλάδα παρατηρητή των εξελίξεων και να προσφέρει άλλοθι στην εκάστοτε

³² Παναγιώτη Περσιάνη, Η νομιμοποίηση του κυπριακού κράτους, σ.71-73. Αντρέας Παναγιώτου, «Κυπριακή Συνείδηση και Κυπριακή Δημοκρατία», Κοινωνιολογικά, 26 Ιανουαρίου 2015, https://koinoniologyka.blogspot.com/2015/01/blog-post_26.html, (έγινε πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2022). Δημήτριος Γεωργιάδης, «Κατασκευή Συνειδήσεων», Σημερινή. Δ. 23 Νοεμβρίου 2014, <https://simerini.sigmalive.com/article/2014/11/23/kupros-2014-kataskeue-suneideseon/> (έγινε πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2022).

³³ Μάνος Χατζηδάκης, Πως Χάθηκε η Ένωσης με την Ελλάδα 1950 – 1967, (Αθήνα: ΠΕΛΑΣΓΟΣ, 2017), σ.67–72.

³⁴ Ντίνος Ηλιάδης, 50 Ιστορικές Στιγμές που Σημάδεψαν την Κύπρο, (Αθήνα: Κάκτος, 2011), σ.12-34). Στο βιβλίο εμπεριέχονται ομιλίες, δηλώσεις, διαγγέλματα, υπομνήματα, εγκυκλίους, επιστολές, διαλόγους κ.λπ. που καλύπτουν και την εν λόγω περίοδο.

³⁵ Παναγιώτης Ηφαιστός, «Στρατηγικές πτυχές του Κυπριακού. Εισέρχεται η Κυπριακή δημοκρατία στα πεδία της Τουρκικής επικυριαρχίας; Εισέρχεται η Ελλάδα σε ένα ακόμη στρατηγικό ναρκοπέδιο;» ifestos.edu.gr 2 Μαρτίου 2021, <https://ifestos.edu.gr/2021/03/02/%cf%83%cf%84%cf%81%ce%b1%cf%84%ce%b7%ce%b3%ce%b9%ce%ba%ce%b5%cf%83-%cf%80%cf%84%cf%85%cf%87%ce%b5%cf%83-%cf%84%ce%bf%cf%85-%ce%ba%cf%85%cf%80%cf%81%ce%b9%ce%b1%ce%ba%ce%bf%cf%85-%ce%b5%ce%b9%cf%83/> (έγινε πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2022).

πολιτική αδράνεια αλλά και στην αποδοχή «τετελεσμένων» στα πλαίσια διαπραγματεύσεων προς επίλυση του Κυπριακού ζητήματος.³⁶

Η Κύπρος αποτελεί τμήμα του ελληνισμού και η αυτονόητη υποχρέωση προάσπισης της ενέχει αφενός διαστάσεις πατριωτικές και ηθικές, αφετέρου διαστάσεις βασιζόμενες σε ρεαλιστική εκτίμηση των Ελληνικών Συμφερόντων.

2.2 Το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου.

Η ελληνική αποτροπή για την προάσπιση της ασφάλειας του κυπριακού ελληνισμού δεν κατέσται ποτέ αρκούστως αξιόπιστη, έχοντας ως «αχίλλειο πτέρνα της», σε στρατιωτικό επίπεδο, κυρίως το ζήτημα της επάρκειας αεροναυτικής κάλυψης. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, κατά την ομιλία του στον Ελληνικό λαό την 15 Αυγούστου 1974 δήλωνε ότι³⁷: «Η ένοπλος αντιμετώπιση των Τούρκων στη Κύπρο καθίστατο αδύνατος και λόγω αποστάσεως και λόγω των γνωστών τετελεσμένων γεγονότων. Και δεν ήταν δυνατόν να επιχειρηθεί χωρίς το κίνδυνο εξασθενίσεως της άμυνας αυτής τοιαύτης της Ελλάδος».

Η πρόθεση δημιουργίας αυτόνομου αποτρεπτικού τακτικού κυπριακού στρατού³⁸ τον Φεβρουάριο 1964, ουδέποτε ολοκληρώθηκε και πρακτικά υποκαταστάθηκε³⁹ με αποστολή Ελλαδικών δυνάμεων 7.500 ανδρών (Ελληνική Δύναμη επιπέδου Μεραρχίας στην Κύπρο - ΕΛΔΥΚ/Μ τον Αύγουστο του 1964)⁴⁰. Σε κάθε περίπτωση η ΕΛΔΥΚ/Μ ενίσχυε επιχειρησιακά την Κύπρο αλλά δεν εξασφάλιζε στρατηγικό πλεονέκτημα αφού δεν διέθετε αεροναυτική κάλυψη, σε αντίθεση με την Τουρκία η οποία διέθετε ναυτικές και αεροπορικές βάσεις απέναντι από την Κύπρο. Η ανάκληση της ΕΛΔΥΚ/Μ από την Κύπρο, τον Δεκέμβριο του 1967, αποδυνάμωσε περαιτέρω την αμυντική ικανότητα της

³⁶ Μάνος Χατζηδάκης, Πως Χάθηκε η Ένωση με την Ελλάδα 1950 – 1967, (Αθήνα: ΠΕΛΑΣΓΟΣ, 2017), σ.48-50.

³⁷ Κωνσταντίνος Αργυρόπουλος, Το Κυπριακό ζήτημα στο 1821-2021 στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, (Αθήνα: Ιδιωτική - Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, 2021), σ.33. Επιπρόσθετα στο Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, Απόσπασμα ομιλίας του Πρωθυπουργού της Ελλάδος Κων/νου Καραμανλή προς τον Ελληνικό λαό, 15ης Αυγούστου 1974, ώρα 22:00, https://www.youtube.com/watch?v=orDjzT_Hh0 (έγινε πρόσβαση στις 22 Φεβρουαρίου 2022).

³⁸ Εθνική Φρουρά δυνάμεως Σώματος Στρατού, των 50.000-60.000 ανδρών

³⁹ Πρωτοβουλία του τότε ΥΕΘΑ Π. Γαρουφαλιά.

⁴⁰ Ντίνος Ηλιάδης, 50 Ιστορικές Στιγμές που Σημάδεψαν την Κύπρο, σ.74.

Νήσου και διευκόλυνε αργότερα (1974) την προσχεδιασμένη τουρκική απόβαση στην Κύπρο και την κατάληψη του 37% του εδάφους της.⁴¹

Το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου (ΔΕΑΧ) Ελλάδος – Κύπρου ανακηρύχθηκε επίσημα την 16 Νοεμβρίου 1993 στην Αθήνα, σε κοινή δήλωση του Πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου και του Προέδρου Γλαύκου Κληρίδη^{42 43}. Το δόγμα βασίζεται στη λεγόμενη οριζόντια κλιμάκωση (horizontal escalation) την επέκταση δηλαδή ενός πολέμου σε νέο θέατρο επιχειρήσεων, όπου βασικό του στοιχείο, αποτελεί η διακήρυξη της Ελλάδος ότι θα αντιμετωπίσει τυχόν τουρκική επίθεση, διενεργώντας αντεπίθεση σε οποιονδήποτε σημείο του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδος – Κύπρου⁴⁴

Το δόγμα, το οποίο θα μπορούσε να θεωρηθεί ως συνέχεια της παρουσίας της ελληνικής Μεραρχίας στην Κύπρο το 1964⁴⁵, αντιμετωπίστηκε με αισιοδοξία και, υπό το πρίσμα των γεγονότων του 1974, με σκεπτικισμό από τους ελληνοκύπριους. Τουρκία, ΗΠΑ και Ηνωμένο Βασίλειο έδειξαν την ενόχληση τους εκφράζοντας ανησυχίες ότι δημιουργείται κίνδυνος αποσταθεροποίησης και δυσκολίες στην επίλυση του κυπριακού⁴⁶. Σημείο ενδιαφέροντος αποτελεί οι απόψεις που κατατέθηκαν από πολιτικούς σε Τουρκία και Κύπρο ότι αυτό δεν ήταν αναγκαίο αφού η Ελλάδα εξακολουθούσε να είναι μια από τις εγγυήτριες δυνάμεις^{47 48}. Το δόγμα αυτό, σε πολιτικό επίπεδο, εκφράζει τη στρατηγική επιλογή Ελλάδος και Κύπρου να προχωρήσουν μαζί ως αδιάσπαστος ελληνισμός⁴⁹. Ως προς τη Στρατιωτική Στρατηγική στοχεύει στην αντιμετώπιση του άνισου στρατιωτικού ισοζυγίου στην Κύπρο υπέρ της Τουρκίας και αποτελεί ένα αμυντικό «casus belli» από την πλευρά της Ελλάδας εναντίον της τουρκικής επιθετικότητας, η οποία αποδεικνύεται έως σήμερα από τις ισχυρές αποβατικές δυνάμεις που διατηρεί η Τουρκία, αλλά και από το είδος των τουρκικών

⁴¹ Κωνσταντίνος Δημητριάδης, Κύπρος 1974 η Μεγάλη Προδοσία, (Αθήνα: Πελασγός, 2016), σ.12-14.

⁴² Γεράσιμος Αρσένης, «Η Γεωστρατηγική σημασία του Δόγματος Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδος-Κύπρου στο Κύπρος: Γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21ο αιώνα», tzirkotis.wordpress.com, σ.234, <https://tzirkotis.wordpress.com/2020/03/07/> (έγινε πρόσβαση στις 01 Αυγούστου 2022).

⁴³ Χρήστος Λυμπερής (2014), Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996, (Αθήνα: Ποιότητα., 2014), σ.248-249.

⁴⁴Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα, , σ. 36.

⁴⁵ Χρήστος Λυμπερής, Πορεία σε Ταραγμένες Θάλασσες, (Αθήνα: Ποιότητα, 2001), σ.380-382.

⁴⁶ Νίκος Κουρής, Ελλάδα – Τουρκία: Ο Πεντηκονταετής Πόλεμος, (Αθήνα: Λιβάνη, 1997), σ.409.

⁴⁷ ΕΛΙΑΜΕΠ, Η Τουρκία Σήμερα (Αθήνα: Παπαζήση, 1995), σ.22.

⁴⁸ Ντίνος Ηλιάδης, 50 Ιστορικές Στιγμές που Σημάδεψαν την Κύπρο, σ.32.

⁴⁹ Γεράσιμος Αρσένης, «Η Γεωστρατηγική σημασία του Δόγματος Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδος-Κύπρου στο Κύπρος: Γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21ο αιώνα», tzirkotis.wordpress.com, σ.232-233), <https://tzirkotis.wordpress.com/2020/03/07/> (έγινε πρόσβαση στις 01 Φεβρουαρίου 2022).

στρατευμάτων που εδρεύουν στα κατεχόμενα⁵⁰. Το ΔΕΑΧ εκφράστηκε στην πράξη με τη δημιουργία ναυστάθμου στην Λεμεσό, αεροπορικής βάσης στην Πάφο και με την οργάνωση - εκτέλεση κοινών ασκήσεων⁵¹.

Η δέσμευση της Ελλάδος, στο πλαίσιο υλοποίησης του ΔΕΑΧ, είναι ότι, σε περίπτωση Τουρκικής επίθεσης στην Κύπρο, θα υποστηρίζει στρατιωτικά την Κύπρο αλλά και θα εκτελέσει στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Αιγαίο ή/και τη Θράκη αφού όλες αυτές οι περιοχές αποτελούν ένα ενιαίο χώρο ευθύνης για τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις⁵². Παράλληλα η δημιουργία του ΔΕΑΧ σήμαινε την απαίτηση ενίσχυση της αμυντικής ικανότητας της Κύπρου η οποία θα μπορούσε να υλοποιηθεί με την κατασκευή νέων βάσεων και την προμήθεια νέων οπλικών συστημάτων. Το ΔΕΑΧ αποτέλεσε συνέχεια του Δόγματος της Εκτεταμένης Αποτροπής και βασίστηκε στην προβολή της ικανότητας και βούλησης της ελληνικής πλευράς να κάνει πράξη την απειλή που εξέφραζε η «αποτροπή»⁵³.

Η επιτευχθείσα βελτίωση συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών στον αμυντικό τομέα τις τελευταίες δεκαετίες είναι αξιοσημείωτη, αλλά, με βάση την δυνητική απειλή, δεν έχει επιτύχει την πλήρη κάλυψη ελλείψεων / κενών των απαιτούμενων δυνατοτήτων, προκειμένου το ΔΕΑΧ να δύναται υλοποιηθεί με τη διεξαγωγή παρατεταμένων επιχειρήσεων στην περιοχή της Κύπρου. Η απόκτηση αεροσκαφών Rafale δίνει μεγάλες ικανότητες επιχειρήσεων μακράν των βάσεων στην ΠΑ. Ωστόσο, λαμβανομένου υπόψη την αεροπορική ισχύ της Τουρκίας στη περιοχή της Κύπρου (αριθμητική ισχύς και επιχειρησιακός χρόνος παραμονής τουρκικών F-16, εμβέλεια S400), το στρατηγικού επιπέδου δίλημμα για την αποστολή αεροσκαφών προς υποστήριξη για μεγάλο χρονικό διάστημα ναυτικών ή χερσαίων επιχειρήσεων, παραμένει.

⁵⁰ Νίκος Κουρής, Ελλάδα – Τουρκία: Ο Πεντηκονταετής Πόλεμος, σ.85. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με τον κ. Κουρή, «η αποστολή της Μεραρχίας στην Κύπρο συνιστά μια πρώτη προσπάθεια εφαρμογής στην πράξη του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου».

⁵¹ Άγγελος Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, (Αθήνα: Πατάκη, 2015), σ.448-449.

⁵² Θάνος Ντόκος & Παναγιώτης Τσάκωνας, Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας, (Αθήνα: Παπαζήση, 2015), σ.223-231.

⁵³ Χρήστος Λυμπέρης, Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων, σ.147.

Κεφάλαιο τρίτο

Ναυτική και αεροπορική στρατηγική

«Από τον καιρό που οι άνθρωποι πρωτάρχισαν να χρησιμοποιούν τις θάλασσες, το μέγα μάθημα της Ιστορίας είναι ότι ο εχθρός που είναι αφοσιωμένος σε μια χερσαία στρατηγική είναι, στο τέλος, ηττημένος».

Field Marshal Bernard Law Montgomery (1887-1976)

3.1 Οι θεωρίες Ναυτικής και Αεροπορικής Στρατηγικής στο σύγχρονο περιβάλλον.

Η «θαλάσσια ισχύς» (όρος που επινοήθηκε από τον Αμερικανό πλοίαρχο και στρατηγιστή Mahan⁵⁴) είναι η εκδήλωση της εθνικής ισχύος ενός κράτους στο υγρό στοιχείο⁵⁵. Από στρατηγική άποψη εμπεριέχει το πολεμικό ναυτικό, τον εμπορικό στόλο, τις υποδομές θαλάσσιας δραστηριοποίησης και εκμετάλλευσης του θαλάσσιου και υποθαλάσσιου πλουτοπαραγωγικού πόρου/ων και την δυνατότητα ελέγχου θαλασσίων κομβικών σημείων (choke points). Πολιτικά αποτελεί έναν πολλαπλασιαστική ισχύος, ενώ κοινωνικά η θαλάσσια ισχύς συνδέεται με την οικονομική δύναμη που απορρέει από την κυριαρχία στη θάλασσα καθώς και με τις έννοιες: αστική τάξη, κίνηση και διαρκής ροή, εμπόριο, ανθρωποκεντρική και ορθολογική θεώρηση των πραγμάτων, παιδεία, επιστήμες, τέχνες, δημοκρατία και δημιουργία έθνους - κράτους. Γι' αυτό άλλωστε οι ναυτικές δυνάμεις, όπως η Αθήνα, η Βενετία, η Αγγλία, και οι ΗΠΑ, ήταν προσανατολισμένες προς το εμπόριο, την ελευθερία και την Δημοκρατία, ενώ ο Αριστοτέλης χαρακτήριζε την Αθήνα ως «ναυτική δημοκρατία». Το Πολεμικό Ναυτικό – ΠΝ, αποτελεί τον φορέα της ναυτικής ισχύος και το πλέον κατάλληλο στρατιωτικό εργαλείο για την άσκηση εξωτερικής πολιτικής στους τομείς της διπλωματίας, της αποτροπής και της πολιτικής επιρροής, τόσο κατά την ειρήνη, όσο και κατά την αντιμετώπιση κρίσεων⁵⁶.

Με τον όρο Αεροπορική και Ναυτική Στρατηγική εννοούμε την επιστήμη - τέχνη της κατανομής και χρήσης των διαθέσιμων μέσων του θαλασσίου και αεροπορικού

⁵⁴ Alfred Thayer Mahan 1840 – 1914

⁵⁵ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα*, σ.184.

⁵⁶ Βασίλειος Μαρτζούκος, «Θαλάσσια/Ναυτική Ισχύς και Στρατηγική», *ΣΕΘΑ Νοέμβριος 2021*, <http://195.130.75.50/owncloud/index.php/s/rIH8zSwSvo3AIFH> (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022).

περιβάλλοντος και των σχετιζομένων με αυτό (π.χ. διάστημα, παράκτιες βάσεις), για την επίτευξη των τεθέντων αντικειμενικών σκοπών ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης⁵⁷. Η ναυτική στρατηγική αποτελεί μέρος της θαλάσσιας και αφορά στη χρήση του Στόλου και των υποδομών του ΠΝ (υποδομές υφιστάμενες π.χ. ναυστάθμους, ή εμπορικές τις οποίες δύναται να χρησιμοποιήσει για την υλοποίηση της αποστολής του, π.χ. για το ελληνικό ΠΝ, ο ανεφοδιασμός από τον λιμένα της Ρόδου).

Ορισμένες βασικές έννοιες για την διευκόλυνση στη κατανόηση των αναφερομένων στο παρόν και στα επόμενα κεφάλαια, είναι⁵⁸:

- **Θαλάσσια Ισχύς:** Ένας ορισμός της θαλάσσιας ισχύος είναι, η εκδήλωση της εθνικής ισχύος ενός κράτους στο υγρό στοιχείο. Η έννοια της «θαλασσίας ισχύος» είναι πολυσύνθετη και περιεκτική. Από στρατηγική άποψη εμπεριέχει το πολεμικό ναυτικό ενός κράτους, το οποίο αποτελεί την «ναυτική ισχύ», το δυναμικό του εμπορικού του στόλου, τις υπάρχουσες υποδομές θαλασσίας δραστηριοποιήσεως καθώς και εκμεταλλεύσεως των θαλασσιών και υποθαλασσιών πλουτοπαραγωγικών πόρων, την δυνατότητα ελέγχου θαλασσιών κομβικών σημείων, και την ναυτική παράδοση και ενασχόληση του πληθυσμού. Πολιτικά σημαίνει έναν πολλαπλασιαστική ισχύος πρώτου μεγέθους, με τον οποίο το έθνος αντλεί δυνάμεις τόσο από την εσωτερική του συγκρότηση, όσο και από τις συμμαχίες καθώς και από τις περιοχές ασκήσεως ελέγχου ή επιρροής. Κοινωνικά η θαλάσσια ισχύς συνδέεται με την οικονομική δύναμη που απορρέει από την κυριαρχία στο υγρό στοιχείο καθώς και με τις έννοιες αστική τάξη, κίνηση και διαρκής ροή περιβάλλοντος, εμπόριο, ανθρωποκεντρική και ορθολογική θεώρηση των πραγμάτων, παιδεία, επιστήμες, τέχνες, δημοκρατία και έθνος - κράτος.

- **Θαλάσσια Στρατηγική:** Η Θαλάσσια στρατηγική (συναντάται και ως *naval policy*) ευρίσκεται στο επίπεδο της Υψηλής Στρατηγικής και αφορά στις κατάλληλες αποφάσεις της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας (πολιτικές, διπλωματικές, οικονομικές, κοινωνικές και στρατιωτικές), οι οποίες επηρεάζουν την κατάσταση, την ανάπτυξη και τον τρόπο χρήσεως του συνόλου των συντελεστών της θαλασσίας ισχύος

⁵⁷ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα*, σ.44, 187 και 225-227.

⁵⁸ Βασίλειος Μαρτζούκος, *Θαλάσσια/Ναυτική Ισχύς και Στρατηγική στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών*, (Αθήνα: Ιδιωτική, 2021), σελ 10-12.

(μεταξύ αυτών το μέγεθος και η σύνθεση του ΠΝ), προκειμένου να επιτευχθούν οι συναφείς Εθνικοί Σκοποί.

- Εθνική Στρατιωτική Στρατηγική: Η τέχνη και επιστήμη της χρησιμοποίησεως των Ε.Δ., προς επίτευξη των ΑΝΣΚ της Εθνικής Στρατηγικής, με χρήση βίας ή με απειλή χρήσεως βίας, στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής. Η Εθνική Στρατιωτική Στρατηγική, σε συντονισμό με τις υπόλοιπες παραμέτρους Εθνικής Ισχύος, καθορίζει τους σκοπούς του πολέμου και θέτει συγκεκριμένους ΑΝΣΚ της Εθνικής Στρατιωτικής Στρατηγικής σε διάφορα Θέατρα Επιχειρήσεων. Κανονικά ο όρος Εθνική Στρατιωτική Στρατηγική δεν περιλαμβάνει την πρακτική εφαρμογή της στρατιωτικής ισχύος αλλά εστιάζει πρωτίστως στην εκπλήρωση των στρατιωτικών ΑΝΣΚ, της Εθνικής Στρατηγικής, καθορίζοντας τα θέατρα επιχειρήσεων, την γενική στρατιωτική διάταξη (επιθετική ή αμυντική), την κατανομή δυνάμεων στα διάφορα θέατρα επιχειρήσεων, καθώς και τις συνθήκες τερματισμού του πολέμου. Ανάλογα με το μέσο εφαρμογής της στρατιωτικής ισχύος, η Εθνική Στρατιωτική Στρατηγική συμπεριλαμβάνει ναυτικές, αεροδιαστημικές και χερσαίες παραμέτρους. Συνήθως για μεσαίες και μικρές χώρες, δεν υπάρχει ενδιάμεσο βήμα μεταξύ Εθνικής Στρατιωτικής Στρατηγικής και πρακτικής εφαρμογής της επιχειρησιακής τέχνης.

- Η Ναυτική Στρατηγική, που αποτελεί υποσύνολο της Εθνικής Στρατηγικής και της Εθνικής Στρατιωτικής Στρατηγικής, αποτελεί την τέχνη και επιστήμη χρησιμοποίησεως της στρατιωτικής ισχύος σε θαλάσσιο θέατρο επιχειρήσεων, με σκοπό την υλοποίηση των κατευθύνσεων ναυτικής φύσεως της Εθνικής Στρατιωτικής Στρατηγικής. Μεταξύ άλλων η Ναυτική Στρατηγική καθορίζει τους προς επίτευξη στρατηγικούς ΑΝΣΚ στο θαλάσσιο θέατρο επιχειρήσεων, βάσει της Εθνικής Στρατιωτικής Στρατηγικής, επιλέγει ναυτικές και αεροπορικές βάσεις και περιοχές αναπτύξεων των δυνάμεων, εκπονεί ένα γενικό σχέδιο του πολέμου στα θαλάσσια θέατρα επιχειρήσεων, αποφασίζοντας ποιο θα είναι πρωτεύον και ποιο δευτερεύον με ανάλογη κατανομή δυνάμεων σε αυτά. Συχνά η Ναυτική Στρατηγική συγχέεται με την επιχειρησιακή τέχνη ή το επιχειρησιακό επίπεδο του πολέμου ή τις επιχειρήσεις. Η σύγχυση υπάρχει από την εποχή του Mahan έως τις ημέρες μας. Η Ναυτική Στρατηγική καθοδηγεί την επιχειρησιακή τέχνη, με τον καθορισμό στρατηγικών ΑΝΣΚ και με την διάθεση δυνάμεων.

- Η Επιχειρησιακή τέχνη, σχετίζεται με την πρακτική χρήση των μαχίμων στρατιωτικών δυνάμεων. Την Επιχειρησιακή Τέχνη απασχολεί η θεωρία και η πράξη της σχεδιάσεως, της προετοιμασίας, της διεύθυνσεως και της διατηρήσεως μεγάλης κλίμακος επιχειρήσεων και εκστρατειών, καθώς και η συγχρονισμένη ακολουθία δράσεων, με σκοπό την επίτευξη επιχειρησιακών ή στρατηγικών ΑΝΣΚ σε ένα Θέατρο Επιχειρήσεων. Εφαρμόζεται σε ολόκληρο το φάσμα του πολέμου αλλά η πλήρης εφαρμογή του είναι δυνατή μόνο σε συμβατικό πόλεμο υψηλής εντάσεως και όχι σε σύγκρουση χαμηλής εντάσεως ή σε πυρηνικό πόλεμο. Η επιχειρησιακή τέχνη μεταφράζει την πρόθεση και τις συνθήκες που θέτει η στρατηγική σε ένα ή περισσότερα σχέδια επιχειρήσεων. Μεταξύ άλλων στα σχέδια αυτά καθορίζει ποιες δυνάμεις χρησιμοποιούνται, που και πότε θα πρέπει να επιτευχθούν τακτικές νίκες προς επίτευξη των επιχειρησιακών και στρατηγικών ΑΝΣΚ. Σε αντίθεση με την τακτική, η ανάπτυξη και διατήρηση των δυνάμεων στο Θέατρο Επιχειρήσεων και η διοικητική τους μέριμνα, αποτελεί την καρδιά του επιχειρησιακού επιπέδου του πολέμου. Συνήθως ένας στρατιωτικός ΑΝΣΚ εστιάζεται σε εχθρικές δυνάμεις οι οποίες είτε θα πρέπει να καταστραφούν είτε θα πρέπει να υποστούν τέτοιο ελιγμό, ώστε να καταστεί αδύνατο για αυτές να επιτύχουν τους δικούς τους ΑΝΣΚ. Σε κάθε περίπτωση δεν θα πρέπει να λησμονούνται οι πολιτικοί και στρατηγικοί ΑΝΣΚ, διαφορετικά είναι πιθανόν να διαπραχθούν σοβαρά λάθη μη ρεαλιστικών και υψηλού κόστους απαιτήσεων από το τακτικό επίπεδο.

- Η τακτική συμπεριλαμβάνει την τέχνη και επιστήμη σχεδιάσεως, προετοιμασίας και διεύθυνσεως μαχών, κτυπημάτων, εμπλοκών και επιθέσεων με σκοπό να επιτύχουν τους τακτικούς (και ενίοτε τους επιχειρησιακούς) ΑΝΣΚ, σε μία καθορισμένη ζώνη επιχειρήσεων. Θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι τα αποτελέσματα εναρμονίζονται με τους επιχειρησιακούς και στρατηγικούς ΑΝΣΚ. Κακή εφαρμογή της επιχειρησιακής τέχνης πιθανόν να οδηγήσει σε τακτικές ήττες με πιθανές στρατηγικές επιπτώσεις.

Σύμφωνα με τον Mahan, η «θαλασσοκρατία» περικλείει την κεντρική ιδέα της θεωρίας του⁵⁹. Καμία χώρα δε μπορεί να θεωρηθεί παγκόσμια δύναμη αν δεν έχει ναυτικό για προβολή ισχύος και παρουσία σε όλο τον κόσμο (υπερπόντιες βάσεις). Στο

⁵⁹ Άγγελος Τζirkωτής, «Γιατί Μελετούμε Ακόμα τον Μαχάν;», tzirkotis.wordpress.com 10 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tzirkotis.wordpress.com/2021/09/10/γιατί-μελετούμε-ακόμα-τον-μαχάν/> (έγινε πρόσβαση στις 16 Ιανουαρίου 2022).

έργο του υπογραμμίζει ότι με τη «διπλωματία των κανονιοφόρων» μπορεί το κράτος να υλοποιήσει στόχους εξωτερικής πολιτικής και μπορεί να πιέσει «φίλους» και αντιπάλους⁶⁰.

Ο Mahan επισήμανε έξι (6) κύριους παράγοντες που επηρεάζουν τη θαλάσσια ισχύ μιας χώρας, ήτοι:

- γεωγραφική θέση (εγγύτητα σε θαλάσσιες διόδους),
- φυσική διαμόρφωση (πόροι, λιμένες, νησιωτική χώρα),
- γεωγραφική έκταση (ακτογραμμή),
- πληθυσμός (αυτών που στρέφονται στη θάλασσα),
- εθνικός χαρακτήρας (του λαού, τάση προς το εμπόριο, ίδρυση αποικιών),
- χαρακτήρας της διοίκησης (κυβέρνησης, ορθή καθοδήγηση για την ανάπτυξη θαλάσσιας ισχύος).

Λαμβανομένου υπόψη των ανωτέρω διαπιστώνει κανείς εύκολα ότι η Ελλάδα πληροί σε μεγάλο βαθμό τα ανωτέρω κριτήρια της θαλάσσιας ισχύος. Χαρακτηριστικό της ναυτικής στρατηγικής του Mahan είναι η συγκέντρωση των ναυτικών δυνάμεων και το επιθετικό πνεύμα, αποδίδοντας κρίσιμη σημασία στις θαλάσσιες επικοινωνίες. Στόχος του Ναυτικού είναι ο έλεγχος των θαλασσών που επιτυγχάνεται με πολλά και ισχυρά πλοία (θωρηκτά) σε όλη την υδρόγειο, καταναυμάχηση του εχθρικού στόλου και θαλάσσιο αποκλεισμό που θα προκαλέσει στον αντίπαλο αφόρητη οικονομική ζημία και θα τον αναγκάσει να συνθηκολογήσει.

Για τον Corbett⁶¹ ο σκοπός του ναυτικού πολέμου είναι η εξασφάλιση του θαλασσίου ελέγχου ή η παρεμπόδιση της εξασφάλισής του από τον εχθρό. Ο θαλάσσιος έλεγχος σημαίνει έλεγχο των θαλασσιών συγκοινωνιών, προκειμένου να πλήξει καίρια την οικονομία του αντιπάλου, την οποία θεωρεί ότι είναι εξίσου σημαντική με τις στρατιωτικές δυνάμεις στην ξηρά. Ένας τρόπος εξασφάλισης του θαλασσίου ελέγχου είναι μέσω ναυμαχίας ή «ναυτικό» αποκλεισμό, με στόχο τον αντίπαλο στόλο ή «εμπορικό» αποκλεισμό με στόχο το θαλάσσιο εμπόριο του αντιπάλου. Στην περίπτωση

⁶⁰ Alfred Mahan, *The influence of sea power upon history, 1660-1783*. (Boston: Little, Brown & Company, 1898), p.42, https://books.google.gr/books/about/The_Influence_of_Sea_Power_Upon_History.html?id=zBYLAAAYAAJ&printsec=frontcover&source=kp_read_button&hl=en&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (έγινε πρόσβαση στις 14 Ιανουαρίου 2022).

⁶¹ Sir Julian Stafford Corbett 1854 – 1922.

που υπάρχει ανισορροπία ναυτικής ισχύος, τότε η επιλογή του αδυνάμου είναι η καταστήσει τον θαλάσσιο έλεγχο του αντιπάλου σε «αμφισβήτηση», με αποφυγή αποφασιστικής δράσης και διατήρηση ναυτικής δραστηριότητας μέχρις ότου αλλάξει η σχέση ισχύος⁶².

Ο Corbett, σε διαφοροποίηση από αυτά που πρέσβευε ο Mahan, θεωρούσε ότι είναι σχεδόν αδύνατο ένας πόλεμος να κερδηθεί μόνο με χρήση της ναυτικής ισχύος. Επιπρόσθετα, εισαγάγει την έννοια της διακλαδικής συνεργασίας, ορίζει με διαφορετικό τρόπο την έννοια της «συγκεντρώσεως των δυνάμεων» και υπογραμμίζει ότι το θέατρο επιχειρήσεων στη θάλασσα προσφέρεται για περιορισμένο πόλεμο (είτε λόγω ελασσόνων συμφερόντων, είτε λόγω δυνατότητας απομόνωσης του θεάτρου επιχειρήσεων)⁶³. Σημειώνεται ότι ο Corbett δεν αμφισβητεί την πρωτοκαθεδρία της πολιτικής στη στρατηγική, αλλά υποστηρίζει ότι η πολιτική είναι ο σκοπός και ο πόλεμος αποτελεί το μέσο με το οποίο επιτυγχάνεται ο καθορισμένος από την πολιτική σκοπός. Στο πλαίσιο αυτό επισημαίνει ότι ο στρατός και ο στόλος έχουν εξίσου σημαντικό ρόλο και συνδυάζονται στο πλαίσιο μιας ενιαίας στρατηγικής^{64 65}.

Να προσθέσουμε ότι σύμφωνα με τον σύγχρονο θεωρητικό της ναυτικής στρατηγικής Geoffrey Till (1945), «ο πρώτιστος παράγοντας επιτυχίας των ναυτικών δυνάμεων υπήρξε, διαχρονικά, η ύπαρξη ισχυρού πολεμικού στόλου, με άρτιο εξοπλισμό, με τις καλύτερες τακτικές και την πιο προηγμένη τεχνολογία και, ίσως προ πάντων, με πρώτης τάξεως διοικητές». Συναφώς, ο Richard Harding διατύπωσε την άποψη ότι η ικανότητα των ναυτικών δυνάμεων βασίσθηκε ιστορικά «σε έναν αριθμό συναφών παραγόντων, τόσο εντός όσο και εκτός ναυτικού», εξηγώντας:

«Η θαλάσσια ισχύς της Μ. Βρετανίας δεν οφείλεται απλώς στο ναυτικό ή στον πολεμικό στόλο αλλά στην αποτελεσματική ενσωμάτωση της διοικήσεώς της, του πολιτικού της συστήματος, του στρατού της, των αποικιών της και της εμποροναυτικής οικονομίας της στην κατεύθυνση των σκοπών του κράτους(...). Η πραγματική ισχύς ενός ναυτικού εξηρτάτο ουσιωδώς από τα οικονομικά, την ικανότητα κεντρικής διοικήσεως, την ποιότητα και ποσότητα των πραγματικών ναυτικών πόρων, τα πλοία, τους ναύτες και το

⁶² Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα, σ.202-204.

⁶³ Εκτιμάται ότι κλίνει υπέρ της υπεροχής της χερσαίας ισχύος.

⁶⁴ Χρήστος Λυμπερης, Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων, σ. 44.

⁶⁵ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα, σ.199.

σώμα των αξιωματικών, τη ναυτική υποδομή και την ποιότητα της λήψεως αποφάσεων, τόσο σε επίπεδο πολιτικής όσο και ναυτικού». Αξίζει να σημειωθεί και η επισήμανση του Harding ότι, «η πραγματική ισχύς ενός ναυτικού εξαρτάται ουσιωδώς από τα οικονομικά, τα πλοία, τους ναύτες και το σώμα των αξιωματικών, τη ναυτική υποδομή και την ποιότητα της λήψεως αποφάσεων, τόσο σε επίπεδο πολιτικής όσο και ναυτικού» και φυσικά οι ανωτέρω αρχές και διαπιστώσεις είναι διαχρονικές.

Η αεροπορική στρατηγική διακατέχεται από έννοιες οι οποίες υπάρχουν επί δεκαετίες και δεν μπορούν να αποδοθούν σε κάποιο μεμονωμένο διανοητή⁶⁶. Η κατανόηση δε αυτής, βασίζεται σε τέσσερις έννοιες. Η πρώτη είναι η έννοια είναι του «κυρίαρχου όπλου», δηλαδή του όπλου με το μεγαλύτερο βεληνεκές. Ακολούθως οι έννοιες του *coundervalue*, δηλαδή η πολεμική δράση εναντίον της οικονομικής ζωής του αντιπάλου και *coundrforce*, δηλαδή η δράση εναντίον των ενόπλων δυνάμεων του. Τέλος, η έννοια του «πολεμικού ελιγμού» δηλαδή η αντιμετώπιση του αντιπάλου ως σύστημα, με σκοπό τη συστημική του αποδιοργάνωση πλήττοντας κάποια καίρια αδυναμία του.

Οι κλασικές θεωρίες αεροπορικής στρατηγικής των Douhet⁶⁷ και Mitchell⁶⁸ περατώνουν την εφαρμογή τους στο πόλεμο του Βιετνάμ⁶⁹. Στις σύγχρονες θεωρείες αεροπορικής στρατηγικής εμπεριέχεται η άποψη του Warden⁷⁰. Αυτός εγκλωβίζεται στην οπτική της ισχυρότερης αεροπορικής μηχανής την δεκαετία του 90. Παρότι η πρότασή του για παράλληλη δράση ή έμμεση προσέγγιση έχουν επαρκή τεκμηρίωση στη στρατηγική του θεώρηση, δεν γίνεται επαρκής αναφορά στην ανάγκη για αεροπορική υπεροχή και αεροπορικό έλεγχο, που πρωτίστως απαιτούν άμεση προσέγγιση και αντιμετώπιση της εχθρικής δραστηριότητας (του πέμπτου δακτυλίου) και αποτελεί κύριο μέλημα στο σχεδιασμό αντιπαραθέσεων μεταξύ περισσότερο ισοδύναμων αντιπάλων. Η ίδια η εφαρμογή του σχεδιασμού στην επιχείρηση Desert Storm, ενέπλεξε άμεσα στρατιωτικούς στόχους (καταστολή αεράμυνας, καταστροφή τεθωρακισμένων δυνάμεων, εξουδετέρωση μάχιμων ειδικών μονάδων) πριν την διεξαγωγή χτυπημάτων στον «δεύτερο» και «τρίτο» δακτύλιο. Επιπρόσθετα δεν προσεγγίζει την δυναμική μιας

⁶⁶ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα, σ.226.

⁶⁷ Giulio Douhet, 1869-1930.

⁶⁸ William Mitchell, 1879-1936.

⁶⁹ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα, σ.236.

⁷⁰ John Warden, 1943- .

αντίπαλης αντίδρασης και διαφαίνεται να μην υιοθετεί πλήρως το δόγμα “Air Land Battle”. Η οπτική του εκτιμάται ότι βρίσκεται πιο κοντά στο δόγμα “Full Spectrum Operations” που υιοθετήθηκε στις Αρχές του 21ου αιώνα. Οι σύγχρονες θεωρίες αεροπορικής στρατηγικής (Boyd⁷¹ και Warden) καταλήγουν στο ότι «η αεροπορική ισχύς οφείλει να αποσκοπεί στην στρατηγική παράλυση του εχθρού και δευτερεύοντος στη φυσική καταστροφή του⁷².

Οι θεωρίες της χρήσης αεροπορικής ισχύος για την επίτευξη στρατηγικής παράλυσης παρουσιάζονται, εκ πρώτης όψεως, ως ελκυστικές. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος και τις δυνατότητες κρατών με αεροπορική ισχύ όπως της Ελλάδος, διαφαίνεται ότι η επικέντρωση της αεροπορικής στρατηγικής στην καταστροφή των εχθρικών ενόπλων δυνάμεων, ήτοι την αντίπαλη πολεμική αεροπορία, αποτελεί την βέλτιστη στόχευση. Σημειώνεται ωστόσο ότι, με βάση τις περιορισμένες τεχνολογικές και βιομηχανικές δυνατότητες που έχουν τα κράτη στη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, το όφελος από την καταστροφή της εχθρικής αεροπορίας θα είναι τεράστιο σε περίπτωση επιτυχίας και το τίμημα βαρύ σε περίπτωση αποτυχίας⁷³.

Κεφαλαιώδη σημασία στο σύγχρονο πόλεμο έχει η απόκτηση του αεροπορικού και ναυτικού ελέγχου. Η επίτευξη τους δίνει την ευχέρεια στον επιχειρησιακό διοικητή να προχωρήσει σε επιχειρήσεις αεροπορικής ή/και ναυτικής υποστήριξης φίλιων δυνάμεων σε ξηρά και θάλασσα. Σημειώνεται ότι η τελική επιτυχία των αποστολών αεροπορικής απομόνωσης ή εγγύς αεροπορικής υποστήριξης έρχεται πάντα ως αποτέλεσμα της επίτευξης του αεροπορικού ελέγχου, σε ορισμένη περιοχή και για συγκεκριμένο χρονικό παράθυρο.

3.2 Απαγόρευση πρόσβασης/άρνηση περιοχής (A2/AD) – Θαλάσσιος έλεγχος - Ύπαρξη Στόλου (Fleet in Being)

«Απαγόρευση πρόσβασης»⁷⁴ (Anti - Access / A2) είναι δράσεις με στόχο να επιβραδύνουν την ανάπτυξη φίλιων δυνάμεων στο ΘΕ ή να προκαλέσουν τις δυνάμεις να

⁷¹ John Boyd, 1927-1997.

⁷² Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα, σ.245.

⁷³ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα, σ.252.

⁷⁴ «AirSea Battle, Executive Summary και Air-Sea Battle Joint services», CSBA p.1. <https://csbaonline.org/research/publications/airsea-battle-concept/> (έγινε πρόσβαση στις 05 Αυγούστου 2022).

επιχειρήσουν από αποστάσεις (από το χώρο της μάχης) μεγαλύτερες από ότι θα προτιμούσαν κανονικά. Το A2 επηρεάζει την κίνηση προς ένα ΘΕ. Σε αντίστοιχο πλαίσιο «Άρνηση περιοχής»⁷⁵ (Area - Denial / AD) είναι δράσεις με στόχο να εμποδίσουν τις φίλιες επιχειρήσεις σε περιοχές που ένας αντίπαλος δεν μπορεί ή δεν θέλει να απαγορεύσει την πρόσβαση. Σημειώνεται ότι το AD επηρεάζει τον ελιγμό εντός του ΘΕ.

Με βάση τα δόγματα / οδηγίες διεξαγωγής διακλαδικών επιχειρήσεων, στο σύγχρονο ΘΕ οι συνδυασμένες A2/AD δυνατότητες είναι αυτές που αμφισβητούν και απειλούν την ικανότητα των δυνάμεων μας να μπουκώσουν στη μάχη και, αφού τελικά εμπλακούν, να μην μπορούν να πολεμήσουν αποτελεσματικά. Σημειώνεται ότι ενώ η ιδέα δεν είναι νέα, η τεχνολογία επιτρέπει πλέον σε δυνητικούς επιτιθέμενους στρατιωτικές δυνατότητες που πριν δεν είχαν (μη επανδρωμένα εναέρια, θαλάσσια ή υποθαλάσσια οχήματα υποβρύχια, αυτόνομες αυτοκινούμενες ναυτικές νάρκες, περιφερόμενα πυρομαχικά, κ.α.), γεγονός το οποίο απαιτεί αναπροσαρμογή επιχειρησιακών σχεδιάσεων εφαρμογής ή/και αντιμετώπισης A2/AD⁷⁶. Υπογραμμίζεται ότι πλέον το διάστημα και ο κυβερνοχώρος γίνονται πολύ σημαντικά και τρωτά στις δυνατότητες προσβολής από τον αντίπαλο, ενώ η απειλή A2/AD επεκτείνεται πέραν ενός ΘΕ, με συνέπειες στην παγκόσμια ασφάλεια⁷⁷.

«Θαλάσσιος έλεγχος» είναι η κατάσταση κατά την οποία διασφαλίζεται ελευθερία δράσεως εντός μίας θαλάσσιας περιοχής (επιφάνεια, βυθός και αέρας) και για συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, για ημέτερους σκοπούς και απαγορεύεται η χρήση της εν λόγω περιοχής στον αντίπαλο. Οι επιχειρήσεις «θαλασσίου ελέγχου», σύμφωνα με το λεξικό στρατιωτικών όρων του αμερικανικού ΥΕΘΑ, αφορούν στην χρήση ναυτικών δυνάμεων, υποστηριζόμενων από τις απαιτούμενες χερσαίες και αεροπορικές δυνάμεις, προκειμένου να επιτύχουν τους στρατιωτικούς Αντικειμενικούς Σκοπούς σε ζωτικές θαλάσσιες περιοχές. Τέτοιες επιχειρήσεις περιλαμβάνουν καταστροφή των εχθρικών ναυτικών δυνάμεων, καταστολή του θαλασσίου εμπορίου του εχθρού, προστασία

⁷⁵ «AirSea Battle, Executive Summary και Air-Sea Battle Joint services», CSBA p.3. <https://csbaonline.org/research/publications/airsea-battle-concept/> (έγινε πρόσβαση στις 05 Αυγούστου 2022).

⁷⁶ Κώστας Γρίβας & Ζαχαρίας Μίχας, Ελληνική αμυντική στρατηγική για τον 21^ο αιώνα, (Αθήνα: Κασταλία, 2001), σ. 74.

⁷⁷ «AirSea Battle, Executive Summary και Air-Sea Battle Joint services», CSBA p. 9-10. <https://csbaonline.org/research/publications/airsea-battle-concept/> (έγινε πρόσβαση στις 05 Αυγούστου 2022).

ζωτικών θαλασσίων γραμμών επικοινωνιών και απόκτηση τοπικής στρατιωτικής υπεροχής σε περιοχές ναυτικών επιχειρήσεων. Σε κάθε περίπτωση δεν υπάρχει απόλυτη εγγύηση προστασίας από επίθεση στην θάλασσα και το επίπεδο του ελέγχου που εκάστοτε απαιτείται θα πρέπει να συνδέεται με κάποιο αποδεκτό ρίσκο. Ο θαλάσσιος έλεγχος σε παράκτιες περιοχές αποτελεί πλέον σύνθετη και απαιτητική αποστολή. Το επίπεδο του επιθυμητού θαλασσίου ελέγχου εξαρτάται από την απειλή και την αποστολή. Ο θαλάσσιος έλεγχος επιτυγχάνεται με δύο τρόπους ήτοι, είτε με καταστροφή του αντιπάλου μέσω αποφασιστικής αναμετρήσεως (η πλέον ταχεία μέθοδος αλλά υψηλού ρίσκου), είτε με ανάσχεση των αντιπάλων ναυτικών δυνάμεων μέσω αποκλεισμού (κλειστού ή ανοικτού). Εναλλακτικά, οι αντίπαλοι δύναται να ανασχεθούν αμοιβαίως μέσω της αποτροπής. Ο «θαλάσσιος έλεγχος» συνήθως δεν αποτελεί τελικό σκοπό αλλά απαραίτητη προϋπόθεση ώστε να επιτραπεί η χρήση της θάλασσας για άλλους Αντικειμενικούς Σκοπούς, όπως η προστασία των θαλασσίων γραμμών επικοινωνιών και η δυνατότητα εκτελέσεως θαλασσίου ελιγμού^{78 79}.

Σε αντίστοιχο πλαίσιο η «άρνηση θαλασσίου ελέγχου» ασκείται όταν η μία πλευρά εμποδίζει τον αντίπαλο να ελέγξει μία θαλάσσια περιοχή, δίχως και η πλευρά αυτή να δύναται να αποκτήσει τον έλεγχο της εν λόγω περιοχής. Κλασσικές μέθοδοι ενασκήσεως «άρνησης θαλασσίου ελέγχου» αποτελεί η πόντιση ναρκοπεδίων και η ανάπτυξη Y/B. Στις μεθόδους αυτές, από τα μέσα του 1990, έχει προστεθεί και η δυνατότητα χρήσης παρακτίων αυτοκινούμενων συστοιχιών πυραύλων⁸⁰. Τα παράκτια πυραυλικά συστήματα εναντίον στόχων επιφανείας (πολεμικά πλοία) δύναται να φέρουν πυραύλους μεσαίου ή μεγάλου βεληνεκούς. Το τελευταίο χρονικό διάστημα έχουν αναπτυχθεί ιδιαίτερα ευέλικτα και φτηνά πυραυλικά συστήματα με πυραύλους μικρού βεληνεκούς. Επιπρόσθετα έχει αναπτυχθεί πληθώρα, σχετικά φτηνών, περιπλανόμενων πυρομαχικών. Σημειώνεται ότι, δεν αποκλείεται μία εμπόλεμη πλευρά να διεξάγει ταυτόχρονα επιχειρήσεις «θαλασσίου ελέγχου» και επιχειρήσεις «άρνησης θαλασσίου ελέγχου» σε διαφορετικές περιοχές ενδιαφέροντος (π.χ. επιχειρήσεις «θαλασσίου

⁷⁸ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα, σ.192.

⁷⁹ Julian Corbett, Some Principles of Maritime Strategy, (London: Guttenberg, 1911), p. 212. https://www.gutenberg.org/files/15076/15076-h/15076-h.htm#Page_209 (έγινε πρόσβαση στις 11 Ιουνίου 2022)

⁸⁰ Κώστας Γρίβας & Ζαχαρίας Μίχας, Ελληνική αμυντική στρατηγική για τον 21^ο αιώνα, σ. 75-76.

ελέγχου» στο Αιγαίο και επιχειρήσεις «άρνησης θαλασσίου ελέγχου» σε Ανατολική Μεσόγειο εγγύς της Κύπρου).

Σύμφωνα με τον Corbett, ένα κράτος που δεν διαθέτει ναυτική υπεροχή, πιθανόν να επιλέξει ή να εξαναγκασθεί να υιοθετήσει την στρατηγική «υπάρξεως στόλου» η οποία είναι ουσιαστικά μία εκδοχή της «αρνήσεως θαλασσίου ελέγχου»⁸¹. Η μέθοδος αυτή προβλέπει την αποφυγή της σύγκρουσης με υπέρτερο εχθρό και την παραμονή των ναυτικών δυνάμεων στα λιμάνια διατηρώντας την δυνατότητα για διενέργεια αντεπιθέσεων αναμένοντας την αλλαγή της κατάστασης προς όφελος μας⁸². Με την αποφυγή αμέσου συγκρούσεως με ισχυρότερο αντίπαλο, επιχειρείται η διατήρηση των διαθέσιμων ναυτικών δυνάμεων οι οποίοι αποτελούν δυνητική απειλή για τον αντίπαλο. Το ρίσκο δυνητικής επιθέσεως αναγκάζει τον αντίπαλο να τροποποιήσει τα σχέδιά του, τις επιλογές του και τα επίπεδα θαλασσίου ελέγχου του. Ο Corbett εντάσσει αυτή την μέθοδο στην ναυτική αμυντική στρατηγική και την παρομοιάζει με τις χερσαίες μεθόδους ανταρτοπολέμου. Δεν συνίσταται στην αδράνεια του στόλου αλλά στην διαρκή κινητικότητα του και την αμφισβήτηση της κυριαρχίας των θαλασσών από τον αντίπαλο μέσω της διενέργειας επιχειρήσεων παρενόχλησης, του ελέγχου περιοχών για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα όταν είναι εφικτό και γενικά διά της αποτροπής του εχθρού από την εκμετάλλευση της υπεροχής του.

Σε αντίθεση με τους Clausewitz⁸³, Jomini⁸⁴ και Mahan, οι οποίοι υποστήριζαν ότι η αποφασιστική μάχη απαιτεί συγκέντρωση του συνόλου των δυνάμεων, σήμερα η τεχνολογία (μέσα, οπλικά συστήματα, όπλα, επικοινωνίες) επιτρέπει να σχεδιάζουμε τη συγκέντρωση της ισχύος μας (και όχι δυνάμεων) σε συγκεκριμένο τόπο και για συγκεκριμένη περίοδο. Εξ άλλου, όπως υποστηρίζει και ο Corbett, η συγκέντρωση δυνάμεων παρέχει την δυνατότητα στον αντίπαλο να εκμαιεύσει τις ημέτερες προθέσεις, να επιτεθεί σε αχύλακτους ΑΝΣΚ, να αποφύγει την αποφασιστική μάχη ή και ενδεχομένως να αιφνιδιάσει την συγκεντρωμένη δύναμη εξ αποστάσεως.

Συνοψίζοντας, ο «θαλάσσιος έλεγχος» αποτελεί προϋπόθεση κάθε επιχειρήσεως ναυτικής φύσεως και η ναυτική στρατηγική εστιάζει στους ΑΝΣΚ και στις δέουσες

⁸¹ Julian Corbett, *Some Principles of Maritime Strategy*, p. 210-226.

⁸² Κώστας Γρίβας & Ζαχαρίας Μίχας, *Ελληνική αμυντική στρατηγική για τον 21^ο αιώνα*, Αθήνα: Κασταλία, 2001), σ. 73-74.

⁸³ Carl von Clausewitz, 1780-1831.

⁸⁴ Antoine-Henri, Baron Jomini, 1779-1869.

σχετικές ενέργειες από την στιγμή αποκτήσεως «θαλασσίου ελέγχου». Στο πλαίσιο αυτό η συνδρομή της αεροπορικής ισχύος είναι απαραίτητη και καθοριστική για την επίτευξη του σκοπού⁸⁵. Ωστόσο, σε περίπτωση αδυναμίας επίτευξης «θαλασσίου ελέγχου», η ενδεδειγμένη λύση, σύμφωνα με τις διδαχές του Corbett και τις σύγχρονες θεωρίες «Απαγόρευσης πρόσβασης / Άρνησης περιοχής», είναι η επίτευξη αεροπορικού και θαλασσίου ελέγχου από εμάς σε περιορισμένο τόπο και χρόνο και, κυρίως, η άρνηση απόκτησης αεροπορικού - θαλασσίου ελέγχου από τον αντίπαλο και η επίτευξη A2/AD στο ΘΕ.

⁸⁵ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα, σ.251.

Κεφάλαιο τέταρτο

Η Τουρκική απειλή.

Κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο, η Τουρκική διπλωματία χειραφετήθηκε εν μέρει από τις αμερικανικές προτεραιότητες, με αποκορύφωμα την περίοδο διακυβερνήσεως του Erdogan⁸⁶ ο οποίος φιλοδοξεί να μετατρέψει την χώρα του σε νεοθωμανική αναθεωρητική δύναμη με περιφερειακές φιλοδοξίες. Παρά την ιδιαίτερα σημαντική γεωγραφική της θέση, την σημασία της ως ενεργειακό κόμβο και το γεωπολιτικό της εν γένει δυναμικό, δεν έχει μέχρι στιγμής επιτύχει την επίτευξη των φιλοδοξιών της τόσο στις σχέσεις με την Δύση, όσο και στην αύξηση της επιρροής της σε γειτονικές περιοχές και κράτη, έχοντας αντιθέτως καταστεί παράγων αστάθειας για την περιοχή της. Η Τουρκία, μετά την εισβολή στην Κύπρο, ενεργοποίησε τις γεωστρατηγικές της φιλοδοξίες ανοίγοντας μια βεντάλια αναβαθμισμένων προκλήσεων στην περιοχή. Επιδίωξή της είναι η αλλαγή τους status quo στο Αιγαίο, δηλαδή να πεισθεί η Αθήνα για την συνδιαχείρισή του και ταυτόχρονα να καταστεί κυρίαρχη ενεργειακή δύναμη στην Ανατολική Μεσόγειο. Μετά το πραξικόπημα του 2016, η Ελλάδα αποτελεί φανερά πλέον στόχο της Άγκυρας, οι αμφισβητήσεις της οποίας ήταν πάντα απόλυτα στοχευμένες⁸⁷, ο δε διακαείς της πόθος διαφαίνεται ότι είναι η ανασύσταση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας στα σύνορα του 1500 μ.Χ. (Χάρτης 1).

Σε συνέχεια της πολιτικής βούλησης, η στρατιωτική πρακτική της Τουρκίας έχει ως αντικειμενικό σκοπό την ανατροπή του υφιστάμενου status quo στην περιοχή του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου. Η ανατροπή αυτή πραγματοποιείται με αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας, των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων και αρμοδιοτήτων που αναγνωρίζονται στην Ελλάδα από διεθνείς συμβάσεις στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο και παράλληλα με την υιοθέτηση πολιτικής και πρακτικών που απαιτούνται για την αύξηση της τουρκικής κυριαρχίας και δικαιοδοσίας στις περιοχές αυτές^{88 89 90}.

⁸⁶ Recep Tayyip Erdogan, 1954- .

⁸⁷ Ιωάννης Παπαφλωράτος, Εξωτερική πολιτική και υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών κρατών, (Αθήνα: Λειμών, 2021), σ.233.

⁸⁸ Άγγελος Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σ. 265, 272-273.

⁸⁹ Ιωάννης Παπαφλωράτος, Εξωτερική πολιτική και υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών κρατών, σ.232 - 238.

Χάρτης 1, Χάρτης της Ευρώπης το 1500 μ.Χ.

Σημείωση: αναδημοσίευση από το «Europe in Year 1500», [EurAtlas.net](https://www.euratlas.net/history/europe/1500/index.html), <https://www.euratlas.net/history/europe/1500/index.html>

4.1 Ο Τουρκικός Αναθεωρητισμός

Σύμφωνα με τον Συρίγο⁹¹, «από το 1973 μια αλυσίδα γεγονότων συνέβαλλαν στο να επικεντρώσει η Τουρκία το ενδιαφέρον της στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο, ήτοι:

- Η παγκόσμια άνοδος της τιμής του πετρελαίου στα τέλη του 1973.
- Η ανακάλυψη των κοιτασμάτων πετρελαίου στον Πρίνο της Θάσου.

⁹⁰ «Ζητήματα ελληνοτουρκικών σχέσεων» Ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος, www.mfa.gr <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/tourkikoishirismo-i-astrotratikoroiisis-nison-aigaiou.html> (έγινε πρόσβαση στις 30 Αυγούστου 2022).

⁹¹ Άγγελος Συρίγος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, σ. 235-236.

- Το ενδιαφέρον της Τουρκίας για ενεργειακές πηγές λόγω της πετρελαϊκής κρίσης και την ανακάλυψη κοιτασμάτων στο Αιγαίο και αργότερα στην Ανατολική Μεσόγειο, εντός της κυπριακής ΑΟΖ.
- Η έναρξη των εργασιών της τρίτης συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας τον Νοέμβριο του 1973. Σημειώνεται ότι κάποια από τα θέματα που επρόκειτο να συζητηθούν, όπως τα κριτήρια καθορισμού της υφαλοκρηπίδας, ο τρόπος οριοθέτησής της και το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης, είχαν απόλυτη συνάφεια με το νομικό καθεστώς του Αιγαίου. Η Τουρκία έσπευσε να διευθετήσει τα θέματα αυτά διμερώς «ad hoc», πριν διευθετηθούν με τη νέα σύμβαση.
- Η μειωμένη διαπραγματευτική ικανότητα της Ελλάδας λόγω των πολιτικών εξελίξεων της περιόδου 1967 - 1974.
- Η στρατηγική κίνηση της Τουρκίας μετά την εισβολή στην Κύπρο να εγείρει σειρά διεκδικήσεων στο Αιγαίο ανοίγοντας δεύτερο μέτωπο στην ελληνική εξωτερική πολιτική».

Ως προς την Ελλάδα, η Τουρκία πληροί επακριβώς τον ορισμό της πολιτικής και στρατιωτικής απειλής, καθ' όσον διαθέτει τα μέσα⁹² και την πολιτική βούληση να πραγματοποιήσει τις επισήμως εκπεφρασμένες αναθεωρητικές διεκδικήσεις της, στο Αιγαίο, την Θράκη, την Κύπρο και την Ανατολική Μεσόγειο⁹³. Σημειώνεται ότι, η επίτευξη των στόχων της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο, συνδυάζεται με ένα πρωτόγνωρο πρόγραμμα τουρκικών εξοπλισμών (με έμφαση στους αεροναυτικούς εξοπλισμούς, το διάστημα, τους βαλλιστικούς πυραύλους, την επιτήρηση και την υψηλή τεχνολογία, πλαισιωμένα με το πρόγραμμα παραγωγής πυρηνικής ενέργειας επί του παρόντος για εμπορικούς σκοπούς)⁹⁴. Ως εν δυνάμει περιφερειακή δύναμη επιδιώκει να καταστεί «γαλάζιο έθνος» (Mavi Vatan) ισχυριζόμενη ότι ασφυκτιά λόγω των ελληνικών θαλασσών και νήσων καθώς και της Κύπρου. Το γεγονός επιβεβαιώνεται από τις

⁹² Κώστας Γρίβας, Η νέα στρατιωτική επανάσταση και η ελληνική αμυντική στρατηγική. (Αθήνα: Λιβάνη, 2019), σ.496-497.

⁹³ Παναγιώτης Κονδύλης, Γεωπολιτικές και Στρατηγικές Παράμετροι ενός Ελληνοτουρκικού Πολέμου στο Θεωρία του Πολέμου, (Αθήνα: Θεμέλιο, 2004), σ. 403-405. Το κείμενο του Π. Κονδύλη παραμένει επίκαιρο και αναδεικνύει κατάλληλα την τουρκική απειλή. Επίσης Ήφαιστος Π., Πλατιάς Α. (1992), Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική, (σελ. 59-68). Αθήνα: Παπαζήση.

⁹⁴ Αλέξανδρος Θεολόγου, «Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν και τα «τουρκικά» πυρηνικά», Πτήση, 17 Οκτωβρίου 2017, <https://www.ptisidiastima.com/incirlic-nuclear/> (έγινε πρόσβαση στις 01 Οκτωβρίου 2022).

διαχρονικά συνεπείς απειλές και διεκδικήσεις σε βάρος της Ελλάδος δια στόματος των εκάστοτε πολιτικών της ηγετών από τον Turgut Ozal και την Tansu Penbe Ciller, έως τον Ahmet Davutoglu και τον Recep Tayyip Erdogan.

Αποτελεί στρατηγικό σφάλμα η εκτίμηση ότι ο επεκτατισμός της Τουρκίας οφείλεται σε συγκυριακά φαινόμενα όπως η φύση του καθεστώτος εξουσίας, τα εσωτερικά της προβλήματα ή ιστορικά ιδεοληπτικά στοιχεία⁹⁵. Το σφάλμα αυτό οδηγεί στο επόμενο εσφαλμένο συμπέρασμα ότι ο εξευρωπαϊσμός της Τουρκίας θα εξομαλύνει τις σχέσεις μας μετατρέποντας αυτές σε αμοιβαίο εμπορικό, τουριστικό, ενεργειακό και πολιτιστικό όφελος. Η αναθεωρητική τουρκική πολιτική βασίζεται σε διαχρονικά γεωπολιτικά κριτήρια⁹⁶, καθώς και στο γεγονός ότι η διαφορά γεωπολιτικού δυναμικού Τουρκίας και Ελλάδος αυξάνεται σε βάρος της δεύτερης⁹⁷.

Η Τουρκία χρησιμοποιεί διαχρονικά και επισταμένως τις Ένοπλες Δυνάμεις της, ως εργαλείο ασκήσεως εξωτερικής πολιτικής⁹⁸. Επιπρόσθετα η Τουρκία έχει επιτύχει η πολεμική βιομηχανία της να αποτελεί έναν από σημαντικότερους πολλαπλασιαστές ισχύος της. Με την υποστήριξη της βιομηχανικής της υποδομής, αρχικά στον τομέα της έρευνας και αργότερα και στο τομέα της παραγωγής / συμπαραγωγής (άνω του 80% των εξαγωγών της αποτελούν βιομηχανικά προϊόντα), πέτυχε την σημαντική αυτάρκεια των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων (ΤΕΔ). Στον εν λόγω στόχο συνεισφέρουν οι εντυπωσιακές, σε μέγεθος, συνέχεια και διάρκεια, επενδύσεις στην εκπαίδευση (σύγχρονες πολυτεχνικές και πανεπιστημιακές σχολές αλλά και εξειδικευμένα κέντρα κατάρτισης εργατικού δυναμικού), την έρευνα και την ανάπτυξη σε τομείς υψηλής τεχνολογίας. Επιπρόσθετα, με την σταθερή πολιτική επενδύσεων στον αμυντικό τομέα, η Τουρκία κατόρθωσε να εξάγει σημαντικής αξίας αμυντικό υλικό σε τρίτες χώρες^{99 100}.

Κύριο τουρκικό Αντικειμενικό Σκοπό (Τ/ΑΝΣΚ) αποτελεί η με κάθε μέσο και τρόπο ευνοϊκή πολιτική διμερής διαπραγμάτευση ολόκληρου του φάσματος των τουρκικών

⁹⁵ Βασίλειος Μαρκεζίνης, *Μία νέα εξωτερική πολιτική για την Ελλάδα*, (Αθήνα: Λιβάνη, 2010), σ. 284.

⁹⁶ Ιωάννης Μάζης, *Γεωπολιτική προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα*, σ. 58-59.

⁹⁷ Βασίλειος Μαρκεζίνης, *Μία νέα εξωτερική πολιτική για την Ελλάδα*, σ. 285.

⁹⁸ Χρήστος Μηνάγιας, *Τουρκικές Ένοπλες Δυνάμεις και Εξοπλισμοί*, (Θεσσαλονίκη: Κάδμος, 2015), σ. 15-17. Στο βιβλίο αναλύονται με λεπτομέρεια η διάταξη των Τουρκικών ΕΔ, και παρατίθεται με λεπτομέρεια οι δυνατότητες τους την αναφερόμενη περίοδο (2015).

⁹⁹ «Navy Recognition», *Ankara Teknoloji Gelistirme* 17 Σεπτεμβρίου 2021, <https://www.navyrecognition.com/index.php/world-naval-industry/europe/turkey.html> (έγινε πρόσβαση στις 19 Νοεμβρίου 2022).

¹⁰⁰ Alex Pape, *Janes Fighting Ships Yearbook 2020 – 2021, Turkey*. (New York: JANE'S, 2020), p.295.

δικεκδικήσεων (συμπεριλαμβανομένου και του κυπριακού ζητήματος), από θέσεως ισχύος¹⁰¹. Η Τουρκία επιδιώκει την πραγματοποίηση των φιλοδοξιών της με συνδυασμό στρατηγικών επιλογών όπως η διείσδυση, η ανακλήσιμη πρόκληση, η ελεγχόμενη πίεση, η στρατηγική περικύκλωση, ο πειθαναγκασμός και τα τετελεσμένα. Οι στρατηγικές αυτές υλοποιούνται με υβριδικές μεθόδους κλιμακώσεως των προκλήσεων άνευ χρήσεως στρατιωτικής ισχύος, για λόγους διεθνούς νομιμοποίησης. Εάν η ελληνική πλευρά εξαναγκασθεί να χρησιμοποιήσει ισχύ πρώτη, εκτιμάται ότι η Τουρκία προτίθεται να εφαρμόσει άμεσα σχέδια τετελεσμένων, προκειμένου ο πιθανός διαχωρισμός των δύο πλευρών από Μ. Δυνάμεις και η ενδεχόμενη σχετική διαπραγμάτευση να λάβει χώρα με ευνοϊκούς γι' αυτήν όρους. Οι κυριότεροι υβριδικής φύσεως τρόποι κλιμακώσεως της Τουρκίας είναι οι ακόλουθοι^{102 103}:

- Αιτία Πολέμου - Casus Belli.
- Ψυχολογικές επιχειρήσεις (πολιτικές δηλώσεις, προειδοποιήσεις και απειλές, εκτεταμένη αξιοποίηση των ΜΜΕ και με χρήση ψευδών / κατασκευασμένων ειδήσεων, επίδειξη στρατιωτικής ισχύος, κυβερνοεπιθέσεις).
 - Αύξηση διαφοράς στρατιωτικής ισχύος.
 - Παραβιάσεις και παραβάσεις εναερίου χώρου.
 - Μη αβλαβής διέλευση.
 - Παρενόχληση αλιέων.
 - Έρευνα και διάσωση σε περιοχές ελληνικής δικαιοδοσίας.
 - Έκδοση NAVTEXES διαρκείας σε περιοχές που προκαλούν.
 - Μεθόδευση μαζικής παρανόμου μεταναστεύσεως στην ελληνική επικράτεια.
- Έρευνες και γεωτρήσεις με αεροναυτική προστασία σε θαλάσσιες ζώνες Ελλάδος και Κύπρου.
 - Παρενόχληση ή παρεμπόδιση ξένων γεωτρήσεων σε περιοχές ελληνικής και κυπριακής δικαιοδοσίας.
 - Βάσεις στα κατεχόμενα εδάφη της Κύπρου.

¹⁰¹ Άγγελος Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σ.265, 272-273.

¹⁰² Άγγελος Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σ. 265, 272-273.

¹⁰³ Ιωάννης Παπαφλωράτος, Εξωτερική πολιτική και υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών κρατών, σ.232 - 238.

- Προβολή των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων (ΤΕΔ) και σχετικών εξοπλιστικών προγραμμάτων.
- Κατάθεση συντεταγμένων θαλασσιών ζωνών.
- Διακρατικές Συμφωνίες οριοθέτησας ΑΟΖ ή και υφαλοκρηπίδος με γειτονικά κράτη, παραβιάζουσες το Διεθνές Δίκαιο κ.λπ.

Ειδικότερα¹⁰⁴:

- Η Ελλάδα κατά την κύρωση της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας (Ν. 2321/1995, ΦΕΚ 136/Α/23-06-1995), δήλωσε ρητά ότι επιφυλάσσεται να ασκήσει σε οιοδήποτε χρόνο το δικαίωμά της να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της, μέχρι τα 12 ν.μ. Ως αντίδραση προς τη νόμιμη αυτή θέση της Ελλάδας, η τουρκική Βουλή εξουσιοδότησε με ψήφισμά της (8/6/1995) την τουρκική κυβέρνηση, εν λευκώ και στο διηνεκές, να κηρύξει πόλεμο (casus belli) στην Ελλάδα (εξουσιοδότηση για χρήση και στρατιωτικών μέσων κατά της Ελλάδος), σε περίπτωση που η τελευταία επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνης της πέραν των 6 ν.μ. Το τουρκικό ψήφισμα εξακολουθεί να είναι σε ισχύ.

- Η Τουρκία από το 1996 και εντεύθεν, σταδιακά εντείνει τους ισχυρισμούς της σχετικά με την αμφισβητούμενη ελληνική κυριαρχία σε αριθμό νήσων και νησίδων του Αιγαίου (η επίσημη θέση του τουρκικού ΥΠΕΞ αναφέρεται σε «γεωγραφικούς σχηματισμούς που δεν παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα με βάση διεθνείς συνθήκες»).

- Η Τουρκία από το 2003, έμπρακτα προβάλλει την πάγια θέση της σε διμερές, διεθνές (ΟΗΕ) αλλά και διασυμμαχικό (Νατοϊκό) επίπεδο, σχετικά με την «αποστρατικοποίηση αριθμού ελληνικών νήσων» στο Αιγαίο.

- Η Τουρκία από το 1985 έχει κυρώσει τη Σύμβαση του Αμβούργου 1979 για την Έρευνα – Διάσωση και έχει συγκροτήσει Κέντρο Συντονισμού Έρευνας Διάσωσης - ΚΣΕΔ, προσδιορίζοντας μονομερώς την περιοχή ευθύνης της (SRR=Search and Rescue Region), η οποία επικαλύπτει σημαντικό τμήμα της αντίστοιχης ελληνικής (ανατολικότερα του 25^{ου} μεσημβρινού) και επεκτείνεται στην Ανατολική Μεσόγειο. Εν λόγω περιοχή, η οποία επικαλύπτει την περιοχή ευθύνης της Ελλάδας (SAR – FIR Αθηνών) έως το όριο του 25ου μεσημβρινού, κατατέθηκε με δήλωση της Τουρκίας στον

¹⁰⁴ Άγγελος Συρίγος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, σ.265, 272-273.

IMO ως SAR 8/Circ 4 από 01 Δεκ 2012¹⁰⁵ και επίσης αποτελεί τομέα ευθύνης της τουρκικής Διοίκησης Ασφάλειας Ακτών (τ/ΔΑΑ).

- Η Τουρκία το 2004, αντέδρασε, στη συμφωνία οριοθέτησης της ΑΟΖ μεταξύ Κύπρου – Αιγύπτου (2003), υπέβαλε στα ΗΕ (Law of the Sea, Bulletin No 54) την Turkuno DT/4739 επισημαίνοντας τη μη αποδοχή της συμφωνίας και τονίζοντας παράλληλα ότι, η ζώνη δυτικά του μεσημβρινού 032 16 18Α περικλείεται «εντός των αποκλειστικών οικονομικών συμφερόντων της». Ανωτέρω ισχυρισμός επαναλήφθηκε σε επίπεδο ΟΗΕ το 2013 ως απάντηση στην ελληνική αντίδραση για τις τουρκικές Υπουργικές αποφάσεις της 27^{ης} Απριλίου 2012. Με τις εν λόγω τουρκικές αποφάσεις χορηγήθηκαν στην ΤΡΑΟ άδειες ερευνών / εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων εκτός των τουρκικών χωρικών υδάτων στην ανοιχτή θάλασσα της Ανατολικής Μεσογείου, επικαλύπτοντας την ελληνική υφαλοκρηπίδα έως τον 028° 00' Α μεσημβρινό. Τον Μάρτιο του 2019 ο μόνιμος αντιπρόσωπος της Τουρκίας στον ΟΗΕ κατέθεσε επιστολή προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού (A/73/804/22 Mar 19/UN General Assembly), ως απάντηση σε επιστολή διαμαρτυρίας της Κυπριακής Δημοκρατίας (A/73/753-S/2019/160/20 Feb 19/UN General Assembly), με αφορμή τις έρευνες του τουρκικού ερευνητικού πλοίου «BARBAROS» στην Υφαλοκρηπίδα και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) της τελευταίας. Στην εν λόγω επιστολή, η Τουρκία, προσδιορίζει για μια ακόμη φορά σε επίπεδο ΟΗΕ το ανατολικό όριο της υποστηριζόμενης εξ' αυτής Υφαλοκρηπίδας της στην Ανατολική Μεσόγειο, ήτοι τον 32ο 16' 18'' Ε Μεσημβρινό, αξιώνοντας ότι η θαλάσσια περιοχή δυτικά αυτού είναι αδιαμφισβήτητα περιοχή τουρκικής δικαιοδοσίας. Επιπρόσθετα, για πρώτη φορά σε επίπεδο ΟΗΕ, προσδιορίζει και το δυτικό όριο της Υφαλοκρηπίδας της, λέγοντας ότι αυτό βρίσκεται κάπου δυτικά του Μεσημβρινού 28ο 00' 00'' Ε, για την ακριβή θέση του οποίου είναι πρόθυμη να συζητήσει με τα όμορα κράτη λαμβάνοντας υπόψη τις επιμέρους παραμέτρους και ειδικότερες συνθήκες της περιοχής. Συναφώς με τα ανωτέρω, επισημαίνεται ότι η Τουρκία σε διάφορες προγενέστερες επιστολές της προς τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ είχε καταθέσει την άποψη ότι δυτικότερα του ανατολικού ορίου 32° 16' 18'', η υφαλοκρηπίδα της στην Ανατολική Μεσόγειο θα

¹⁰⁵ «Availability of Search and Rescue (SAR) services» IMO SAR.8/Circ.4 1 December 2012, Ως annex2 page 298 <https://www.international-maritime-rescue.org/Handlers/Download.ashx?IDMF=3663ab39-c03e-4ea3-802c-17982fb29700> (έγινε πρόσβαση την 01 Οκτωβρίου 2022).

πρέπει να οριοθετηθεί με βάση τον κανόνα της μέσης γραμμής μεταξύ των Τουρκικών και Αιγυπτιακών ακτών, μη λαμβάνοντας υπόψη τα νησιά. Η εν λόγω αξίωση δηλώθηκε για πρώτη φορά στον ΟΗΕ με την VERBAL NOTE 2013/14136816/22273/ 12 Mar 13, προς απάντηση στην VERBAL NOTE 389/ 20 Feb 13 της Ελλάδος, που κατατέθηκε με αφορμή τις έρευνες της τουρκικής εταιρείας ΤΡΑΟ στην Ανατολική Μεσόγειο εντός ελληνικής Υφαλοκρηπίδας.

- Η γεωγραφική αξία των θαλάσσιων περιοχών του Ιονίου Πελάγους και νοτιώς Κρήτης, έχει αναβαθμιστεί σημαντικά, λόγω της υφιστάμενης τεταμένης κατάστασης στο ευρύτερο γεωπολιτικό περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου – Μέσης Ανατολής, σε συνδυασμό με την πιθανότητα ύπαρξης κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και τη σημαντική θέση τους στην λεκάνη της Μεσογείου, ως περιοχές διέλευσης γραμμών θαλασσιών συγκοινωνιών και δικτύων μεταφοράς ενέργειας, προς και από την Ευρώπη.

Πέραν της τουρκικής ρητορικής η οποία εδράζεται στην αναθεωρητική τακτική της, στις συστηματικές διεκδικήσεις της που αφορούν στα οικονομικά της συμφέροντα, (στον υποθαλάσσιο πλούτο της Ανατ. Μεσογείου) και στις αμφισβητήσεις της επί της οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών (Υφαλοκρηπίδας / ΑΟΖ), εκφάνσεις των προθέσεων που αφορούν την υλοποίηση της ανωτέρω σχεδιασθείσας και διακηρυχθείσας πολιτικής αποτελούν τα κάτωθι¹⁰⁶:

- Έκδοση παράτυπων αγγελιών, μέσω συστήματος NAVTEX από τους παράκτιους σταθμούς Σμύρνης και Αττάλειας, οι οποίες αφορούν δραστηριότητες που θα εκτελεστούν σε περιοχές που εξυπηρετούνται από τους Ελληνικούς Σταθμούς NAVTEX. Με τις αγγελίες αυτές δεσμεύουν τις εν λόγω περιοχές για μεγάλο χρονικό διάστημα (έως και όλο το έτος), καθιστώντας έτσι τις περιοχές αυτές μονίμως ενεργοποιημένα πεδία βολής, επ' ωφελεία των ΤΕΔ.

- Εκτέλεση σεισμικών ερευνών άνωθεν της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, εντός ΑΟΖ / Υφαλοκρηπίδας της Κύπρου και στην υπεράνω αυτών θαλάσσια στήλη, εξυπηρετώντας την πολιτική διεκδικήσεως κυριαρχικών δικαιωμάτων στην περιοχή ενδιαφέροντος. Με τη συνεχή παρουσία και τις παρενοχλήσεις επιχειρείται η

¹⁰⁶ «Ζητήματα ελληνοτουρκικών σχέσεων» Ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος, www.mfa.gr <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/tourkikoishirismo-i-apostratikopoiisis-nison-aigaiou.html> (έγινε πρόσβαση στις 30 Αυγούστου 2022).

εξασφάλιση νομικών ερεισμάτων αμφισβητήσεως και κυριαρχικών δικαιωμάτων, ενώ η επιθετική και ανένδοτη αποφασιστικότητα της προβάλλεται με τη χρησιμοποίηση των ΤΕΔ, ήτοι πλοίων που επιχειρούν στο πλαίσιο της εθνικής επιχείρησης «Ασπίδα της Μεσογείου» (OMS) και αεροσκαφών της ΤΠΑ.

- Η Τουρκία παρεμβαίνει κατά τη διάρκεια επιστημονικών ερευνών που διενεργούνται από πλοία επιστημονικών ερευνών (ΕΠ. ΕΡ.) τρίτων χωρών, τα οποία έχουν αδειοδοτηθεί και λάβει έγκριση από τις Ελληνικές αρχές, για έρευνες εντός ΕΧΘ και ελληνικής υφαλοκρηπίδας. Οι τουρκικές παρεμβάσεις εκδηλώνονται στο διπλωματικό πεδίο, αλλά και μέσω παρενοχλήσεων των πλοίων ΕΠ. ΕΡ., από μονάδες του ΤΠΝ. Τοιουτοτρόπως, η Τουρκία αμφισβητεί εμπράκτως το αποκλειστικό δικαίωμα της Ελλάδος να αδειοδοτεί, να ελέγχει, να εγκρίνει ή απορρίπτει και να ρυθμίζει τη διεξαγωγή θαλασσιών επιστημονικών ερευνών και εργασιών, κάθε μορφής και φύσεως, που διεξάγονται σε περιοχές, όπου (κατά τη δική της θεώρηση και άποψη) διατηρεί κυριαρχικά δικαιώματα έρευνας και εκμετάλλευσης.

- Κατάχρηση του δικαιώματος αβλαβούς διελεύσεως εντός της ΕΧΘ, αλλά και της χρήσης θαλασσιών στενών που περικλείουν ΕΧΘ, ως στενών Διεθνούς Ναυσιπλοΐας, ώστε να επιβάλει την ελεύθερη και άνευ περιορισμών μετακίνηση τουρκικών πολεμικών πλοίων (επιφανείας και υποβρυχίων), υιοθετώντας το αμερικανικό δόγμα «ελευθερίας της ναυσιπλοΐας» (FREEDOM OF NAVIGATION – FON).

- Απόπειρα δημιουργίας εθιμικής πρακτικής, αναφορικά με το δικαίωμα ανάληψης επιχειρήσεων Ε-Δ σε περιοχή του FIR Αθηνών, ανατολικά του μεσημβρινού 25° Α, με τη διεξαγωγή επιχειρήσεων Ε-Δ εντός ΕΧΘ, υπό το πρόσχημα της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας.

Συνοψίζοντας, μετά το 2016 έχουμε μεγάλη αύξηση της τουρκικής παραβατικής συμπεριφοράς, όσον αφορά^{107 108}:

¹⁰⁷ Ιωάννης Παπαφλωράτος, Εξωτερική πολιτική και υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών κρατών, σ.232 – 238, και Υφαντής, Κώστας, «Συστημική Αλλαγή, Ευρωπαϊκή Ασφάλεια», στο συλλογ. έργο Μιχάλης Τσινιζέλης & Κώστας Υφαντής (επιμ.), Σύγχρονα Προβλήματα Διεθνών Σχέσεων, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2000) σελ 75.

¹⁰⁸ Λεόντιος Πορτοκαλάκης, «Η δραστηριότητα των τουρκικών ερευνητικών σκαφών μετά τον Νοέμβριο του 2020» www.elisme.gr 8 Ιουνίου 21, σελ 9-11, <https://elisme.gr/images/pdf/TurkishResearchafter30.11.2020.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2022)

- Μη αβλαβείς διελεύσεις και περιπλανήσεις εντός της ΕΧΘ πολεμικών πλοίων.
- Παραβατική δέσμευση περιοχών εντός της ελληνικής NAVTEX Service Area, για εκτέλεση τεχνικών αντικειμένων.
- Την εφαρμοζόμενη πολιτική σχεδίασης / ενεργοποίησης των περιοχών Επιχειρησιακής Εκπαίδευσης στο Αιγαίο, σε μη εγκεκριμένες από τις ελληνικές αρχές περιοχές.

4.2 Η Υψηλή Στρατηγική της Τουρκίας

Η Υψηλή Στρατηγική της Τουρκίας είναι πολυεπίπεδη και εκπορεύεται από την αποικιοκρατική κουλτούρα που έχει στην αντιμετώπιση της πληθώρας των μειονοτήτων που εμπεριείχαν και σε μεγάλο βαθμό εμπεριέχουν τα σύνορα της. Στο πλαίσιο αυτό στοχεύει στα εξής^{109 110}:

- Να μειώσει και εάν είναι δυνατό να ακυρώσει την Ελλάδα ως γεωπολιτικό δρώντα.
- Να εντρυφήσει στον διεθνή παράγοντα την εικόνα ότι υπάρχουν πολλές διαφορές μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας οι οποίες απαιτούν μία συνολική διευθέτηση με βάση το τμήμα του διεθνούς δικαίου που επικαλείται και την Τουρκική ανάγνωση αυτού.
- Να καλλιεργεί συστηματικά, διαρκώς και εντέχνως, την αίσθηση στη διεθνή κοινότητα ότι, επειδή υπάρχουν οι ανωτέρω χρονίζουσες διαφορές η επίλυση των οποίων ένεκα της «αδιάλλακτης» στάσης της Ελλάδος δεν διαφαίνεται σε βραχυπρόθεσμο ή μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, το ενδεχόμενο ενός Ελληνο –Τουρκικού πολέμου (ακόμη και ως συνέπεια ενός «τυχαίου» επεισοδίου) είναι υπαρκτό.
- Να διεκδικεί συνεχώς από την Ελλάδα, γνωρίζοντας ότι οι διεθνείς δρώντες πιέζουν πάντα περισσότερο τον ασθενέστερο (Ελλάδα) προκειμένου να προβεί σε συμβιβασμό και ως εκ τούτου πάντα θα έχει κάτι να κερδίσει από τα ελληνικά κεκτημένα.

Συμπερασματικά εκτιμάται ότι η Τουρκία:

¹⁰⁹ Ιωάννης Παπαφλωράτος, Εξωτερική πολιτική και υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών κρατών, σ.233-235.

¹¹⁰ Κώστας Υφαντής, «Ο απώτερος Τουρκικός στόχος» Καθημερινή. 11 Φεβρουαρίου 2022, <https://www.kathimerini.gr/politics/561713038/k-yfantis-o-apoteros-toyrkikos-stochos/> (έγινε πρόσβαση την 28 Οκτωβρίου 2022)

- Θα συνεχίσει να εφαρμόζει πολιτικές και πρακτικές με σκοπό τη συντήρηση της αμφισβήτησης της εθνικής κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας μας.
- Διαθέτει την ικανότητα να προκαλέσει κρίση σύμφωνα με τις προθέσεις και επιδιώξεις της.
- Θα συνεχίσει να εφαρμόζει την ίδια πολιτική στο Κυπριακό ενώ θα εξακολουθήσει να αποδίδει μεγάλη σημασία στις εξελίξεις που καταγράφονται στον ενεργειακό τομέα, στην προσπάθειά της για απόκτηση και εκμετάλλευση ενεργειακών πηγών, αμφισβητώντας εμπράκτως το δικαίωμα άσκησης νόμιμων κυριαρχικών δικαιωμάτων από την Ελλάδα και την Κύπρο¹¹¹.

Εικόνα 1: Ο Ερντογάν μπροστά από τον χάρτη της «Γαλάζιας Πατρίδας»¹¹².

¹¹¹ Κωνσταντίνος Αργυρόπουλος και Βασίλειος Μαρτζούκος, *Το Κυπριακό Ζήτημα. 1821 – 1921 Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών*, (Αθήνα: Ιδιωτική, 2021), σ. 12, 38-41.

¹¹² Πηγή: Η Καθημερινή, 2 Σεπτεμβρίου 2019 <https://www.kathimerini.gr/politics/1040786/o-erntogan-fotografithike-mprosta-se-charti-poy-deichnei-toyrkiko-to-miso-aigaiou/>

Κεφάλαιο πέμπτο

Επιχειρήσεις σε βάθος και η δυνατότητα υλοποίησής τους με τα διατιθέμενα εθνικά μέσα και μονάδες

5.1 Επιχειρήσεις σε βάθος

«Επιχειρήσεις σε βάθος» είναι οι επιχειρήσεις που προσβάλλουν την επιθυμία του αντιπάλου, τη συνοχή και την ικανότητά του να υποστηρίζει τις επιχειρήσεις που διεξάγει ή σχεδιάζει να εκτελέσει, εκτελούνται κυρίως εναντίον της υποδομής του αντιπάλου και περιλαμβάνουν πολιτικούς και στρατιωτικούς στόχους¹¹³.

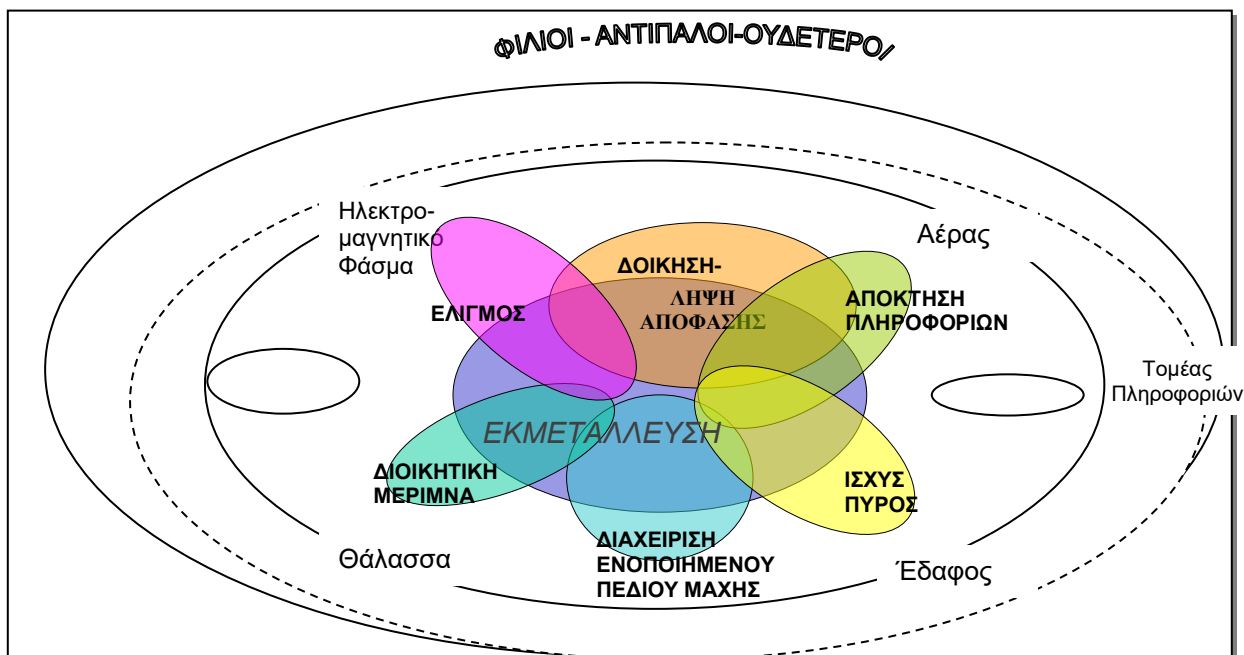
Η περιοχή των διακλαδικών επιχειρήσεων αποτελείται από ένα Ενοποιημένο Πεδίο Μάχης (ΕΠΜ), το οποίο έχει έξι αλληλοκαλυπτόμενες και αλληλοεπηρεαζόμενες διαστάσεις. Αυτές είναι, οι τρεις συμβατικές διαστάσεις της επιφάνειας της γης (η ξηρά, η θάλασσα με τον υποθαλάσσιο χώρο και ο αέρας μαζί με το διάστημα), καθώς και το ηλεκτρομαγνητικό φάσμα, ο χρόνος και η πληροφορία. Οι επιχειρήσεις σε βάθος διεξάγονται με την εμπλοκή των τριών κυρίων τμημάτων της δύναμης ήτοι του χερσαίου, του ναυτικού και του αεροπορικού τμήματος, καθένα από τα οποία εμπλέκεται σε όλες ή στις περισσότερες διαστάσεις του ΕΠΜ (ως Γράφημα 1). Οι εν λόγω επιχειρήσεις σχεδιάζονται για να επιτύχουν κλιμάκωση σε βάθος, συνέχεια στην άμυνα και να εξασφαλίσουν πλεονεκτήματα για τις μελλοντικές επιχειρήσεις¹¹⁴.

Στο πλαίσιο των αμυντικών επιχειρήσεων, οι σε βάθος επιθετικές αποστολές αποσκοπούν αφενός στο να εμποδίσουν τον εχθρό να συγκεντρώσει υπέρμετρη μαχητική ισχύ, με διακοπή της ορμής του, αφετέρου να καταστρέψουν τη συνοχή της επίθεσής του¹¹⁵.

¹¹³ «Nato Deployable Corps, Deep Operations Concept», NDC-GR 2011, p.5 και στο COL Harry M. Emerson, III, MAJ Michael T. Edwards, «DEEP OPERATIONS: A Look from BCTP at the process». Global Security. https://www.globalsecurity.org/military/library/report/call/call_94-1_p4a.htm. (έγινε πρόσβαση την 15 Σεπτεμβρίου 2022)

¹¹⁴ Air Assault Division Operations, (US Army Field manual 71-100-3, 1996),(chapter 8 p.1-2. <https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/71-100-3/Ch2.htm> (έγινε πρόσβαση την 10 Νοεμβρίου 2022)

¹¹⁵ Joint Operations, (US General Staff, Joint Publication 3-0, 2018), chapter 2 p. 21. https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp3_0ch1.pdf?ver=2018-11-27-160457-910#:~:text=Joint%20Publication%20%28JP%29%203-0%20is%20the%20keystone%20document.assess%20joint%20military%20operations.%20It%20also%20informs%20interagency (έγινε πρόσβαση την 13 Νοεμβρίου 2022)

Γράφημα 1: Το ενοποιημένο Πεδίο Μάχης¹¹⁶.

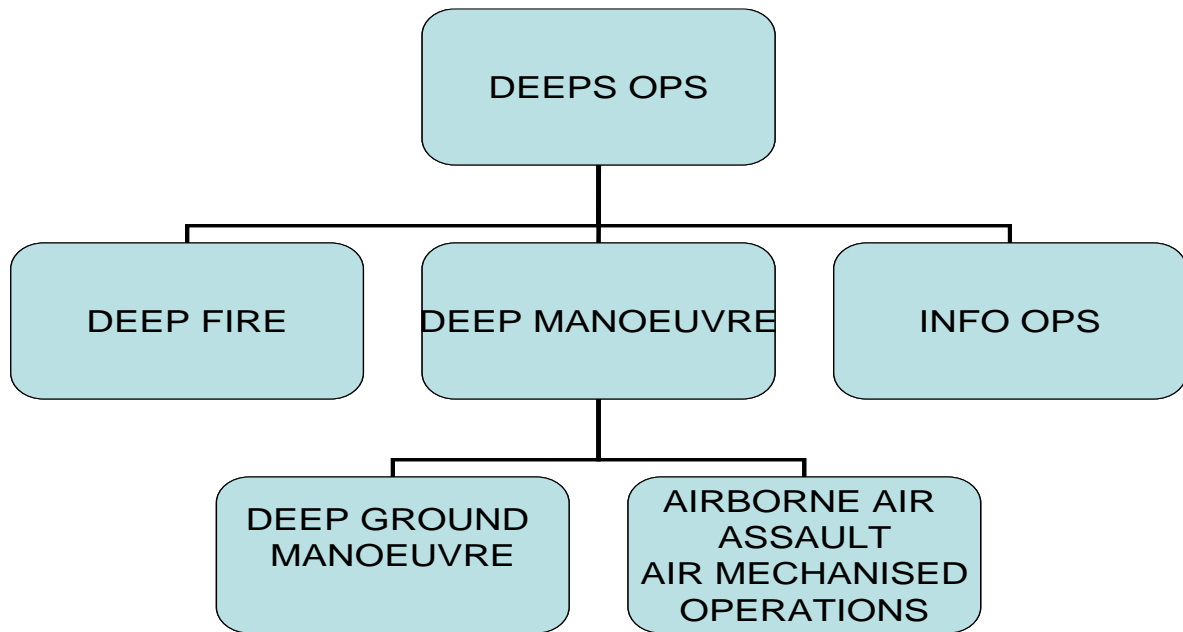
Κατά τις επιθετικές επιχειρήσεις, οι επιχειρήσεις σε βάθος αφορούν πρωτίστως την εύρεση και την καθήλωση του αντιπάλου και δημιουργούν μία διαρκή και ουσιαστική απειλή, στην οποία ο αντίπαλος πρέπει να αντιδράσει. Στο πλαίσιο Στρατιωτικών οργανισμών (ως Γράφημα 2), η οργάνωση επιχειρήσεων σε βάθος περιλαμβάνει πολλές ομάδες, ενώ ο σχεδιασμός και ο έλεγχος της διεξαγωγής τους, είναι μία δραστηριότητα που απαιτεί πολυσυλλεκτικότητα. Οι πολυσυλλεκτικές ομάδες είναι έτσι συγκροτημένες ώστε να διεξάγουν επιχειρήσεις σε βάθος όσο πιο γρήγορα και αποτελεσματικά είναι δυνατόν, μειώνοντας την γραφειοκρατία μέσα στο επιτελείο όταν αυτό σχεδιάζει ή διεξάγει μία επιχείρηση. Η σύνθεση κάθε ομάδας περιλαμβάνει μόνιμα και μη μέλη καθώς και επιπλέον ειδικούς, οι οποίοι ενεργοποιούνται όταν είναι απαραίτητο¹¹⁷. Η φυσική καταστροφή του αντιπάλου στις εν λόγω αποστολές, είναι ένας τρόπος επιτυχίας αλλά όχι αυτοσκοπός καθόσον η απαίτηση είναι να δημιουργηθεί

¹¹⁶ Joint Operations, (US General Staff, Joint Publication 3-0, 2018), chapter 2. https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp3_0ch1.pdf?ver=2018-11-27-160457-910#:~:text=Joint%20Publication%20%28JP%29%203-0%20is%20the%20keystone%20document.assess%20joint%20military%20operations.%20It%20also%20i nforms%20interagency (έγινε πρόσβαση την 13 Νοεμβρίου 2022).

¹¹⁷ «Nato Deployable Corps» www.nato.int 22 Ιουν 22, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50088.htm (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022).

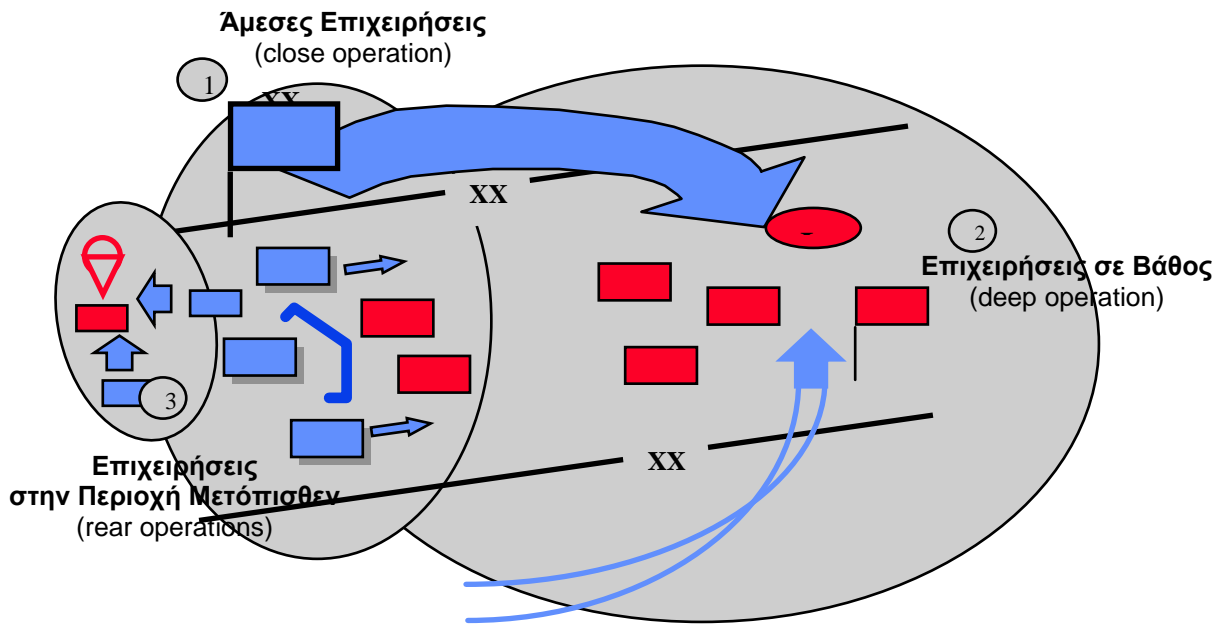
παράλυση και σύγχυση που αφενός καταστρέφουν τη συνοχή της άμυνας, αφετέρου διασπούν και εξουδετερώνουν τη μαχητική ισχύ του αντιπάλου (Γράφημα 3). Επιπροσθέτως, με τη προσβολή των εχθρικών κέντρων διοίκησης, εγκαταστάσεων ΔΜ ή αεράμυνας, ο εχθρός μπορεί να γίνει τρωτός στις περιοχές που οι φίλιες δυνάμεις επιθυμούν να εκμεταλλευτούν.

Η γεωγραφική διαμόρφωση των Βόρειων συνόρων μας με τους μεγάλους ορεινούς όγκους, των Ανατολικών με τα νησιά του Αιγαίου, και της Μικράς Ασίας με τις οροσειρές και πεδιάδες της, μπορεί να δυσχεραίνει την εκτέλεση άμεσων επιχειρήσεων, είναι όμως ιδανική για την εκτέλεση επιχειρήσεων σε βάθος με χρήση αεροπορικών μέσων. Επίσης στα Νότια και Ανατολικά σύνορα μας, η εκμετάλλευση του θαλάσσιου στοιχείου που κυριαρχεί, υποδεικνύει ως βέλτιστες μονάδες για εκτέλεση επιχειρήσεων σε βάθος, τα Υποβρύχια.

Γράφημα 2: Τμήματα του κέντρου συντονισμού επιχειρήσεων σε βάθος¹¹⁸

¹¹⁸ [Joint Doctrine for Targeting](https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2015/06/Joint_Chiefs-Joint_Targeting_20130131.pdf) (US General Staff Joint Publication 3-60, 2013), chapter 2 p.7. https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2015/06/Joint_Chiefs-Joint_Targeting_20130131.pdf (έγινε πρόσβαση στις 19 Νοεμβρίου 2022)

Γράφημα 3: Το Επιχειρησιακό Πλαίσιο

5.2 Δυνατότητα εκτέλεσης επιχειρήσεων σε βάθος από τις Ελληνικές ΕΔ

Η διεξαγωγή επιχειρήσεων σε βάθος από τις ελληνικές και όχι μόνο, Ένοπλες Δυνάμεις, προϋποθέτει την ύπαρξη και λειτουργία τριών αλληλένδετων παραγόντων: μέσα εντοπισμού, μέσα προσβολής και κέντρα λήψεως αποφάσεων, εντός ενός ψηφιακού περιβάλλοντος επικοινωνίας. Η ανάπτυξη και κατοχή αυτών των μέσων πρέπει να είναι ισόρροπη, καθόσον οποιαδήποτε υπεροχή σε έναν μόνο παράγοντα δεν έχει σαν αποτέλεσμα και την αντίστοιχη αύξηση της αποτελεσματικότητας του συνόλου¹¹⁹.

Τα ΑΦ F3 Rafale, F-16 viper / adv / block 52++, Mirage 2000-5, τα ΕΕ/Π¹²⁰, τα Υ/Β (τ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΗΣ και ο ΩΚΕΑΝΟΣ), τα Κ/Β SCALP και οι εκτοξευτές MLRS με βλήματα ATACMS, θα είναι οι πρωταγωνιστές των διεξαγόμενων επιχειρήσεων σε βάθος από τις ελληνικές ΕΔ. Για να μπορέσουν τα υπάρχοντα μέσα προσβολής να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά, πρέπει να υπάρχουν συνεχείς, έγκαιρες και ακριβείς πληροφορίες, καθόσον η ταχύτητα διεξαγωγής των επιχειρήσεων είναι ο κυρίαρχος παράγοντας στο σύγχρονο πεδίο μάχης. Η ταχεία λήψη, μεταφορά και επεξεργασία πληροφοριών αλλά και η ταχύτητα στη λήψη και διαβίβαση της απόφασης προϋποθέτει,

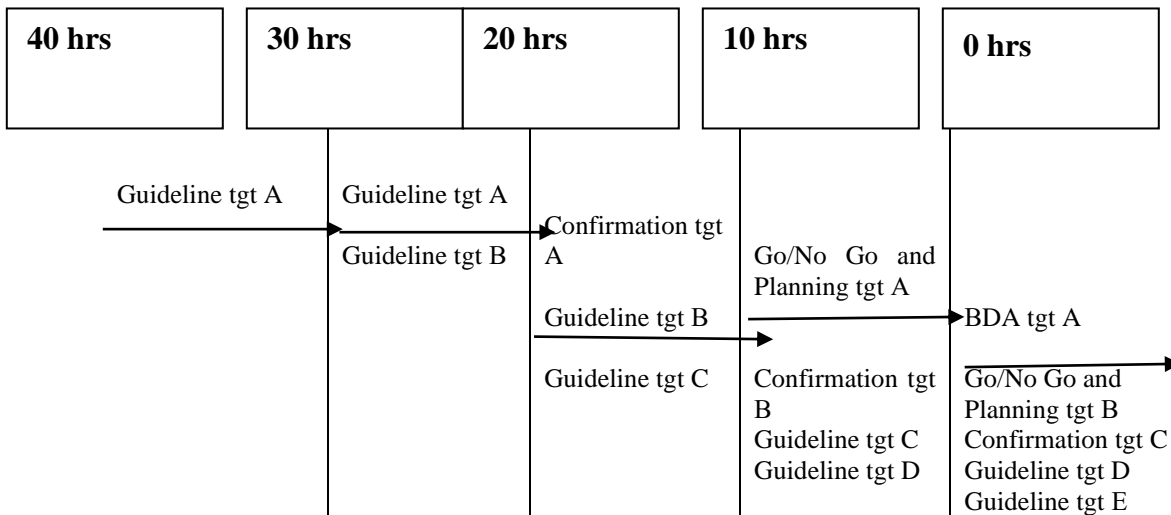
¹¹⁹ Joint Doctrine for Targeting (US General Staff Joint Publication 3-60, 2013), chapter 2 p.2 και chapter 3 p. 11-12. https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2015/06/Joint_Chiefs-Joint_Targeting_20130131.pdf (έγινε πρόσβαση στις 19 Νοεμβρίου 2022)

¹²⁰ Επιθετικά Ελικόπτερα (ΕΕ/Π)

αφενός σύγχρονα μέσα διοικήσεως και ελέγχου, αφετέρου ικανό επιτελείο να ανταπεξέλθει στον υψηλό «ρυθμό μάχης» που απαιτείται σε αυτού του είδους τις επιχειρήσεις.

Η υποστήριξη Διοικητικής Μέριμνας (ΔΜ), στις αεροκίνητες ή αερομεταφερόμενες δυνάμεις εκτέλεσης επιχειρήσεων σε βάθος, καλείται να αντιμετωπίσει σύνθετα προβλήματα καθόσον, αφενός ο επίγειος / θαλάσσιος ανεφοδιασμός, όπως και ο εναέριος συχνά δεν θα είναι συχνά δυνατόν να εκτελεστούν καθόσον θα υπόκειται σε επιχειρησιακούς περιορισμούς λόγω εχθρικής δραστηριότητας ή/και λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών, αφετέρου το ποσοστό κατανάλωσης βασικών εφοδίων πιθανό να είναι υψηλό για τις επίγειες μονάδες αλλά και για τα εναέρια μέσα που επιχειρούν στην περιοχή των στόχων. Επομένως η υποστήριξη ΔΜ στις επιχειρήσεις σε βάθος, καταρχήν πρέπει να σχεδιάζεται, οργανώνεται και να εκτελείται έτσι ώστε να υποστηρίζει ένα ταχύ ρυθμό επιχειρήσεων δυνάμεων σε μεγάλες αποστάσεις και επιπλέον να της διατίθεται ο απαιτούμενος αριθμός των κατάλληλων μέσων για την εκτέλεση του έργου της.

Συναφές τμήμα των ανωτέρω επιχειρήσεων αποτελεί η Στοχοποίηση (ως Γράφημα 4).

Γράφημα 4. Παραδειγματική γραφική επισκόπηση των Βημάτων Σχεδιάσεως Διαδικασιών Στοχοποίησης¹²¹.

¹²¹ [Joint Doctrine for Targeting](https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2015/06/Joint_Chiefs-Joint_Targeting_20130131.pdf) (US General Staff Joint Publication 3-60, 2013), figure C-3. https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2015/06/Joint_Chiefs-Joint_Targeting_20130131.pdf (έγινε πρόσβαση στις 19 Νοεμβρίου 2022)

Είναι προφανές ότι, η λήψη απόφασης για την εκτέλεση αποστολών σε βάθος από τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις, με την χρήση των υφισταμένων μέσων και συμμαχιών, πρέπει να υπολογίσει εάν η επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος καταστροφής του/των στόχου/ων θα αντισταθμίσει την αναμενόμενη απώλεια ημετέρων δυνάμεων που θα συμμετέχουν στην αποστολή. Μία Πύρρειος νίκη ίσως να δημιουργήσει επιπλέον δυσχέρειες στη κάλυψη του θεάτρου επιχειρήσεων στον Ελλαδικό χώρο.

Καταλήγοντας, για μία επιτυχημένη διεξαγωγή επιχειρήσεων σε βάθος αφενός απαιτείται ικανός αριθμός σύγχρονων οπλικών συστημάτων (μέσα και πυρομαχικά), αφετέρου διακλαδικότητα στην λειτουργία των Ενόπλων Δυνάμεων^{122 123}.

5.3 Υποδομές της Κυπριακής Δημοκρατίας για την υποστήριξη επιχειρήσεων σε βάθος από τις Ελληνικές ΕΔ στην Κύπρο

Η Κύπρος έχει αυξήσει, κυρίως το τελευταίο χρονικό διάστημα, τα ποσά που καταβάλει για την άμυνα της¹²⁴. Ωστόσο, παρά τη αύξηση των διατιθέμενων ποσών, οι αμυντικές τις δαπάνες ανέρχονται σε ποσοστό σχεδόν 1,6% επί του ΑΕΠ (την ίδια στιγμή που της Ελλάδος δεν έπεσαν ποτέ κάτω από 2,6%, ενώ τη παρούσα περίοδο¹²⁵ αγγίζουν το 3,82%), με το μεγαλύτερο μέρος να μην διατίθενται για εκσυγχρονισμό υλικού και μέσων. Η ισχύς της Εθνικής Φρουράς (ΕΦ), σε μέσα και έμψυχο δυναμικό, είναι ικανοποιητική για την εκτέλεση επιχειρήσεων στη ξηρά, αλλά ανεπαρκής ως προς το ναυτικό και αεροπορικό τομέα¹²⁶.

Οι υποδομές της, για τη φιλοξενία και υποστήριξη συναφών επιχειρήσεων της Ελληνικής ΠΑ στην περιοχή της Κύπρου, έχουν περιθώρια βελτίωσης προκειμένου να χαρακτηριστούν ως πλήρως ικανοποιητικές¹²⁷. Η δυνατότητα παροχής τεχνικής

¹²² Joint Doctrine for Targeting (US General Staff Joint Publication 3-60, 2013), chapter 2 p. 2-4 και chapter 3 p. 12-16. https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2015/06/Joint_Chiefs-Joint_Targeting_20130131.pdf (έγινε πρόσβαση στις 19 Νοεμβρίου 2022).

¹²³ Γκίνης, Κωνσταντίνος, Στγος ε.α. & επίτιμος Α/ΓΕΣ, «Υβριδικές Επιχειρήσεις : Προς μία Νέα Επιχειρησιακή Αντίληψη», Εθνικές Επάλξεις, τεύχος 129, Ιούλιος – Σεπτέμβριος 2019

¹²⁴ Θεοχαρίδης Γ. (). «Αμυντικές δαπάνες της Κύπρου», In business News. 3 Μαρτίου 2020, <https://inbusinessnews.reporter.com.cy/financials/cyprus/article/240967/tetarti-stin-ee-se-amyntikes-dapanes-i-kypros> (έγινε πρόσβαση στις 11 Σεπτεμβρίου 2022)

¹²⁵ «Αμυντικές δαπάνες χωρών NATO για το 2021», www.ellinikos-stratos.com, <http://www.ellinikos-stratos.com/arthra/dapanes.asp> (έγινε πρόσβαση την 12 Σεπτεμβρίου 2022).

¹²⁶ Φοίβος Κλόκαρης, «Η στρατηγική μας στο Κυπριακό πάσχει σοβαρά». www.apopseis.com 17 Δεκεμβρίου 2021, <https://www.apopseis.com/i-stratigiki-mas-sto-kypriako-paschei-sovara/> (έγινε πρόσβαση στις 11 Σεπτεμβρίου 2022).

¹²⁷ Κώστας Γρίβας & Ζαχαρίας Μίχας, Ελληνική αμυντική στρατηγική για τον 21^ο αιώνα, σ. 112.

υποστήριξης των ελληνικών πολεμικών αεροσκαφών και ανατροφοδότησης τους με καύσιμα - πυρομαχικά πρέπει να είναι σε υψηλό επίπεδο. Ως προς το κυπριακό πολεμικό ναυτικό, η δύναμη του περιορίζεται σε περιπολικά ανοικτής θαλάσσης με περιορισμένη ισχύ πυρός, περιορισμένες δυνατότητες αντιμετώπισης αντιπλοικών κατευθυνόμενων βλημάτων και τα οποία, ένεκα των περιορισμένων δυνατοτήτων τους, δεν δύναται να λειτουργήσουν ως «ισχυρή αποτροπή» για τις Τουρκικές ΕΔ. Η υλοποίηση του ΔΕΑΧ απαιτεί δυνατότητες ελλιμενισμού και παροχής υποστήριξης στις μονάδες του ελληνικού πολεμικού ναυτικού και ειδικότερα στις κύριες μονάδες κρούσης, ήτοι τις φρεγάτες (Φ/Γ) και τα Υποβρύχια (Υ/Β). Η δυνατότητα ελλιμενισμού των Φ/Γ και των Ταχέων Περιπολικών Κατευθυνόμενων βλημάτων (ΤΠΚ) στη Λεμεσό είναι λίαν ικανοποιητική σε περίοδο ειρήνης αλλά, πιθανότατα, σε περίοδο κρίσεως ή πολέμου να καταστεί προβληματική για την υποστήριξη των ναυτικών επιχειρήσεων του ελληνικού ΠΝ στη Ανατολική Μεσόγειο. Διαφαίνεται ότι η συνεχιζόμενη πρακτική της Κύπρου να διαθέτει ένα περιορισμένο τμήμα των εσόδων στο Ταμείο Αμυντικής Θωράκισης για τις εξοπλιστικές της ανάγκες¹²⁸, έχει επιπτώσεις, μεταξύ άλλων, και στην υποστήριξη των ελληνικών αεροναυτικών επιχειρήσεων στη περιοχή.

Σε συνέχεια της ανωτέρω απαίτησης και δεδομένων των δυσχερειών ενισχύσεως της Νήσου σε περιόδους κρίσεως και εχθροπραξιών με την Τουρκία¹²⁹, η Κύπρος πρέπει να χρηματοδοτήσει και να αναπτύξει «αποτρεπτική αυτονομία» των χερσαίων δυνάμεων της έναντι των αντιστοίχων τουρκικών και τουρκοκυπριακών δυνάμεων επί της νήσου. Σημειώνεται ότι, με βάση το US General Staff¹³⁰, «Deterrence prevents adversary action through the presentation of a credible threat of unacceptable counteraction and belief that the cost of the action outweighs the perceived benefits». Στο πλαίσιο αυτό, διασταλτικά, μπορούμε να δώσουμε τον όρο «αποτρεπτική αυτονομία» αναφερόμενοι σε δυνατότητα αποτροπής δύναμης η οποία δεν δύναται να ενισχυθεί σε εύλογο χρονικό διάστημα.

Στόχος της Ελληνικής και Κυπριακής Στρατηγικής πρέπει να είναι και η δημιουργία δυνατοτήτων απαγόρευσης περαιτέρω ενισχύσεως της Νήσου από την

¹²⁸ Γεώργιος Τσιμπούκης, «Χρήματα του Κυπριακού Ταμείου Αμυντικής Θωράκισης διοχετεύτηκαν από το 1984 για την πληρωμή δημοσίων υπαλλήλων και κοινωνικών επιδομάτων». www.viadiplomacy.gr 4 Οκτωβρίου 2017, <https://www.viadiplomacy.gr/chrimata-tou-kipriakou-tamiou-amintikis-thorakisis-diochetefitkan-apo-1984-gia-tin-pliromi-dimosion-ipallilon-ke-kinonikon-epidomaton/> (εγινε πρόσβαση στις 11 Νοεμβρίου 2022)

¹²⁹ Κώστας Γρίβας & Ζαχαρίας Μίχας, *Ελληνική αμυντική στρατηγική για τον 21^ο αιώνα*, σ. 31.

¹³⁰ «Joint Publication 3-0, Joint Operations», (US General Staff, 2018), chapter VII.

Τουρκία. Πέραν των συμβατικών μέσων και τρόπων των ΕΔ Ελλάδος και Κύπρου, η τελευταία πρέπει να αποκτήσει πολλαπλασιαστές ισχύος, δεδομένου ότι δεν δύναται να παρακολουθήσει εξοπλιστικά την Τουρκία με συμβατικές μεθόδους. Σημειώνεται ότι στους πολλαπλασιαστές ισχύος εντάσσεται η επαύξηση εξειδικευμένου προσωπικού και δυνατοτήτων με τεχνολογίες και εξοπλισμό αιχμής στους τομείς Πληροφοριών και Πληροφοριακών Επιχειρήσεων (Κυβερνοπολέμου)¹³¹.

Στο ανωτέρω πλαίσιο η Κύπρος πρέπει να βελτιώσει την ποιότητα των ήδη υφισταμένων συστοιχιών Κ/Β (εμβέλεια, ακρίβεια, αξιοπιστία κ.λπ.) και να αυξήσει την ποσότητα των συστοιχιών αυτών κατά στόχων επιφανείας και αέρος (με τις απαιτούμενες υποδομές μετακινήσεως, αποκρύψεως, παραπλανήσεως κ.λπ.). Επιπλέον θα ήταν σκόπιμο η Κύπρος να αποκτήσει μη επανδρωμένα συστήματα κυρίως αέρος, θαλάσσης και υποθαλάσσια, κατάλληλα τόσο για επιτήρηση και στοχοποίηση, όσο και για επίθεση. Η απόκτηση μεγαλύτερου αριθμού ΕΕ/Π με κατάλληλο εξοπλισμό αυτοπροστασίας, καθώς και μεγάλου αριθμού φθηνών ταχέων περιπολικών σκαφών (σύμφωνα με την προαναφερθείσα περιγραφή) θα ήταν δυνατόν να αυξήσουν περαιτέρω το επίπεδο επικινδυνότητας για την τουρκική επιχειρησιακή σχεδίαση.

Επίσης, η απόκτηση 4 έως 5 «mini» Υ/Β από την Κύπρο, με ελληνική συνδρομή στην ανάπτυξη υποδομών ξηράς και την εκπαίδευση των πληρωμάτων, καθώς και η δυνατότητα επιθετικής και αμυντικής ναρκοθετήσεως, θα συμπλήρωνε κατά βέλτιστο τρόπο τις ανωτέρω ενέργειες¹³². Τέλος επιβάλλεται όπως και η Κύπρος αυξήσει το προσωπικό των ειδικών δυνάμεων καθώς και των δυνάμεων ανορθοδόξου πολέμου. Η επιχειρησιακή σχεδίαση πρέπει να διασφαλίζει την αποτελεσματική συνεργασία των ελλαδικών και κυπριακών δυνάμεων οι οποίες θα δράσουν στην ευρύτερη περιοχή της Κύπρου, καθώς και την εξάλειψη περιπτώσεων αμοιβαίων παρεμβολών.

Συνοψίζοντας, προκειμένου «η Αισέ να μην ξαναμπορέσει να πάει διακοπές στη Κύπρο»¹³³ οι υφιστάμενες δυνάμεις της Εθνικής Φρουράς πρέπει να ενισχυθούν ώστε όχι μόνο να είναι σε θέση να αντιτάξουν μια σθεναρή άμυνα αλλά να μπορέσουν να καταικήσουν τις τουρκικές δυνάμεις που βρίσκονται στη Μεγαλόνησο. Επιπρόσθετα,

¹³¹ Πεδία που αποτελούν Πολλαπλασιαστές Ισχύος χωρίς ιδιαίτερο κόστος και μη ανιχνεύσιμοι.

¹³² Κώστας Γρίβας, Η νέα στρατιωτική επανάσταση και η ελληνική αμυντική στρατηγική. (Αθήνα: Λιβάνη, 2019), σ.506 - 507.

¹³³ Κώστας Γρίβας, Η νέα στρατιωτική επανάσταση και η ελληνική αμυντική στρατηγική. σ.513-514.

παρόμοιες ικανότητες απαγόρευσης πρόσβασης / άρνησης στη περιοχή (AD/A2) πρέπει να αναπτυχθούν για τη δημιουργία ενός ικανού φράγματος στα τουρκικά μέσα που θα επιχειρούσαν να μεταφέρουν στρατιωτικές ενισχύσεις.

Κεφάλαιο έκτο

Συμμαχίες εξωτερικής εξισορρόπησης

«Όταν με ρωτούν ποια είναι η πολιτική μας, η μόνη απάντηση που μπορώ να δώσω, είναι πως σκοπεύουμε να κάνουμε αυτό που θεωρούμε καλύτερο, στην κάθε περίπτωση όπως παρουσιάζεται, με τα συμφέροντα της πατρίδας μας ως οδηγική αρχή. Δεν έχουμε αιώνιους συμμάχους ούτε μόνιμους εχθρούς. Τα συμφέροντα μας είναι αιώνια και αυτά είναι καθήκον μας να τα υπηρετούμε»

Henry John Temple – Πάλμερστον¹³⁴

6.1 Οι Συμμαχίες στο άναρχο διεθνές σύστημα.

Στο άναρχο διεθνές σύστημα με τα εγγενή διλήμματα ασφάλειας που ενέχει για τις μονάδες του, η έννοια της ισχύος σημαίνει, σε τελική ανάλυση, την ικανότητα του κάθε κράτους να πολεμάει¹³⁵. Αυτό δεν σημαίνει ότι η πολιτική σκηνή είναι πεδίο αναμετρήσεων και η διεθνής επιρροή των κρατών δεν εξαρτάται μονάχα από τις πολεμικές τους ικανότητες. Ο Joseph Nye έχει αναπτύξει το επιχειρήμα για την αξία της «μαλακής ισχύος» που δεν απορρέει από τη «σκληρή» στρατιωτική ισχύ^{136 137}. Επισημαίνεται ότι οι πολεμικές ικανότητες ενός κράτους είναι συνάρτηση της στρατιωτικής και της οικονομικής ισχύος του.

Η υπέρβαση του διλήμματος των φυλακισμένων είναι ιδιαίτερα δύσκολη στον τομέα της ασφάλειας. Αυτά που διακυβεύονται, ήτοι η ασφάλεια ενός κράτους, είναι πρωτεύον σκοπός του και προϋπόθεση άλλων οικονομικών και κοινωνικών στόχων. Στο πλαίσιο αυτό οι συνέπειες μιας εξαπάτησης είναι πολύ χειρότερες από ότι σε άλλους

¹³⁴ Ο Henry John Temple (1874-1865), ο οποίος είναι γνωστός και ως Πάλμερστον, ήταν Άγγλος πολιτικός και η πολιτική του επηρέασε σημαντικά την εξέλιξη του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους. Σημειώνεται ότι αν και γενικά ήταν φιλέλληνας και υποστήριζε την ανεξαρτησία της Ελλάδος, ωστόσο ΠΑΝΤΑ υποστήριζε τα συμφέροντα της χώρας του τα οποία, κατά βάση, ταυτίζονταν με την ακεραιότητα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας (Το Ην. Βασίλειο δεν επιθυμούσε τον έλεγχο των Δαρδανελλίων από τους Ρώσους ούτε τον Γαλλικό έλεγχο της Αιγύπτου). Temple H. Βιογραφία www.britannica.com/biography/Henry-John-Temple-3rd-Viscount-Palmerston (πρόσβαση στις 15 Μαΐου 2022).

¹³⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Η Διεθνής πολιτική στον 21^ο αιώνα*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2007), σ. 34.

¹³⁶ Ανδρέας Γκόφας, και Νικόλαος Τζιφάκης, *Θεωρητικές Προβολές στη Διεθνή Πολιτική*, (Αθήνα: Πεδίο, 2017), σ.75.

¹³⁷ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Η Διεθνής πολιτική στον 21ο αιώνα*, σ. 35.

τομείς¹³⁸. Για παράδειγμα, το Ην. Βασίλειο κατά τη περίοδο 1933 - 1938 βασιζόταν στη διεθνή συνεργασία και καθυστέρησε τον επανεξοπλισμό του με αποτέλεσμα, όταν εξαπατήθηκε από τη Γερμανία του Χίτλερ, να βρεθεί το 1940 να αγωνίζεται για την επιβίωση του.

Ο Παναγιώτης Κονδύλης συνοψίζει την γνώμη του για τις συμμαχίες στις εξής φράσεις¹³⁹:

- «Αυτό που μόνιμα αρνείται να κατανοήσει η ελληνική πλευρά είναι ότι κάθε ισχυρισμός και κάθε διεκδίκηση μετρούν τόσο, όσο και η εθνική οντότητα που στέκει πίσω τους».
- «Καμία συμμαχία δεν ασφαρίζει πλήρως αυτόν που βρίσκεται σε σχέση μονομερούς εξαρτήσεως».
- «Η αξία μίας συμμαχίας για μία ορισμένη πλευρά καθορίζεται από το ειδικό βάρος της πλευράς αυτής μέσα στο πλαίσιο της συμμαχίας».

6.2 Η εφαρμογή των Συμμαχιών εξισορρόπησης στην Ελληνική πραγματικότητα

Σε περίπτωση ελληνοτουρκικής κρίσεως εκτιμάται ότι ο διεθνής παράγων θα αντιδράσει ως εξής:

- ΗΠΑ: Σε σταθεροποιητικό ρόλο «διαιτητού» (πιθανόν μετά από θερμό επεισόδιο ή τετελεσμένα) και όχι σε ρόλο «αποτρέποντος κατά της αδικοπραγούσης Τουρκίας»¹⁴⁰.
- ΕΕ¹⁴¹ ¹⁴²: Πολιτική και διπλωματική στήριξη Ελλάδος αλλά όχι στρατιωτική (ενδεχόμενη αμυντική στήριξη από μεμονωμένα ευρωπαϊκά κράτη υπό την προϋπόθεση συγκλίσεως ζωτικών συμφερόντων και εγκαίρου εθνικής διπλωματικής δραστηριοποίησεως και προεργασίας).
- ΡΩΣΙΑ: Τήρηση ουδετερότητας, ευνοϊκής για την Τουρκία.

¹³⁸ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Η Διεθνής πολιτική στον 21ο αιώνα*, σ. 69 έως 70).

¹³⁹ Παναγιώτης Κονδύλης, *Γεωπολιτικές και Στρατηγικές Παράμετροι ενός Ελληνοτουρκικού Πολέμου στο Θεωρία του Πολέμου*, σ. 409-410. Το κείμενο του Π. Κονδύλη παραμένει επίκαιρο και αναδεικνύει κατάλληλα την τουρκική απειλή. Επίσης Παναγιώτης Ήφαιστος, Αθανάσιος Πλατιάς, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*, (Αθήνα: Παπαζήση, 1999), σ. 59-68.

¹⁴⁰ Βασίλειος Μαρκεζίνης, *Μία νέα εξωτερική πολιτική για την Ελλάδα*, σ. 480.

¹⁴¹ Ιωάννης Μάζης, *Γεωπολιτική προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα*, σ.62-63 και 67.

¹⁴² Βασίλειος Μαρκεζίνης, *Μία νέα εξωτερική πολιτική για την Ελλάδα*, σ. 282-283.

▪ ΙΣΡΑΗΛ¹⁴³ – ΑΙΓΥΠΤΟΣ¹⁴⁴: Πολιτική και διπλωματική συνδρομή Ελλάδος και Κύπρου αλλά όχι στρατιωτική (πιθανές διευκολύνσεις).

Ιστορικά οι εκάστοτε σύμμαχοι δεν βοήθησαν στρατιωτικά την Ελλάδα (1974, 1976, 1987, 1996)¹⁴⁵. Εξ' άλλου αποτελεί διαχρονική διαπίστωση ότι ο διεθνής παράγων πιέζει συνήθως την αδύναμη και προβλέψιμη πλευρά¹⁴⁶.

Οι διάυλοι επικοινωνίας με την τουρκική πλευρά είναι θεμιτοί και πρέπει να επιδιώκονται αλλά η διμερής πολιτική διαπραγμάτευση, υπό διεθνή και τουρκική πίεση, ενέχει υψηλό ρίσκο εκχώρησης κυριαρχικών δικαιωμάτων ή και εθνικής κυριαρχίας καθ' όσον η ατζέντα θα περιέχει ανισοβαρώς πλήθος μονομερών τουρκικών διεκδικήσεων αφού ως γνωστόν η Ελλάς «ουδέν διεκδικεί». Ο κατευνασμός του αντιπάλου ως στρατηγική δυνατόν να εφαρμοσθεί σε έκτακτες περιστάσεις και σε προσωρινή βάση, με σκοπό την ανάκτηση δυνάμεων και όχι ως μόνιμη στρατηγική επιλογή και μάλιστα δίχως διάθεση ανακτήσεως δυνάμεων. Σημειώνεται η φράση του Παπαληγούρα¹⁴⁷: «η όποια συμφωνία μεταξύ αντίπαλων πλευρών υποτάσσεται στην ανάγκη αργά ή γρήγορα να ανατραπεί ο επικίνδυνος εχθρός και να εξαφανιστεί ολοσχερώς¹⁴⁸».

Η πολιτική διμερής διαπραγμάτευση αποτελεί για την Τουρκία επεκτατικό εργαλείο. Οι ανισοβαρείς διαπραγματεύσεις από πλευράς ισχύος (και διεκδικήσεων), καταλήγουν υπέρ του ισχυρού. Με δεδομένες τις τουρκικές διεκδικήσεις οι ελληνοτουρκικές σχέσεις αποτελούν παίγνιο μηδενικού αθροίσματος και καθιστούν τις φερόμενες λύσεις τύπου «win – win» απλή ουτοπία. Τα Εθνικά Συμφέροντα και η ειρήνη διασφαλίζονται μόνο με αποτροπή του αναθεωρητικού αντιπάλου (πειστικό μήνυμα πολιτικής βουλήσεως και υπαρκτή εθνική ισχύς). Η ύπαρξη αξιόπιστης στρατιωτικής αποτρεπτικής ισχύος, εφ' όσον δεν αναμένεται ουσιαστική συμμαχική στρατιωτική συνδρομή, είναι μονόδρομος.

¹⁴³ Βασίλειος Μαρκεζίνης, Μία νέα εξωτερική πολιτική για την Ελλάδα, σ. 457-458.

¹⁴⁴ Χρήστος Λυμπέρης, Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων, σ. 371-376.

¹⁴⁵ Αλεβίζος Δ, Μπαλτζώης Ι. Τουρκική εθνική Στρατηγική και Ελληνοτουρκικές σχέσεις στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, (Αθήνα: Ιδιωτική, 2021), σ. 30.

¹⁴⁵ Βασίλειος Μαρτζούκος, Εισαγωγή - πρόλογος στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, (Αθήνα: Ιδιωτική, 2021), σελ. 12.

¹⁴⁶ Βασίλειος Μαρτζούκος, Εισαγωγή - πρόλογος στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, (Αθήνα: Ιδιωτική, 2021), σελ. 12.

¹⁴⁷ Το κείμενο του Παναγή Παπαληγούρα (Ιούνιος 1917 - 5 Μαΐου 1993) είναι από το 1940.

¹⁴⁸ Ειρήνη Χειλά Διεθνής κοινωνία: Διαχρονικές και σύγχρονες αντιλήψεις. Η συμβολή του Παναγή Παπαληγούρα, (Αθήνα: Ηρόδοτος, 2006), σ. 298.

Κεφάλαιο επτά

Η μελλοντική αεροναυτική στρατηγική στην Κύπρο

7.1 Ναυτική Στρατηγική. Εφαρμογή των θεωριών στην Ανατολική Μεσόγειο – Κύπρο

Το Θέατρο Επιχειρήσεων της λεκάνης Ανατολικής Μεσογείου - Κύπρου περιλαμβάνει την θαλάσσια περιοχή η οποία εκτείνεται ανατολικά των νήσων Ρόδου, Καρπάθου και Κρήτης, συμπεριλαμβάνει τη Ν. Κύπρο και είναι διαφοροποιημένο σε σχέση με το αντίστοιχο του Αιγαίου. Κυρίαρχο στοιχείο της περιοχής αυτής είναι η συνεχόμενη ανοιχτή θάλασσα. Μοναδικές φίλιες ακτές είναι αυτές των νήσων Ρόδου, Καρπάθου, Κρήτης, του συμπλέγματος Μεγίστης (Καστελόριζο) και οι ελεύθερες ακτές της Κύπρου, ενώ αντίστοιχες ακτές του δυνητικού αντιπάλου αποτελούν η νότια ακτογραμμή της Τουρκίας και οι ακτές της κατεχόμενης Κύπρου. Χαρακτηριστικό του εν λόγω χώρου είναι και η παρουσία κοιτασμάτων υδρογονανθράκων η οποία οδηγεί στην ανάπτυξη τεχνητών πλωτών μέσων εξόρυξης, γεγονός που έχει διαφοροποιήσει το περιβάλλον ασφάλειας στην περιοχή. Ως επιχειρησιακό περιβάλλον, αναμένεται λιγότερο κορεσμένο από το αντίστοιχο του Αιγαίου, ωστόσο εκτιμάται ότι θα παρουσιάζει και αυτό δυσχέρειες αποκτήσεως συνεχούς επιχειρησιακής και τακτικής εικόνας, αποφυγής αμοιβαίων παρεμβολών και συντονισμού ημετέρων και φίλιων δυνάμεων κυρίως λόγω των μεγάλων αποστάσεων δυνάμεων, ώστε να εξασφαλίζεται η, σε τόπο και χρόνο, εφαρμογή αποτελεσματικής ναυτικής και αεροπορικής ισχύος. Το γεωγραφικό αυτό περιβάλλον επιτρέπει την μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των μέσων εντοπισμού, της εκμετάλλευσης των δυνατοτήτων δορυφορικής παρατήρησης, καθώς και της εμβέλειας των όπλων. Αντιθέτως οι δυνατότητες αποκρύψεως και αιφνιδιασμού περιορίζονται, ενώ η δράση τόσο φίλιων Α/Φ όσο και ημετέρων μονάδων επιφανείας (ιδιαίτερα ταχέων σκαφών) παρουσιάζουν δυσχέρεια Διοικητικής Μέριμνας (ανεφοδιασμός - υποστήριξη) και κατά συνέπεια πρόβλημα ως προς τη διάρκεια παραμονής τους στο ΘΕ. Τα ημέτερα αυτά μειονεκτήματα καθίστανται εντονότερα εκ του γεγονότος ότι οι εχθρικές αεροπορικές και ναυτικές δυνάμεις στην περιοχή αναμένονται αριθμητικά υπέρτερες και διαθέτουσες παράλληλα βάσεις εξορμήσεως εγγύς του ΘΕ. Με αυτά τα δεδομένα αναμένεται ότι ο πιθανός αντίπαλος δύναται να έχει θαλάσσια και αεροπορική υπεροχή

και κατά συνέπεια σε περίπτωση κρίσεως ή εχθροπραξιών να επιδιώξει την απόκτηση θαλασσίου και αεροπορικού ελέγχου της περιοχής¹⁴⁹ ενώ οι ημέτερες δυνάμεις πρέπει να επιδιώξουν αμφισβήτηση του ελέγχου αυτού και την απόκτηση περιορισμένου θαλασσίου ελέγχου και αεροπορικής υπεροχής (εν τόπω και χρόνω) αναλόγως των εκάστοτε αποστολών τους.

Το εκτεταμένο και ευρισκόμενο μακράν των βάσεων ανεφοδιασμού και υποστηρίξεως ΘΕ Ανατολικής Μεσογείου αναδεικνύει έντονα το πρόβλημα της συνεχούς, και για όσο χρόνο απαιτείται, διατηρήσεως αεροναυτικών μονάδων στην περιοχή. Το μειονέκτημα αυτό είναι δυνατόν να καλυφθεί με συνδυασμό των ακολούθων:

- Μονάδες κρούσης με μεγάλη αυτονομία και (εφόσον είναι επιφανείας) ισχυρές δυνατότητες αντιμετώπισης αεροπορικής απειλής (ΑΦΗ, Κ/Β, UCAV¹⁵⁰). Εν λόγω αυτονομία ναυτικών μονάδων απαιτεί επαρκή αμυντική κάλυψη εκτεταμένης περιοχής και δυνατότητα ανεφοδιασμού τους εν πλω (ύπαρξη καταλλήλων Πλοίων Γενικής Υποστήριξης - ΠΓΥ). Στο εν λόγω πλαίσιο δύναται να δράσουν και τα Υ/Β με μεγάλη αυτονομία (π.χ με δυνατότητα αναερόβιας πρόωσης -AIP), χωρίς ωστόσο να αναγκαιεί η σχετικά συχνή Διοικητική υποστήριξη τους, ούτε η συνεχής ετοιμότητα αεροπορικής υποστήριξης.

- Βάσεις εκκινήσεως αεροναυτικών μονάδων πλησίον ΘΕ (π.χ Αν. Κρήτη, Κάρπαθος, Κύπρος).

- Άμεση, αξιόπιστη και συνεχής παροχή εικόνας περιοχής. Η ανυπαρξία ενδιαμέσων νήσων καθορίζει ότι η συλλογή πληροφοριών, επιτηρήσεως, αναγνωρίσεως κ.λ.π πρέπει να λάβει χώρα με χρήση κυρίως αεροναυτικών μέσων και με την αξιοποίηση των φίλιων ακτών εγγύς του ΘΕ (π.χ Ρόδος, Κάρπαθος, Αν. Κρήτη, Μεγίστη). Σημαντικό ρόλο στον τομέα αυτό αναγκαιεί να διαδραματίσουν τα Αεροσκάφη Ναυτικών Επιχειρήσεων (ΑΦΝΕ) και τα Μη Επανδρωμένα Αεροχήματα (ΜΕΑ - UAV), καθώς και η εκμετάλλευση δορυφορικών συστημάτων. Επιπρόσθετα το ΘΕ Ανατολικής Μεσογείου (ομοίως και νότια της Κρήτης) ευνοεί την αξιοποίηση μέσων και μεθόδων ΟΤΗΤ (Over The Horizon Targeting) καθώς και την χρήση όπλων STAND

¹⁴⁹ Χρήστος Λυμπέρης, Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων, σ. 146-149, 203 και 371-376.

¹⁵⁰ Μη Επανδρωμένα Αεροχήματα (ΜΕΑ-UAV) με δυνατότητα να φέρουν πολλαπλές συσκευές για απόκτηση εικόνας επιφανείας και υποεπιφανείας.

OFF μεσαίας, μακράς εμβελείας και μεγάλης ακριβείας και καταστρεπτικής ικανότητας. Οι ημέτερες προσπάθειες θα πρέπει να εστιασθούν στην απόκτηση επαρκών και καταλλήλων μέσων αμφισβητήσεως αεροναυτικού ελέγχου για το εν λόγω ΘΕ. Κατά συνέπεια εκτιμάται ότι κατάλληλος και επαρκής αριθμός ναυτικών μονάδων μεγάλης αυτονομίας σε ακτίνα δράσης και σε μορφές πολέμου, όπως Υ/Β, Φ/Γ ή και Κ/ρβ με αυξημένες Α/Α και Α/Υ δυνατότητες, θα αποτελούσαν τα κατ' εξοχήν μέσα του ΠΝ προς αμφισβήτηση της δυνατότητας επίτευξης θαλασσίου ελέγχου της Τουρκίας στην Α. Μεσόγειο. Ειδικότερα η αναμενόμενη αεροπορική ισχύς του αντιπάλου στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου επιβάλλει την παρουσία ναυτικών δυνάμεων με ισχυρές δυνατότητες Α/Α (φορείς Κ/Β Επιφανείας - Αέρος μεγάλου βεληνεκούς) καθώς σε αντίθετη περίπτωση (παρουσία μονάδων με περιορισμένες δυνατότητες Α/Α) αυτές πρέπει να υποστηρίζονται συνεχώς από ΑΦΠΑ προκειμένου να ανταπεξέλθουν στην αποστολή τους με αποδεκτό κίνδυνο καταστροφής τους (βαθμό επικινδυνότητας).

Τέλος κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η διατήρηση ολοκληρωμένης αποτρεπτικής ναυτικής ισχύος προϋποθέτει την πλήρη επίγνωση του χώρου / περιβάλλοντος των επιχειρήσεων (υδρογραφία, μετεωρολογία κλπ) η οποία όμως αποκτάται κυρίως μέσα από την εξοικείωση των πλοίων / πληρωμάτων με τον υπόψη χώρο.

7.2 Αεροπορική Στρατηγική. Εφαρμογή των θεωριών στην Ανατολική Μεσόγειο – Κύπρο

Το μέσο για την επίτευξη αεροπορικής υπεροχής είναι κυρίως η «αεροπορική ισχύς», η οποία αποτελεί ταυτόχρονα ένα στρατιωτικό και πολιτικό εργαλείο, το οποίο εκφράζει, εφόσον δεν υπάρχουν όπλα μαζικής καταστροφής, την πρώτη αποτρεπτική – αμυντική επιλογή ενός κράτους, για να αντιμετωπίσει μία κρίση και την καταστροφή των εχθρικών δυνάμεων^{151 152}. Η αεροπορική ισχύς υποστηρίζει άμεσα και αποτελεσματικά την πολιτική της αποτροπής και μπορεί να έχει μεγάλη καταλυτική δράση, λόγω των χαρακτηριστικών της, στη στάση και στην συμπεριφορά ενός αντιπάλου,

¹⁵¹ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα*, σ.251.

¹⁵² *Joint Publication 3-60, Joint Doctrine for Targeting*, (US General Staff, 2013), chapter 3 p. 15. https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2015/06/Joint_Chiefs-Joint_Targeting_20130131.pdf (έγινε πρόσβαση στις 15 Οκτωβρίου 2022).

διαμορφώνοντας μία νέα κατάσταση προς όφελος των εθνικών συμφερόντων. Επισημαίνεται ότι η αποτρεπτική ικανότητα, για να πείσει τον αντίπαλο να μην ενεργήσει και να μην αμφισβητήσει τα εθνικά συμφέροντα, προϋποθέτει την ύπαρξη επαρκούς στρατιωτικής ισχύος αλλά και η απειλή χρήσης της, να είναι αξιόπιστη, ανάλογη (όχι απαραίτητα ίση) και ξεκάθαρη ως πρόθεση, προς τον πιθανό αντίπαλο.

Η αεροπορική ισχύς έχει τη δυναμική να μεταβάλλει τη στάση του αντιπάλου μέσω του παράλληλου μηχανισμού της επιρροής και του πειθαναγκασμού. Όλες οι στρατηγικές, πέραν αυτής της εκμηδένισης, επιδιώκουν να επηρεάσουν τη στάση του αντιπάλου και αποτελούν τον τελικό αντικειμενικό σκοπό στο στρατηγικό επίπεδο της σύγκρουσης. Η σκληρή όψη της επιρροής είναι ο πειθαναγκασμός που αποτελεί το καίριο σημείο για την απειλή ή τη χρήση της στρατιωτικής δύναμης και για το λόγο αυτό είναι σημαντική η ανάπτυξη αποτελεσματικής στρατηγικής αεροπορικής ισχύος^{153 154}.

Με βάση τα ανωτέρω η αεροπορική ισχύς, κατόπιν προσεκτικής και λεπτομερούς σχεδίασης, δύναται να χρησιμοποιηθεί επιτυχάνοντας αποτροπή, πειθαναγκασμό ή άρνηση επιτυχίας του αντιπάλου και να συμβάλει άμεσα και αποτελεσματικά στη διαφύλαξη των εθνικών συμφερόντων. Σε κάθε περίπτωση η αεροπορική ισχύς, η εφαρμογή της και ο τρόπος χρήσης της, πρέπει να επιλέγεται προσεκτικά σε σχέση με τις υπόλοιπες δυνάμεις. Σε κάθε πόλεμο είναι δύσκολο να θεωρηθεί ότι οι τρεις Κλάδοι συμμετέχουν ισομερώς και ισοβαρώς, ενώ στο σύγχρονο περιβάλλον διακλαδικών επιχειρήσεων, ο Αντικειμενικός Σκοπός επιτυγχάνεται μέσω της συνέργειας των τριών Κλάδων, αλλά σε κάθε τακτική ή επιχειρησιακή ενέργεια υπάρχει η έννοια του υποστηρίζοντος και του υποστηριζόμενου. Σημειώνεται ότι, κατά βάση, ο υποστηριζόμενος αποτελεί τη κύρια δύναμη για την επίτευξη του ΑΝΣΚ. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω μιας ισορροπημένης χρήσης των αεροπορικών μέσων για την επίτευξη της επιθυμητής τελικής κατάστασης. Ωστόσο, σημειώνεται ότι η αεροπορική ισχύς, αν και αποτελεσματική, είναι περιορισμένη και για αυτό το λόγο πρέπει να χρησιμοποιείται με πνεύμα οικονομίας και προστασίας αυτής¹⁵⁵.

¹⁵³ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα*, σ.251-252.

¹⁵⁴ Ιωάννης Μάζης, *Γεωπολιτική προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα*, σ. 81.

¹⁵⁵ *Joint Publication 3-60, Joint Doctrine for Targeting*, (US General Staff, 2013), chapter 3 p. 16. https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2015/06/Joint_Chiefs-Joint_Targeting_20130131.pdf (έγινε πρόσβαση στις 15 Οκτωβρίου 2022).

Η γεωγραφία της χώρας μας με τα διάσπαρτα νησιά και τα μικρής έκτασης ηπειρωτικά σύνορα, σε σχέση με τα εθνικά στρατηγικά συμφέροντα στην Ανατολική Μεσόγειο, καθιστούν το Πολεμικό Ναυτικό και την Πολεμική Αεροπορία ως βασικές δυνάμεις αντιμετώπισης απειλών. Η πιθανή αστραπιαία κατάληψη νησιωτικού χώρου (Αιγαίο – Κύπρος), δύναται να αντισταθμιστεί άμεσα με χερσαίες δυνάμεις άμυνας ή με παρατεταμένη εμπλοκή της αεροπορικής και ναυτικής ισχύος¹⁵⁶. Υπογραμμίζεται ότι η αεροπορική ισχύς, με χρήση συμβατικών όπλων, δεν είναι εφικτό να ανακόψει την διείσδυση ομάδων ανορθόδοξου πολέμου ή μεγάλων σύγχρονα εξοπλισμένων στρατιωτικών σχηματισμών, εάν ο στόχος τους είναι η βραχυπρόθεσμη κατοχή περιορισμένων εδαφών¹⁵⁷. Η απομόνωση απαιτεί χρόνο για να επιφέρει αποτελέσματα. Η έγκαιρη προειδοποίηση και η άμεση προσβολή πριν την εκδήλωση της ενέργειας είναι η στρατηγική επιλογή που μπορεί να παρέχει η αεροπορική ισχύς¹⁵⁸. Εναλλακτικά, δύναται να λειτουργήσει αποτρεπτικά η δυνατότητα πλήγματος στρατηγικού επιπέδου, από την πολεμική αεροπορία.

Επιπρόσθετα, η αεροπορική ισχύς έχει τη δυνατότητα να καταστεί πολλαπλασιαστής ισχύος που επιτρέπει στις χερσαίες, ναυτικές και ειδικές δυνάμεις να βελτιστοποιούν τη συμβολή τους στην εθνική ασφάλεια. Με την απόκτηση του επιθυμητού βαθμού αεροπορικού ελέγχου, δίνεται η απαραίτητη ελευθερία κινήσεων και ελιγμού σε αυτές τις δυνάμεις και η άμεση αντίδραση αυτών ως απάντηση στην κρίση, καθιστά τις επιχειρήσεις επιφανείας εφικτές και με αποδεκτό ρίσκο.

Συνοψίζοντας, είναι σαφές ότι η αεροπορική ισχύς που αναπτύσσει μία χώρα, η οποία δεν είναι προσανατολισμένη σε εκστρατείες και επιθετικούς πολέμους ενώ έχει περιορισμένους πόρους, πρέπει να υλοποιηθεί εφόσον αποσαφηνίσει πλήρως τη συνάφεια και την αλληλοεπικάλυψη των τριών επιπέδων. Σημειώνεται ότι, λόγω των παρεμφερών αντικειμενικών σκοπών που ανατίθενται σε κάθε ένα κλάδο των ΕΔ, το στρατηγικό και επιχειρησιακό επίπεδο επικαλύπτονται σε μεγάλο βαθμό. Επιπρόσθετα,

¹⁵⁶ Βασίλειος Μαρτζούκος, Θαλάσσια/Ναυτική Ισχύς και Στρατηγική στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, (Αθήνα: Ιδιωτική, 2021), σελ 10-12.

¹⁵⁷ Joint Publication 3-60, Joint Doctrine for Targeting, (US General Staff, 2013), chapter 1 p. 5-6 και chapter 3 p. 2-13. https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2015/06/Joint_Chiefs-Joint_Targeting_20130131.pdf (έγινε πρόσβαση στις 15 Οκτωβρίου 2022).

¹⁵⁸ Η αεροπορική ισχύς συμβάλλει, ως εργαλείο εθνικής πολιτικής, διαμέσου της πολιτικό-στρατιωτικής δράσης. Οι αεροπορικές δυνάμεις έχουν σκοπό να αποτρέψουν τον αντίπαλο από την ανάληψη ενεργειών ενάντια στο εθνικό συμφέρον, με την ικανότητα προβολής ισχύος οπουδήποτε και άμεσα.

επειδή οι τακτικές δυνάμεις έχουν σημαντικό μέγεθος ως προς το σύνολο των διατιθέμενων δυνάμεων (με βάση τα μεγέθη δυνάμεων της Ελλάδος), οι μεμονωμένες τακτικές ενέργειες αποτελούν υπολογίσιμο ποσοστό της όλης επιχειρησιακής δύναμης. Ταυτόχρονα, τακτικές ενέργειες της αεροπορικής ισχύος μπορούν να προσβάλλουν κατευθείαν τα στρατηγικά κέντρα βάρους, τα ζωτικά κέντρα και τα κρίσιμα τρωτά σημεία του αντιπάλου και ως εκ τούτου δύναται να έχουν επίδραση στρατηγικού ή / και επιχειρησιακού επιπέδου επίδραση. Η πλήρης γνώση των τριών επιπέδων, της συνάφειας αυτών και της επίδρασής τους είναι παράγοντας επιτυχίας¹⁵⁹.

Επιπρόσθετα, για την Ελλάδα είναι μονόδρομος η κατεύθυνση της προσπάθειας απόκτησης και διατήρησης θαλάσσιας και ναυτικής ισχύος λαμβάνοντας υπόψη ότι, είναι ναυτικό κράτος, την αυξανόμενη οικονομική και γεωστρατηγική σημασία των θαλασσιών οδών (εμπορίου, ενέργειας), τα υποθαλάσσια κοιτάσματα υδρογονανθράκων στην υφαλοκρηπίδα μας και την Ανατολική Μεσόγειο, το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των μεγάλων δυνάμεων για την εν λόγω περιοχή και, κυρίως, τις εις βάρος μας διεκδικήσεις της Τουρκίας¹⁶⁰. Συναφώς εκτιμάται ότι, εάν σε καιρό ειρήνης η στρατιωτική ηγεσία, ως η μόνη αρμόδια να εισηγείται επί του συσχετισμού στρατιωτικής ισχύος, εξαντλήσει ανεπιτυχώς ολόκληρη την δεοντολογική διαδικασία επισημάνσεως προς την πολιτική ηγεσία τυχόν υψηλού στρατιωτικού ρίσκου και των συναφών διορθωτικών προτάσεων (έναντι των απειλών που καθορίζει η Πολιτεία), η παραίτησή της θα αποτελούσε πράξη ευθύνης έναντι του λαού ο οποίος δικαιούται να γνωρίζει τα των ΕΔ τις οποίες αυτός συντηρεί τόσο από το οικονομικό του υστέρημα όσο και με τα υπηρετούντα τέκνα του. Σε διαφορετική περίπτωση οι στρατιωτικές ηγεσίες καθίστανται συνυπεύθυνες και υπόλογες έναντι του έθνους τους για τις ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις των περιόδων κρίσεως και πολέμου¹⁶¹.

Σε σχέση με τα ανωτέρω και στο πλαίσιο εκπόνησης αεροναυτικής Στρατηγικής, πρέπει να ληφθεί υπόψη - όχι απαραίτητα σε συνδυασμό με την δυνατότητα / ικανότητα

¹⁵⁹ [Joint Publication 3-60, Joint Doctrine for Targeting](https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2015/06/Joint_Chiefs-Joint_Targeting_20130131.pdf), (US General Staff, 2013), chapter 1 p. 7. https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2015/06/Joint_Chiefs-Joint_Targeting_20130131.pdf (έγινε πρόσβαση στις 15 Οκτωβρίου 2022).

¹⁶⁰ Βασίλειος Μαρτζούκος, «Πόσο αποτρέπει η Εθνική Αποτρεπτική Στρατηγική;» www.elisme.gr 18 Ιουνίου 2020, <https://www.elisme.gr/en/2013-01-08-09-46-42/item/42-729> (έγινε πρόσβαση στις 28 Οκτωβρίου 2022).

¹⁶¹ Βασίλειος Μαρτζούκος, [Εισαγωγή - πρόλογος στο Βιβλίο Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών](#), σελ. 12-14).

εκτελέσεως επιχειρήσεων σε βάθος - και ο Στρατηγικός Αιφνιδιασμός, ο οποίος μπορεί να ωθήσει σχετικά αδύναμα κράτη να υιοθετήσουν επιθετικά δόγματα εναντίον συγκριτικά ισχυρότερων αντιπάλων και μερικές φορές να υλοποιήσουν αυτά τα δόγματα¹⁶². Ο Στρατηγικός Αιφνιδιασμός μπορεί να ιδωθεί ως ένας «πολλαπλασιαστής ισχύος» διότι ο ισχυρότερος αντίπαλος δεν δύναται να εφησυχάζει στο ότι ο αδύναμος πιθανός αντίπαλος δεν θα του επιτεθεί ένεκα της αδυναμίας του. Φυσικά, για να έχει ο στρατηγικός αιφνιδιασμός συνολικό θετικό αποτύπωμα στις ενέργειες μας, πρέπει αυτός να έρχεται ως αποτέλεσμα της ορθολογικής εκτίμησης του διεθνούς περιβάλλοντος εκ μέρους του αιφνιδιάζοντα¹⁶³.

Επιπρόσθετα, σε επίπεδο Υψηλής Στρατηγικής, αναγκαστεί η καλλιέργεια στρατηγικής κουλτούρας¹⁶⁴ (π.χ. παλλαϊκή άμυνα στην Κύπρο). Η στρατηγική κουλτούρα ενός λαού αντικατοπτρίζει την αφήγηση για τον πολιτισμό την ιστορία και την κρίση για τις δομές ασφαλείας της. Στο πλαίσιο αυτό και γνωρίζοντας σε βάθος τη στρατηγική κουλτούρα της Τουρκίας, του Ισραήλ κτλ., μπορούμε να προσδιορίσουμε με μεγαλύτερη ακρίβεια τους στόχους τους και να οικοδομήσουμε ένα σταθερότερο περιβάλλον.

Συνοψίζοντας και με δεδομένο ότι αποτελεί θεμελιώδη στόχο της διακηρυγμένης Εθνικής μας πολιτικής η συμβολή στην υπεράσπιση της κρατικής υπόστασης, της ανεξαρτησίας και ασφάλειας της Κυπριακής Δημοκρατίας¹⁶⁵, στο πλαίσιο της στρατηγικής συνεργασίας των δύο χωρών το ΠΝ και η ΠΑ απαιτείται να διαθέτουν επάρκεια μέσων (ποιοτική και ποσοτική), υποδομών (στο Ν-ΝΑ Αιγαίο και τη νήσο Κύπρο), προκεχωρημένη παρουσία, ετοιμότητα, κινητικότητα και ευελιξία, ώστε να δύνανται να ανταποκριθούν αποτελεσματικά σε οποιαδήποτε σχετική επιχείρηση και πιθανόν παράλληλα με επιχειρήσεις στο Αιγαίο.

¹⁶² Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Στρατηγικός Αιφνιδιασμός, Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις, σ. 410 και 411/

¹⁶³ Αναλυτική παρουσίαση και χαρακτηριστικά παραδείγματα για την επιτυχία ή μη του στρατηγικού αιφνιδιασμού στο Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Στρατηγικός Αιφνιδιασμός, Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις, σ. 59-69 και 335-337.

¹⁶⁴ Δημήτριος Τσαϊλάς, (2019, Νοε 28). «Τι σημαίνει στρατηγική κουλτούρα και γιατί μας αφορά». www.new-economy.gr 28 Νοεμβρίου 2019, <https://new-economy.gr/2019/11/28/tsailas-stratigiki-kouloura/> (έγινε πρόσβαση στις 28 Οκτωβρίου 2022).

¹⁶⁵ Βασίλειος Μαρκεζίνης, Μία νέα εξωτερική πολιτική για την Ελλάδα, σ.457-458.

Κεφάλαιο Όγδοο
Οικονομία της Άμυνας – Δράσεις για την υλοποίηση της προτεινόμενης
αεροναυτικής στρατηγικής στη Κύπρο

8.1 Οικονομική ανάπτυξη και στρατιωτική αποτελεσματικότητα.

Η κυρίαρχη αντίληψη στις στρατηγικές σπουδές για την στρατιωτική ισχύ είναι ότι η στρατιωτική ικανότητα μιας χώρας είναι συνάρτηση της ύπαρξης ικανού στρατιωτικού εξοπλισμού και μιας ισχυρής κρατικής εξουσίας¹⁶⁶. Ένας σύγχρονος θεωρητικός των σπουδών της διεθνούς ασφάλειας, ωστόσο, έγραψε πρόσφατα ότι¹⁶⁷ «η στρατιωτική αποτελεσματικότητα είναι ένα κρίσιμο στοιχείο της στρατιωτικής ισχύος, αλλά η επίτευξή της είναι πρωτίστως αποτέλεσμα της οικονομικής ανάπτυξης και όχι των στρατιωτικών και των πολιτικών παραγόντων», και συνεπώς, «η αποτελεσματικότητα αυτή δεν επιτυγχάνεται μόνο μέσω της αύξησης των αμυντικών δαπανών ή της αυξανόμενης πρόσβασης σε υψηλή τεχνολογία από το εξωτερικό, αλλά και από την ικανότητα μιας χώρας να δημιουργήσει, να διατηρήσει και να συντονίσει πολύπλοκα στρατιωτικά συστήματα».

Στις αξιολόγηση της στρατιωτικής ισχύος ενός κράτους ή ενός οργανισμού (π.χ. NATO) καθοριστικό παράγοντα έχουν οι Συντελεστές Στρατιωτικής Ισχύος οι οποίοι υπολογίζονται με βάση την ποιότητα και ποσότητα του επιχειρησιακού στρατιωτικού εξοπλισμού (Φρεγάτες με ισχυρές δυνατότητες αντιμετώπισης αεροπορικής απειλής, αεροσκάφη 5ης γενεάς, δικτυοκεντρικός πόλεμος, κτλ). Στον υπολογισμό συμπεριλαμβάνεται ο βαθμός / εύρος της δυνατότητας διοικητικής υποστήριξης των επιχειρήσεων, σε διάφορα σημεία του δυνητικού θεάτρου επιχειρήσεων καθώς και της ύπαρξης λειτουργικού συστήματος διοίκησης, ήτοι μια ισχυρή κρατική εξουσία η οποία διασυνδέεται ομαλά με τη στρατιωτική. Επιπρόσθετα και μη επιδεχόμενης αμφισβήτησης, όλοι συμφωνούν ότι και η στρατιωτική αποτελεσματικότητα είναι ένα κρίσιμο στοιχείο της στρατιωτικής ισχύος¹⁶⁸.

¹⁶⁶ Paul Poast, Annual Review of Political Science Beyond the “Sinew of War”: The Political Economy of Security as a Subfield (University of Chicago: Department of Political Science,, 2019), p.232.

¹⁶⁷Michael Beckley «Economic Development and Military Effectiveness», The Journal of Strategic Studies, 19 Feb 2010, <https://www.tandfonline.com/loi/fjss20> p.74.

¹⁶⁸ Βασίλειος Μαρτζούκος, Εισαγωγή - πρόλογος στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, σελ 10-12.

Ένα σημαντικό πρόβλημα είναι, το πως η οικονομική ανάπτυξη σχετίζεται με την στρατιωτική αποτελεσματικότητα. Οικονομική ανάπτυξη σημαίνει όχι μόνο την αύξηση του πλούτου, αλλά και την ικανότητα της κοινωνίας και της οικονομίας να γίνεται πιο εκλεπτυσμένη, να αποκτά καλύτερους, πιο προηγμένους τρόπους παραγωγής και ταυτόχρονα να αναπτύσσει όλες τις πλευρές αυτές της οικονομίας και της κοινωνίας, οι οποίες τη βοηθούν να προχωρήσει σε ένα υψηλότερο επίπεδο ανάπτυξης, όπως το ανθρώπινο κεφάλαιο, τα συστήματα υγείας, την εκτέλεση της παραγωγής. Η Ελλάδα είχε δείξει, κυρίως μέχρι το 2010, μια σημαντική αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος - ΑΕΠ, δηλαδή είχε δείξει ένα υψηλό Economic Growth¹⁶⁹, αλλά είχε δείξει και ένα χαμηλό επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης Economic Development¹⁷⁰. Το βλέπουμε και σήμερα σε μεγάλο βαθμό, όπου η οικονομία μας στηρίζεται σε οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες δεν έχουν ισχυρή εξειδίκευση ανωτέρου επιπέδου και δεν διέπονται από επιτήδευση (sophistication). Η οικονομία της Ελλάδος, παρόλο που έχει το ανθρώπινο κεφάλαιο το οποίο θα μπορούσε να ανταποκριθεί, βασίζεται στον τουρισμό, στις μεταπρατικές δραστηριότητες και όχι στην ανάπτυξη τεχνολογιών (γεγονός το οποίο αντανάκλαται και στις ευκαιρίες για απασχόληση που έχει το κράτος και ταυτόχρονα δημιουργεί ανάδραση πίσω στο επίπεδο του ανθρωπίνου κεφαλαίου¹⁷¹).

Όταν υπάρχει ζήτηση για υψηλού επιπέδου οικονομικές δραστηριότητες, για τεχνολογικές καινοτόμες δραστηριότητες, δημιουργείται η ζήτηση για ανωτέρου επιπέδου εκπαίδευση¹⁷². Οπότε, τα κράτη τα οποία έχουν υψηλότερο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης (ευρύτερα την παραγωγική διοργάνωση και διάρθρωση μιας οικονομίας), είναι αποτελεσματικότερα / αποδοτικότερα στο επίπεδο της μάχης απ' ότι οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Διαφαίνεται ότι πλέον έχει μεγάλη σημασία, όχι μόνο να κατέχεις σύγχρονα όπλα (και την οικονομική δυνατότητα να στηρίξεις την αγορά - συντήρησή τους) αλλά και την ικανότητα / δυνατότητα να δημιουργείς ο ίδιος τεχνολογίες, να έχεις

¹⁶⁹ Syram Subrini «Difference Between Economic Growth and Economic Development» www.keydifferences.com 12 Feb 22, <https://keydifferences.com/difference-between-economic-growth-and-economic-development.html> (έγινε πρόσβαση στις 19 Ιουλίου 2022)

¹⁷⁰ Economic Growth and Economic Development και τα δυο μεταφράζονται στα Ελληνικά ως Οικονομική Ανάπτυξη.

¹⁷¹ «Η ψηφιακή εποχή: ευκαιρίες και προκλήσεις για την εργασία και την απασχόληση» www.eurofound.europa.eu 16 Νοεμβρίου 2022 www.eurofound.europa.eu, <https://www.eurofound.europa.eu/el/topic/digitalisation> (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022)

¹⁷² David Mitch, The Role of Education and Skill in the British Industrial Revolution. - An Economic Perspective, (Boulder, Westview Press, 1998), p. 241–79.

δηλαδή την τεχνολογική πρωτοπορία ή να μπορείς να είσαι συμμετέτοχος σε αυτή την τεχνολογική πρωτοπορία¹⁷³. Η Τουρκία σε σχέση με την Ελλάδα έχει σημαντικότερο σχετικό πλεονέκτημα, όπως αυτό αποτυπώνεται στους πίνακες 3 και 5, του επόμενου υποκεφαλαίου, στους οποίους υποτυπώνονται τα αποτελέσματα από τις αποκλίσεις ενίσχυσης των αμυντικών βιομηχανιών Ελλάδος Τουρκίας τα τελευταία 40 έτη αλλά και οι σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των δυο χωρών όσον αφορά στα χρήματα τα οποία επενδύονται σε έρευνα και ανάπτυξη.

8.2 Ο ρόλος της καινοτομίας στην βελτίωση της στρατιωτικής αποτελεσματικότητας.

Σε ένα κόσμο όπου όλοι περίπου έχουμε ίση πρόσβαση στην ανοιχτή τεχνολογία, η καινοτομία είναι ο κρίσιμος παράγοντας, ο οποίος καθορίζει ποιος θα έχει την τεχνολογική υπεροχή¹⁷⁴. Αυτό είναι το βασικό και, λαμβάνοντας υπόψη τον Michael Griffin¹⁷⁵, υπογραμμίζεται ότι σημασία έχει να επιτύχεις τεχνολογική υπεροχή (technology superiority), δηλαδή να έχεις την ικανότητα να δημιουργείς και κυρίως να είσαι σε μία Κοινή Παγκόσμια Δύναμη πλήρους φάσματος (Joint Force full spectrum World).

Διαφαίνεται ότι κρίσιμος παράγοντας ισχύος αποτελεί η ικανότητα μιας χώρας να δημιουργήσει, να διατηρήσει και να συντονίσει πολύπλοκα στρατιωτικά συστήματα (μόνη της ή σε συνεργασία με άλλους ως προς την ανάπτυξη τεχνολογικών καινοτομιών).

Σύμφωνα με τον Griffin και λαμβάνοντας υπόψη ότι το χρέος της Ελλάδος υπερβαίνει το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν - ΑΕΠ της και ότι χώρες όπως οι ΗΠΑ οδηγούνται στο global network full spectrum join force, δηλαδή σε κοινή έρευνα και

¹⁷³ Michael Beckley «Economic Development and Military Effectiveness», *The Journal of Strategic Studies*, 19 Feb 2010, <https://www.tandfonline.com/loi/fjss20> p.17.

¹⁷⁴ «Η ψηφιακή εποχή: ευκαιρίες και προκλήσεις για την εργασία και την απασχόληση» 16 Νοεμβρίου 2022 www.eurofound.europa.eu, <https://www.eurofound.europa.eu/el/topic/digitalisation> (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022)

¹⁷⁵ Griffin Michael, από την συνέντευξη του στο C-SPAN την 02 Φεβ 2018 (42 έως 51 λεπτό του βίντεο). <https://www.c-span.org/video/?463429-1/defense-technology-military-superiority> (έγινε πρόσβαση στις 11 Νοεμβρίου 2022).

ανάπτυξη, διότι ουδείς δύναται να σηκώσει μόνος του το οικονομικό βάρος, διαφαίνεται ότι¹⁷⁶:

- Αναγκαιεί η εστίαση μας στην απόκτηση αμυντικής παραγωγής.
- Απαιτείται να συμμετάσχουμε στις τεχνολογικές εξελίξεις ενεργά και να μην είμαστε μόνο αποδέκτες – παραλήπτες (recipient) αμυντικών προϊόντων. Η αμυντική αναβάθμιση μας ξεκινάει από τη συνειδητοποίηση ότι δεν μπορούμε μόνο να αγοράζουμε υπολογιστές, πρέπει να συμμετέχουμε και στη διαδικασία παραγωγής των υπολογιστών, δηλαδή, δεν μπορούμε να είμαστε μόνο ο τελικός καταναλωτής αλλά πρέπει να μπορούμε να συμμετέχουμε στη δημιουργία, στην έρευνα, στην ανάπτυξη και των υπολογιστών και των προγραμμάτων. Επί παραδείγματι, αν και η Ελλάδα προμηθεύεται σύγχρονες φρεγάτες και αεροσκάφη, διαφαίνεται ότι θα είναι πλήρως εκτός των διαδικασιών ανάπτυξης συστημάτων και δεν θα μπορέσει να καλύψει το τεχνολογικό της έλλειμμα έναντι των αντιπάλων της αλλά μόνο το επιχειρησιακό (πχ δικτυοκεντρική λειτουργία του συνόλου των μονάδων κρούσεως επιφανείας), γεγονός που καθιστά ημιτελή τον σχεδιασμό και τις αναλειφθείσες ενέργειες αποτροπής

8.3 Οι στρατιωτικές δαπάνες ως δείκτης στρατιωτικής δραστηριότητας.

Τις στρατιωτικές δαπάνες πρέπει να τις δούμε ως εισροή και ως εκροή. Η εισροή είναι το σύνολο των πληρωμών οι οποίες αφορούν το στρατιωτικό προσωπικό καθώς φυσικά και τα προστατευόμενα μέλη των οικογενειών του προσωπικού. Ταυτόχρονα υπάρχουν οι στρατιωτικές δαπάνες ως εκροή όπως η ισχύς, η οποία εξαρτάται από το διαθέσιμο στρατιωτικό εξοπλισμό και υπολογίζεται, κυρίως, με βάση τον αριθμό του αποθέματος σε σύγχρονα και ολοκληρωμένα οπλικά συστήματα, έξυπνα πυρομαχικά, μονάδες κρούσης επιφανείας, υποβρύχια κτλ. Επιπλέον, ως εκροή στρατιωτικών δαπανών θεωρείται και η ικανότητα της χώρας, με βάση τον διαθέσιμο στρατιωτικό εξοπλισμό, και την επιχειρησιακή αρτιότητα και επίπεδο του στρατιωτικού προσωπικού, στο να αποτρέψεις τους δυνητικούς αντιπάλους σου από το να σου επιτεθούν ή να αμφισβητούν τα κυριαρχικά σου δικαιώματα¹⁷⁷.

¹⁷⁶ Paul Poast, Annual Review of Political Science Beyond the “Sinew of War”: The Political Economy of Security as a Subfield (University of Chicago: Department of Political Science., 2019), p.225-232.

¹⁷⁷ Paul Poast, Annual Review of Political Science Beyond the “Sinew of War”: The Political Economy of Security as a Subfield (University of Chicago: Department of Political Science, 2019), p.225-232.

Σύμφωνα με το Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), οι Στρατιωτικές δαπάνες είναι¹⁷⁸:

- Οι δαπάνες του αμιγώς στρατιωτικού και πολιτικού προσωπικού του υπουργείου Εθνικής Άμυνας.
- Οι αμοιβές των τεχνικών και των γραφειοκρατών, οι οποίοι εμπλέκονται τόσο με τις Ένοπλες Δυνάμεις όπως και αυτοί που συνδέονται με στρατιωτικούς οργανισμούς (π.χ. NATO).
- Οι νοσοκομειακές, φαρμακευτικές, και γενικά το σύνολο των κοινωνικών παροχών του κράτους στους στρατιωτικούς και τις οικογένειες τους.
 - Οι συντάξεις.
 - Τα στρατιωτικά σχολεία, τα στρατιωτικά νοσοκομεία και ούτω καθεξής.
 - Οι τρέχουσες προμήθειες στο στρατό.
 - Οι υποδομές ενδιαίτησης, δηλαδή τα σπίτια στα οποία μένουν οι στρατιωτικοί.
- Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις (επιβολής, διατήρησης ειρήνης, κτλ) και η διατήρηση των τρεχουσών επιχειρήσεων.
 - Οι προμήθειες για άλλα αγαθά, για τη συντήρηση και τη διατροφή του στρατού.
 - Η στρατιωτική έρευνα και ανάπτυξη για την επίτευξη της καινοτομίας.

Τα ανωτέρω αποτελούν μια σειρά άμεσων δαπανών, ωστόσο υπάρχουν ακόμη¹⁷⁹:

- Οι δαπάνες οι οποίες σχετίζονται με ευρύτερους στρατιωτικούς, αμυντικούς και στρατηγικούς στόχους, και οι οποίες εστιάζονται στην επίτευξη ικανοποιητικού αποθέματος στρατηγικών αγαθών: όπλων, γραμμών παραγωγής και τα λοιπά.
 - Οι επιδοτήσεις που δίνονται για την παραγωγή όπλων.
 - Η στρατιωτική βοήθεια που μια χώρα προσφέρει σε άλλη χώρα ή που αναγκάζεται μέσα στα πλαίσια των συμμαχιών, να παρέχει παρά το ότι δεν έχει η ίδια

¹⁷⁸ SIPRI Definition of military expenditure, www.sipri.org

<https://www.sipri.org/databases/milex/definitions> (έγινε πρόσβαση στις 09 Οκτωβρίου 2022).

¹⁷⁹ Andrew Middleton, Defence and Peace Economics: The effect of defence R&D on military equipment quality (London, Routledge, 2014), p. 77.

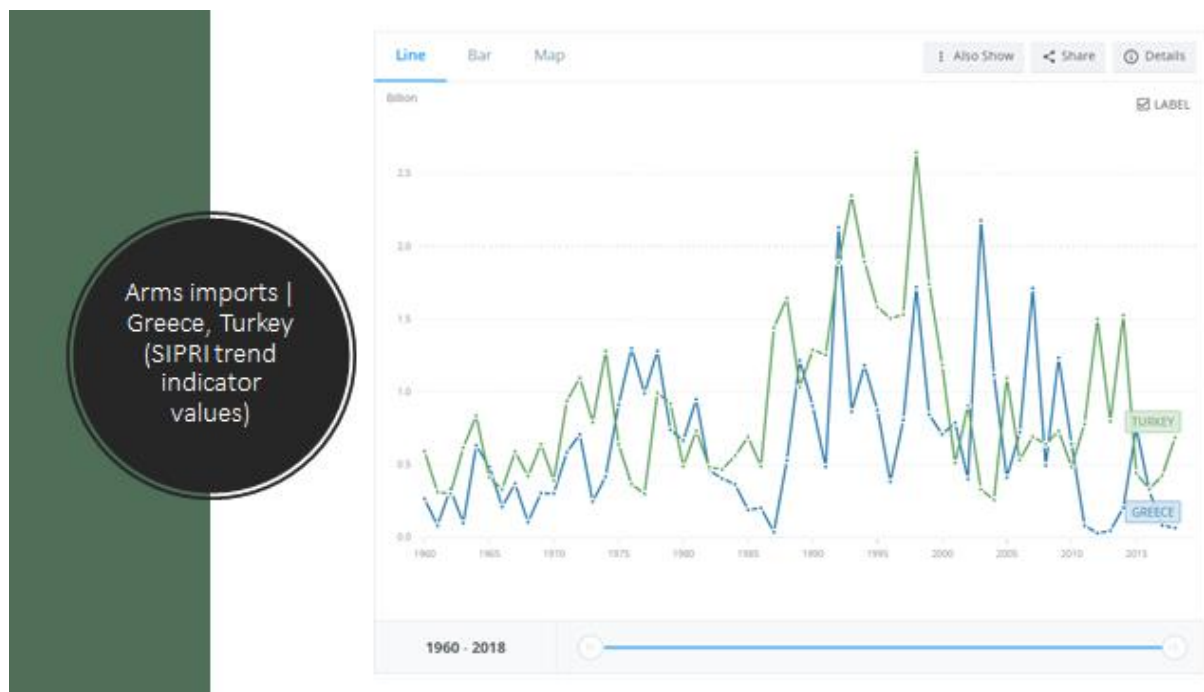
άμεσα εθνικά συμφέροντα εκεί όπως πχ η Ελλάδα με στρατιωτικές δυνάμεις στο Αφγανιστάν, στη Σερβία στον πόλεμο στη δεκαετία του 90, στην Ουκρανία το 2022, και ούτω καθεξής.

- Οι συνεισφορές, οι συνδρομές οι οποίες μία χώρα πρέπει να καταβάλει στους διεθνείς οργανισμούς είτε είναι στρατιωτικοί αυτοί οι οργανισμοί είτε είναι ειρηνευτικές δυνάμεις κλπ.

- Η εγχώρια πολιτική ασφάλεια όπου ευρύτερα ο στρατός εμπλέκεται.

- Επίσης υπάρχουν και οι δαπάνες για μια σειρά άλλες στρατιωτικές δράσεις όπως είναι οι παραστρατιωτικές (δεν αφορά την Ελλάδα) ή όπως είναι η Εθνοφυλακή, η φύλαξη των συνόρων, κλπ

Οι στρατιωτικές δαπάνες της Ελλάδος – Τουρκίας παρουσιάζονται στο παρακάτω πίνακα του SIPRI¹⁸⁰.

Πίνακας 1: Στρατιωτικές δαπάνες της Ελλάδος – Τουρκίας

Παρατηρούμε ότι οι διακυμάνσεις των Στρατιωτικών δαπανών της Ελλάδος σε σύγκριση με την Τουρκία, έχουν περίπου το ίδιο σχήμα. Αν εξαιρέσει λοιπόν κανείς μετά

¹⁸⁰ SIPRI Armaments, Disarmament and International Security (SIPRI Yearbook: 2020) p. 167-172.

το 1975 και τη δεκαετία του 2000, όπου είναι οι μοναδικές φορές στις οποίες η Ελλάδα ξεπερνά την Τουρκία σε δαπάνες, παρατηρούμε ότι η Ελλάδα (με τις ανωτέρω εξαιρέσεις) παρακολουθεί την κίνηση της Τουρκίας, δηλαδή η αύξηση των τουρκικών αμυντικών δαπανών συμπαρασύρει τους αντίστοιχους ελληνικούς. Σημαντική παρατήρηση ωστόσο είναι ότι μετά το 2008 η Τουρκία μείωσε κατά πολύ τις εισαγωγές της γιατί πέραν των οικονομικών ένας άλλος σημαντικός λόγος είναι η ανάπτυξη της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας της.

Επιπρόσθετα παρατηρούμε ότι η Ελλάδα είναι η χώρα αναλογικά με τις υψηλότερες δαπάνες μέσα στην ΕΕ, δαπάνες οι οποίες «εκτοξεύονται» σε συγκεκριμένες περιόδους. Η μία είναι αμέσως μετά την πτώση της χούντας, διότι έχει προηγηθεί η τουρκική εισβολή στη Κύπρο και οι επιπτώσεις από αυτήν, οπότε το ελληνικό κράτος ανταποκρίνεται και αυξάνει τις δαπάνες του. Ακολούθως, μειώνονται για λίγο μετά και αυξάνονται στις αρχές της δεκαετίας του 90 και μειώνονται κάπως στο τέλος της δεκαετίας όπου η Ελλάδα πρέπει να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της για την είσοδό της στην νομισματική ένωση. Στη σύγχρονη περίοδο, μετά την μεταπολεμική περίοδο, που η Ελλάδα αυξάνει πάρα πολύ τις στρατιωτικές δαπάνες είναι η δεκαετία του 2000. Μετά το 2010 οι στρατιωτικές δαπάνες φτάνουν σε πολύ χαμηλά ιστορικά επίπεδα. Το ανωτέρω σχεδιάγραμμα (πίνακας 1) δείχνει ότι οι δαπάνες είναι συνάρτηση της οικονομικής ανάπτυξης που πρέπει φυσικά να είναι διατηρήσιμη.

Ως προς την εξαγωγική δυνατότητα της Ελλάδος παρατηρούμε στον παρακάτω πίνακα 2 ότι η Ελλάδα, παρόλο που είναι από τις χώρες με τις υψηλότερες στρατιωτικές δαπάνες, δεν εξάγει σχεδόν τίποτα, ήτοι παράγει ελάχιστο αμυντικό υλικό¹⁸¹.

Συγκρίνοντας με την Τουρκία, από τον πίνακα 2, παρατηρούμε ότι¹⁸² μέχρι περίπου τη δεκαετία του 90 οι δυο χώρες ήταν σε παρεμφερή θέση. Ωστόσο τότε η Τουρκία, συνειδητά και με στοχευμένες κινήσεις, ανέπτυξε στρατιωτική βιομηχανία και κατόρθωσε όχι μόνο να καλύψει εσωτερικά κενά αμυντικών δυνατοτήτων αλλά και να εξάγει αμυντικό υλικό (πίνακας 3). Με αυτό τον τρόπο κατόρθωσε να στηρίζει τις στρατιωτικές της δαπάνες μέσα από τις εξαγωγές.

¹⁸¹ SIPRI «Arms Industry Database» www.sipri.org <https://www.sipri.org/databases/armsindustry> (πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022).

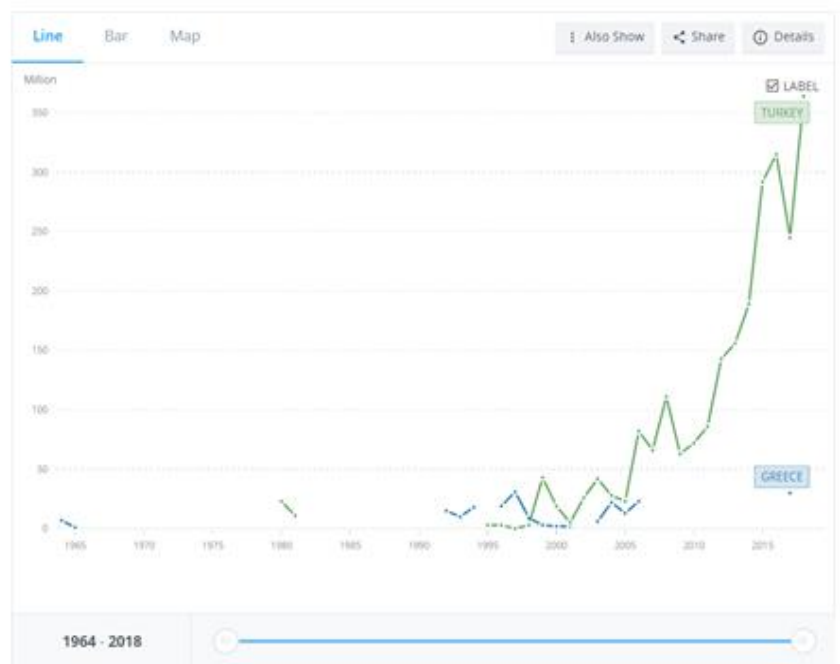
¹⁸² SIPRI Armaments, Disarmament and International Security (SIPRI Yearbook: 2020) p. 167-172.

Arms exports
(SIPRI trend
indicator values)
- Greece,
European Union

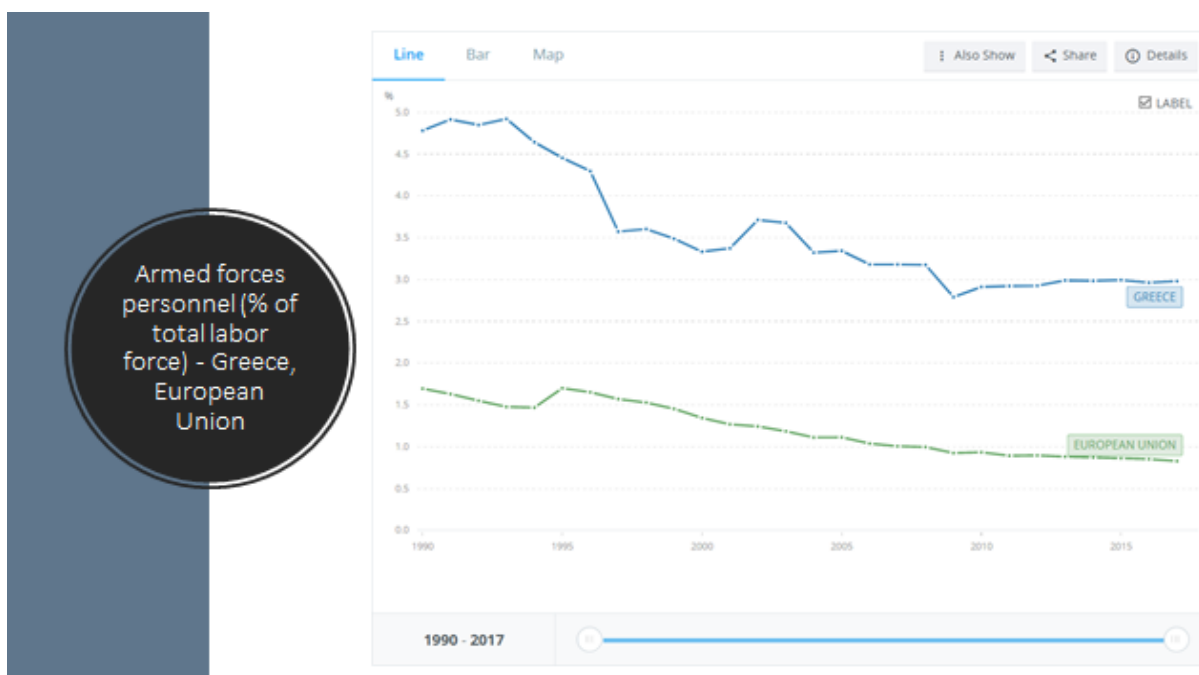
Πίνακας 2: Ελληνικές εξαγωγές αμυντικού υλικού. Τα στοιχεία εξάγονται από το excel στο <https://www.sipri.org/databases/armsindustry> (πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022)

Arms exports |
Greece, Turkey
(SIPRI trend
indicator
values)

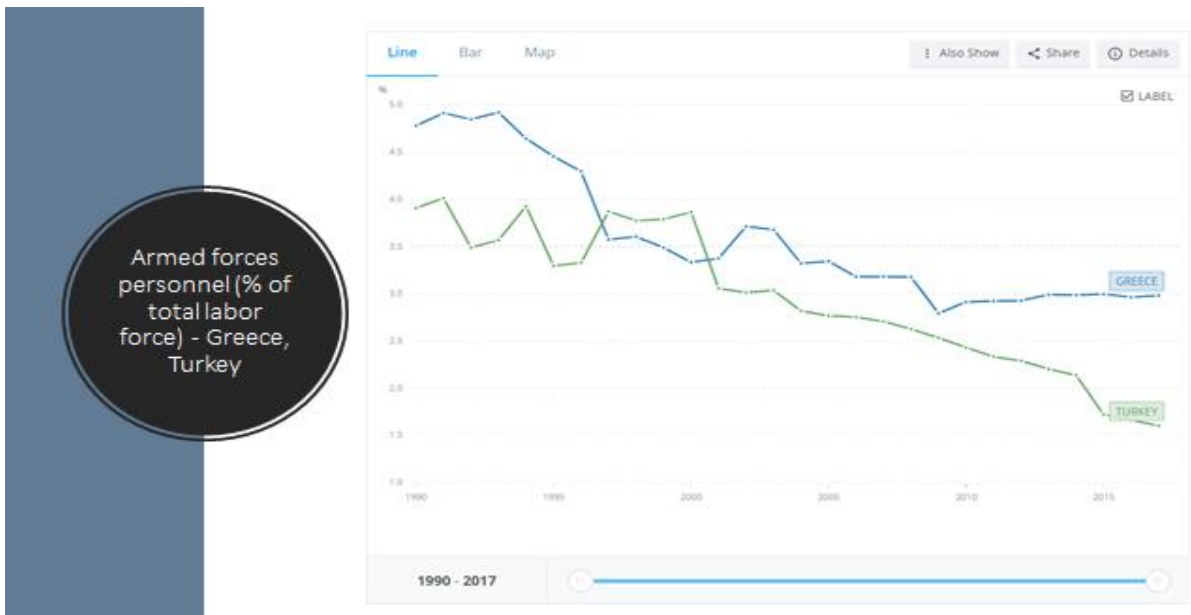

Πίνακας 3: Εξαγωγές αμυντικού υλικού Ελλάδος – Τουρκίας. Τα στοιχεία εξάγονται από το excel στο <https://www.sipri.org/databases/armsindustry> (πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022)

Παρατηρώντας τον επόμενο πίνακα 4, στον οποίο αποτυπώνεται το ποσοστό του προσωπικού των ΕΔ σε σχέση με το συνολικό εργατικό δυναμικό, διαπιστώνουμε ότι η Ελλάδα είναι πιο πάνω το μέσο όρο στην ΕΕ διότι περίπου το 3% του ενεργού εργατικού δυναμικού της χώρας απασχολείται στις Ένοπλες Δυνάμεις. (1,5% ο μέσος όρος στην ΕΕ). Σημειώνεται ότι η Τουρκία απασχολεί περίπου 2% του πολυάριθμου ενεργού πληθυσμού της (πίνακας 5).

Πίνακας 4: Ποσοστό του προσωπικού των ΕΔ Ελλάδος – ΕΕ, σε σχέση με το συνολικό εργατικό δυναμικό. Armaments, Disarmament and International Security (SIPRI Yearbook: 2020) p. 170.

Πίνακας 5: Ποσοστό του προσωπικού των ΕΔ Ελλάδος – Τουρκίας, σε σχέση με το συνολικό εργατικό δυναμικό. Ο πίνακας έχει εξαχθεί με βάση τα στοιχεία από το Armaments, Disarmament and International Security (SIPRI Yearbook: 2020).

Συνοψίζοντας, οι ανωτέρω πίνακες 4 και 5 αποτυπώνουν τους πόρους ανθρωπίνου δυναμικού που χρησιμοποιεί η Ελλάδα για την άμυνα της, που έτερα κράτη πόρους αυτούς τους αξιοποιούν για οικονομική ανάπτυξη και αύξηση του ΑΕΠ.

Συναφώς με τις ανωτέρω διαπιστώσεις ο Michael Griffin¹⁸³ υπογραμμίζει ότι αν και οι στρατιωτικές δαπάνες είναι ο καλύτερος δείκτης στρατιωτικής δραστηριότητας, καθοριστική σημασία έχει ο έλεγχος της κατεύθυνσης που αναλώνονται / δαπανούνται οι εν λόγω οικονομικοί πόροι, η διαφάνεια στην διάθεση τους και το ποσοστό που συμμετέχουν στην έρευνα και ανάπτυξη αμυντικών δυνατοτήτων. Επιπρόσθετα υπογραμμίζει ότι παρόλο που είναι σημαντικό ότι οι υψηλές στρατιωτικές δαπάνες μειώνουν συνήθως την οικονομική ανάπτυξη, καθώς αποστερούν πόρους από άλλα επενδυτικά κεφάλαια κυρίως μέσω του δημοσίου δανεισμού, ωστόσο αυτό έχει πολύ μικρότερη αρνητική επίπτωση στην προώθηση της ανάπτυξης όταν η χώρα είναι

¹⁸³ Griffin Michael, από την συνέντευξη του στο C-SPAN την 02 Φεβ 2018 (33 έως 36 λεπτό του βίντεο).: <https://www.c-span.org/video/?463429-1/defense-technology-military-superiority> (έγινε πρόσβαση στις 10 Νοεμβρίου 2022)

παραγωγική και είναι εξαγωγός αμυντικών συστημάτων. Οι Griffin, Middleton¹⁸⁴, όπως και άλλοι, τονίζουν ότι οι αμυντικές δαπάνες ανάλογα το πως τις διαχειρίζεσαι και το ποσοστό που συνεισφέρουν στο ΑΕΠ της χώρας, αποτελούν αρνητικό ή όχι παράγοντα για την ανάπτυξη της. Υπογραμμίζουν πως σημασία έχει στο πως διαχειρίζεσαι τις αμυντικές δαπάνες και πόσο αυτές συνεισφέρουν στο ΑΕΠ.

Ως προς τις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις:

- Οι στρατιωτικές δαπάνες μπορεί να είναι ο βασικότερος δείκτης της ενίσχυσης των επιχειρησιακών δυνατοτήτων, αλλά τα διαθέσιμα δεδομένα πρέπει να χρησιμοποιούνται με μεγάλη προσοχή¹⁸⁵.

- Οι σχετικές δαπάνες αποτελούν σημαντικό πολιτικό ζήτημα (με οικονομικές προεκτάσεις στη ζωή όλων των Ελλήνων).

- Η περιορισμένη εμπλοκή των στρατιωτικών δαπανών στην έρευνα και ανάπτυξη, είναι σημαντική για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους. Το τελευταίο αποτελεί και τη μεγαλύτερη πρόκληση για την Ελλάδα.

Συνοψίζοντας, η ορθολογική χρήση των διαθέσιμων πόρων αποτελεί τον κρίσιμο παράγοντα για την βέλτιστη ενίσχυση της σκληρής ισχύος μίας χώρας και τη δημιουργία σύγχρονων δυνάμεων. Αναγκαιότητα ίσως αποτελεί η αναδιοργάνωση σχηματισμών με την μείωση του αριθμού στρατοπέδων, η αποκέντρωση διοικητικών υπηρεσιών, η νέα κατανομή καθηκόντων προσωπικού, η διαφοροποίηση νομικού πλαισίου για τη σταδιοδρομία του προσωπικού. Επιπρόσθετα, η υιοθέτηση νέας σύγχρονης δομής δυνάμεων (με βάση την απειλή αλλά και τους διαθέσιμους πόρους) όπως και η επένδυση στην έρευνα και ανάπτυξη, απαιτούνται να ενταχθούν στις άμεσες προτεραιότητες των ΕΔ κάθε χώρας, η οποία επιθυμεί ενίσχυση της αμυντικής της θωράκιση με τη βέλτιστη κατανομή των διατιθέμενων, για το σκοπό αυτό, οικονομικών πόρων.

¹⁸⁴ Andrew Middleton, Defence and Peace Economics: The effect of defence R&D on military equipment quality (London, Routledge, 2014), p. 79-83

¹⁸⁵ Βασίλειος Μαρτζούκος, Ναυτική Ισχύς στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, σ. 33.

8.4 Απαιτήσεις πρόσκτησης αμυντικού εξοπλισμού για την υλοποίηση της αεροναυτικής στρατηγικής στη Κύπρο.

Η πρόσκτηση σύγχρονων οπλικών συστημάτων για την υλοποίηση της αεροναυτικής στρατηγικής στη Κύπρο προϋποθέτει την ύπαρξη ή την δημιουργία ενός σύγχρονου συστήματος επιτήρησης, δικτυοκεντρικής αρχιτεκτονικής, το οποίο θα ολοκληρώνει το σύνολο των μέσων (επίγεια, μονάδες εν πλω, Ιπτάμενα Μέσα), θα υποβοηθείται από συστήματα δορυφορικής παρατήρησης και θα εξασφαλίζει από τον καιρό της ειρήνης 24ωρη κάλυψη του συνόλου του θαλασσιού χώρου εθνικού ενδιαφέροντος. Επιπλέον θεωρείται ως δεδομένο ότι υφίσταται ικανό σύστημα για την διαβολή του αντίπαλου/ων συστημάτων ελέγχου και διοίκησης, η κατοχή σύγχρονων πυρομαχικών με ιδιαίτερα αυξημένο βεληνεκές και όπλων αντιμετώπισης των UAV (στρατηγικού και τακτικού επιπέδου) ¹⁸⁶.

Σημειώνεται ότι για τον σχεδιασμό απόκτησης ποιοτικής υπεροχής πρέπει να συνεκτιμηθεί το γεγονός ότι, ο αντίπαλος αναμένεται να έχει το πλεονέκτημα του επιτιθεμένου και ως εκ τούτου, να διατηρεί την πρωτοβουλία στην επιλογή του «πεδίου» και του χρόνου αντιπαράθεσης και ευχέρεια στην ανάπτυξη Δυνάμεων.

Συναφώς των ανωτέρω, εκτιμάται ότι οι Ελληνικές Ένοπλες δυνάμεις απαιτείται να διαθέτουν:

- Ικανό αριθμό Ναυτικών Μονάδων, κατάλληλα εξοπλισμένων και ικανών για την επιβολή καθοριστικού πλήγματος στον αντίπαλο αλλά και για την απόκτηση / διατήρηση του Θαλασσιού Ελέγχου, χαρακτηριζομένων ως Μονάδων Κρούσεως. Λόγω των δυνατοτήτων τους, οι εν λόγω μονάδες, θα αποτελούν στόχο υψηλής προτεραιότητας και κατά συνέπεια, απαιτείται να διαθέτουν αυξημένες δυνατότητες αυτοπροστασίας – επιβιωσιμότητας προκειμένου να αναχαιτίσουν ή απορροφήσουν ενδεχόμενο πρώτο πλήγμα του αντιπάλου. Οι τύποι των Μονάδων αυτών, προσδιορίζονται σε Φ/Γ, Κ/ρβ, ΤΠΚ, Υ/Β, Ε/Π, ΑΦΝΕ και UCAV.

- Αεροσκάφη 5^{ης} γενιάς τα οποία έχουν σημαντικά υψηλότερες δυνατότητες των υφισταμένων 4^{ης} γενιάς και θα λειτουργήσουν ως πολλαπλασιαστικής αεροπορικής ισχύος δυνάμενος να καθορίσει το αποτέλεσμα τις πρώτες ώρες της σύγκρουσης.

¹⁸⁶ Κώστας Γρίβας, Η νέα στρατιωτική επανάσταση και η ελληνική αμυντική στρατηγική. σ.22-45, 490-491 και 502.

- Κατάλληλες μονάδες οι οποίες να δύνανται να υποστηρίξουν ναυτικές και αεροπορικές επιχειρήσεις.
- Επάκτιες συστοιχίες κατευθυνόμενων βλημάτων στην Κύπρο.
- Σύγχρονα όπλα αέρος – αέρος, αέρος επιφανείας, επιφανείας αέρος, επιφανείας – επιφανείας και τορπίλες βαρέως τύπου βαλλόμενες από Υποβρύχια.

Το κόστος πρόσκτησης των ανωτέρω οπλικών συστημάτων, για τη συμπλήρωση των υφισταμένων, δεν είναι εφικτό να προϋπολογιστεί με ακρίβεια διότι αποτελεί προϊόν διακρατικών συμφωνιών, του νόμου προσφοράς – ζήτησης και πλήθους άλλων παραγόντων οι οποίοι επιδρούν στη διαμόρφωση της τελικής τιμής. Ενδεικτικά, από ανοικτές πηγές, το κόστος πρόσκτησης έκαστης Φ/Γ με ισχυρές δυνατότητες αντιμετώπισης αεροπορικής απειλής, αγγίζει τα 1.2 δις ευρώ (με τα όπλα τους), η πρόσκτηση σύγχρονων αεροσκαφών 5^{ης} ή 4.5^{ης} γενιάς αγγίζουν τα 150 έως 220 εκ ευρώ (με τα όπλα τους) έκαστο. Το κόστος πρόσκτησης τεσσάρων έως έξι σύγχρονων Φ/Γ και τριών έως τεσσάρων μοιρών αεροσκαφών επεκτείνεται άνω των 13.4 δις ευρώ.

Η υλοποίηση των ανωτέρω προτάσεων πρέπει να κατανεμηθεί χρονικά σε βάθος εικοσαετίας, με καθορισμό συγκεκριμένων χρονοδιαγραμμάτων. Η αρχή έχει γίνει με την πρόσκτηση 24 αεροσκαφών RAFALE και τριών Φ/Γ τ. «ΚΙΜΩΝ». Παράλληλα, πρέπει να διατηρηθεί και να βελτιωθεί η μαχητική δυνατότητα των διαθεσίμων δυνάμεων.

Η χρηματοδότηση των προγραμμάτων είναι εφικτή εφ' όσον η πολιτική ηγεσία και η ελληνική κοινωνία συνειδητοποιήσουν ότι απειλούνται άμεσα Ζωτικά Εθνικά Συμφέροντα και κατά συνέπεια αναπτυχθεί η απαραίτητη πολιτική βούληση και η κοινωνική συναίνεση¹⁸⁷. Η χώρα θα πρέπει να αναπτύξει δράση η οποία να προηγείται και όχι να έπεται των γεγονότων, βάσει του διαχρονικής αξίας ρητού «Κυβερνάν εστί προβλέπειν». Στην σημερινή συγκυρία η απαιτούμενη χρηματοδότηση των προταθέντων προγραμμάτων θα ήταν δυνατόν να βασισθεί στις ακόλουθες κατευθύνσεις:

- Μικρή αύξηση του ποσοστού των ελληνικών δαπανών για την άμυνα, την ασφάλεια, την έρευνα, την τεχνολογία και την καινοτομία (με βάση το Μεσοπρόθεσμο Προγραμματισμό Δημοσιονομικής Πολιτικής 2022 – 2025).

¹⁸⁷ Βασίλειος Μαρτζούκος, Θαλάσσια/Ναυτική Ισχύς και Στρατηγική στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, σ. 14.

- Μεγαλύτερη αύξηση των αμυντικών δαπανών της Κύπρου για την αυτοπροστασία της.
- Εξορθολογισμός αμυντικών δαπανών μεταξύ μισθολογικών, λειτουργικών και εξοπλιστικών ποσοστών δαπάνης.
- Προσπάθεια αντλήσεως ευρωπαϊκών κονδυλίων για προγράμματα τα οποία αφορούν στην ευρωπαϊκή ασφάλεια στην Α. Μεσόγειο.
- Συνδρομή Ελλήνων βιομηχάνων, επιχειρηματιών και εφοπλιστών με ηθικά και υλικά κίνητρα.
- Συνδρομή των Ελλήνων πολιτών (παλαική άμυνα).
- Αξιοποίηση περιουσίας ΥΠΕΘΑ.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το Ισραήλ, έχοντας συνειδητοποιήσει προ πολλού το διακύβευμα των απειλών του, ξοδεύει σταθερά και εποικοδομητικά (εγχώρια αμυντική βιομηχανία) το 5% του ΑΕΠ για την άμυνα (\$ 16 δις). Όταν κινδύνευσε στον πόλεμο του 1973 αύξησε τους εξοπλισμούς του φθάνοντας σε ποσοστό 30,45% του ΑΕΠ (1975), δίχως την παραμικρή λαϊκή αντίδραση, ενώ οι Εβραίοι της διασποράς δωρίζουν για την άμυνα του Ισραήλ άνω του \$ 1 δις ετησίως¹⁸⁸.

¹⁸⁸ Κώστας Γρίβας, Η νέα στρατιωτική επανάσταση και η ελληνική αμυντική στρατηγική. σ.509.

Συμπεράσματα

Η γεωπολιτική σημασία του ελληνικού χώρου στηρίζεται περισσότερο στη γεωστρατηγική του χώρου παρά στη γεωοικονομία του διότι, βρίσκεται ανάμεσα από τρεις ηπείρους με τη γεωφυσική μορφολογία του, ως χερσαία και συνάμα θαλάσσια και νησιωτική ενότητα, να συνιστά γεωστρατηγικό σημείο αναφοράς. Η διαχρονική ιστορική εμπειρία μας καταδεικνύει ότι, ανεξάρτητα των πολιτικών / διπλωματικών χειρισμών μιας χώρας, η έλλειψη αξιόπιστης στρατιωτικής παρουσίας σε περιοχές εθνικού ενδιαφέροντος εκπέμπει εσφαλμένα πολιτικά μηνύματα και προκαλεί την πλήρωση του κενού αυτού από στρατιωτικές δυνάμεις άλλων ενδιαφερομένων χωρών, με αποτέλεσμα την σταδιακή ανατροπή του κρατούντος status quo και δημιουργία de facto νέων πολιτικών δεδομένων.

Η Κύπρος προσφέρει μείζονα γεωπολιτικά ερείσματα στην Ελλάδα λόγω, των άρρηκτων αδελφικών δεσμών Ελλήνων και Ελληνοκυπρίων, της γεωγραφικής της θέσεως (βρίσκεται πλησίον της Μ. Ανατολής, της Β. Αφρικής και της διώρυγας του Σουέζ, σε κομβική θέση θαλασσιών επικοινωνιών κ.α.) και της δυνατότητας για στρατιωτικό πλήγμα στη Τουρκία (από διαφορετική κατεύθυνση και σε βάθος) στο πλαίσιο της αποτροπής. Η Κύπρος με την Ελλάδα σχηματίζουν συμπαγή γεωστρατηγικό χώρο υψηλής αξίας (θαλάσσιο, εναέριο και υποθαλάσσιο) ο οποίος επιτρέπει στον ελληνισμό να δεσπάζει γεωγραφικά σε ολόκληρη την Ανατολική Μεσόγειο και να διαθέτει ιδιαίτερο διεθνές γεωπολιτικό βάρος και ισχυρή διαπραγματευτική θέση.

Η δέσμευση της Ελλάδος, στο πλαίσιο υλοποίησης του ΔΕΑΧ, είναι ότι σε περίπτωση Τουρκικής επίθεσης στην Κύπρο θα υποστηρίξει στρατιωτικά την Κύπρο και θα εκτελέσει στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Αιγαίο ή/και τη Θράκη, αφού όλες αυτές οι περιοχές αποτελούν ένα ενιαίο χώρο ευθύνης για τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις. Παράλληλα, η υλοποίηση του ΔΕΑΧ συνεπάγεται την απαίτηση ενίσχυση της αμυντικής ικανότητας της Κύπρου και την κάλυψη των σχετικών κενών δυνατοτήτων. Το τελευταίο θα μπορούσε να λάβει χώρα, μεταξύ άλλων, με την κατασκευή νέων βάσεων ή/και την αναβάθμιση υφισταμένων, την προμήθεια νέων οπλικών συστημάτων/μέσων (ΕΕ/Π, UAV, Κ/Β ΕΑ και Κ/Β ΕΕ, περιφερόμενα πυρομαχικά, αυτοκινούμενες νάρκες, κ.α.) και την ενίσχυση της Στρατηγικής κουλτούρας (π.χ. παλλαϊκή άμυνα).

Ως προς την Ελλάδα, η Τουρκία πληροί επακριβώς τον ορισμό της πολιτικής και στρατιωτικής απειλής, καθ' όσον διαθέτει τα μέσα και την πολιτική βούληση να πραγματοποιήσει τις επισήμως εκπεφρασμένες αναθεωρητικές διεκδικήσεις της, στο Αιγαίο, την Θράκη, την Κύπρο και την Ανατολική Μεσόγειο. Η αναθεωρητική τουρκική πολιτική βασίζεται σε διαχρονικά γεωπολιτικά κριτήρια, καθώς και στο γεγονός ότι η διαφορά γεωπολιτικού δυναμικού Τουρκίας και Ελλάδος αυξάνεται σε βάρος της δεύτερης. Η Τουρκία θα συνεχίσει να εφαρμόζει πολιτικές και πρακτικές με σκοπό τη συντήρηση της αμφισβήτησης της εθνικής κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας μας.

Ο έλεγχος μίας νήσου διασφαλίζεται κυρίως με αεροναυτικά μέσα και η κατοχή με χερσαίες δυνάμεις. Στην περίπτωση της Κύπρου ο δυνητικός τουρκικός αεροναυτικός αποκλεισμός (κυρίως λόγω γειτνιάσεως), είναι σε θέση να απομονώσει τις ελληνικές χερσαίες δυνάμεις, με απαγόρευση ημετέρας ενισχύσεως της Νήσου και παράλληλα να διατηρήσει την δυνατότητα διαρκούς ενισχύσεως της Κύπρου με τουρκικές χερσαίες δυνάμεις μεταβάλλοντας έτσι κατά το δοκούν την ισορροπία χερσαίων δυνάμεων επί της Νήσου. Η αεροναυτική μας Στρατηγική πρέπει να ακυρώνει αυτή τη προοπτική.

Μία αξιόπιστη στρατιωτική αποτροπή πρέπει να πείθει για την δυνατότητα αποτελεσματικής αντιμετώπισης γενικευμένης πολεμικής σύρραξης. Ο αντίπαλος πρέπει να πεισθεί ότι δεν αμυνόμαστε απλώς στις εκάστοτε εχθρικές πρωτοβουλίες αλλά ότι προτιθέμεθα και δυνάμεθα να αντεπιτεθούμε, τόσο για καταστροφή στόχων σε ολόκληρη την επικράτειά του, όσο και για κατάληψη εδαφών του. Επιπρόσθετα πρέπει να τον διαβεβαιώνει ότι το «κόστος» για τον επιτιθέμενο θα είναι «δυσβάσταχτο». Η αποτελεσματική αποτροπή, μεταξύ άλλων, απαιτεί πολιτική εξοικείωση με τις διαδικασίες και τον χειρισμό της, αλλά και ικανές ΕΔ να την υλοποιήσουν. Στον αντίποδα, όταν δηλωμένος πρωταρχικός πολιτικός αντικειμενικός σκοπός στην αρχή μίας κρίσεως είναι η αποκλιμάκωση, ακυρώνεται εξ ορισμού η αποτροπή ανεξαρτήτως της ισχύος των ΕΔ της χώρας και, είτε επιταχύνεται μία σύγκρουση είτε η χώρα σύρεται σε διαπραγμάτευση υπό δυσμενείς όρους.

Ως προς τις συμμαχίες εξισορρόπησης διαπιστώνεται ότι, αν και ιστορικά οι εκάστοτε σύμμαχοι δεν βοήθησαν στρατιωτικά την Ελλάδα, η ύπαρξη συμμαχιών αποτελεί ισχυρό σημείο αποτροπής διότι, μεταξύ άλλων, η αντίπαλη πλευρά δεν δύναται

να γνωρίζει πλήρως τους όρους της συμφωνίας. Ωστόσο, αποτελεί διαχρονική διαπίστωση ότι ο διεθνής παράγων πιέζει συνήθως την αδύναμη και προβλέψιμη πλευρά. Επιπρόσθετα, ο κατευνασμός του αντιπάλου ως στρατηγική δυνατόν να εφαρμοσθεί σε έκτακτες περιστάσεις και σε προσωρινή βάση, προκειμένου το αδύναμο κράτος να κερδίσει χρόνο για ανάκτηση δυνάμεων. Επ' ουδενί όμως πρέπει ο κατευνασμός να επιλέγεται ως μόνιμη στρατηγική επιλογή και μάλιστα δίχως διάθεση ανακτήσεως δυνάμεων. Στην περίπτωση του κατευνασμού το αδύναμο κράτος υπό τον συστηματικό πειθαναγκασμό του ισχυρού αντιπάλου, αδυνατεί να καθορίσει αξιόπιστα «κόκκινες γραμμές» και υποχωρεί σταδιακά, εκχωρώντας αναίμακτα στον αντίπαλο την κυριαρχία και τα κυριαρχικά του δικαιώματα, έως την πλήρη δορυφοροποίησή του.

Στο πλαίσιο εκπόνησης της αεροναυτικής Στρατηγικής πρέπει να ληφθούν υπόψη οι δυνατότητες και οι περιορισμοί εκτελέσεως επιχειρήσεων σε βάθος από τις Ελληνικές ΕΔ. Εν λόγω επιχειρήσεις προϋποθέτουν την ύπαρξη και λειτουργία τριών αλληλένδετων παραγόντων: μέσα εντοπισμού, μέσα προσβολής και κέντρα λήψεως αποφάσεων, εντός ενός ψηφιακού περιβάλλοντος επικοινωνίας. Βασικό σημείο αποτελεί ότι, η λήψη απόφασης για την εκτέλεση αποστολών σε βάθος από τις Ελληνικές ΕΔ, με την χρήση των υφισταμένων μέσων και συμμαχιών, πρέπει να υπολογίσει εάν η επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος καταστροφής του/των στόχου/ων θα αντισταθμίσει την αναμενόμενη απώλεια ημετέρων δυνάμεων που θα συμμετέχουν στην αποστολή. Μία Πύρρειος νίκη ίσως να δημιουργήσει επιπλέον δυσχέρειες στη κάλυψη του θεάτρου επιχειρήσεων στον Ελλαδικό χώρο.

Ο θαλάσσιος έλεγχος στο σύγχρονο περιβάλλον αποτελεί την πλέον σύνθετη και απαιτητική αποστολή. Το επίπεδο του επιθυμητού θαλασσίου ελέγχου εξαρτάται από την απειλή και την αποστολή. Ο πλήρης θαλάσσιος έλεγχος επιτυγχάνεται με δύο τρόπους, ήτοι, είτε με καταστροφή του αντιπάλου μέσω αποφασιστικής αναμετρήσεως (η πλέον ταχεία μέθοδος αλλά υψηλού ρίσκου), είτε με ανάσχεση των αντιπάλων ναυτικών δυνάμεων μέσω αποκλεισμού (κλειστού ή ανοικτού). Στο πλαίσιο εκπόνησης της εν λόγω αεροναυτικής Στρατηγικής, ο πλήρης θαλάσσιος έλεγχος δεν διαφαίνεται εφικτός για το σύνολο της Ανατολικής Μεσογείου. Αντιθέτως, διαφαίνεται ότι αποτελεί πραγματιστική Στρατηγική η ανάσχεση μέσω αποτροπής και η εφαρμογή της άρνησης θαλασσίου ελέγχου. Η τελευταία Στρατηγική, η οποία ασκείται όταν η μία πλευρά

εμποδίζει τον αντίπαλο να ελέγξει μία θαλάσσια περιοχή δίχως και η πλευρά αυτή να δύναται να αποκτήσει τον έλεγχο της εν λόγω περιοχής, δύναται να εφαρμοστεί με την, μεταξύ άλλων, ισχυρή (προωθημένη και πυκνή) ανάπτυξη Υ/Β τα οποία έχουν δυνατότητες αναερόβιας πρόωσης και σύγχρονα όπλα (ΚΒ εναντίον στόχων επιφανείας, Τ/Λ βαρέως τύπου, αντίμετρα Τ/Λ, κ.α.). Στις μεθόδους αυτές κατά τα τελευταία έτη έχει προστεθεί και η δυνατότητα χρήσεως παρακτίων συστοιχιών πυραύλων μεγάλου βεληνεκούς. Υπογραμμίζεται ότι, δεν αποκλείεται μία εμπόλεμη πλευρά να διεξάγει ταυτόχρονα επιχειρήσεις θαλασσίου ελέγχου και επιχειρήσεις αρνήσεως θαλασσίου ελέγχου σε διαφορετικές περιοχές ενδιαφέροντος.

Ως προς το τμήμα της αεροναυτικής Στρατηγικής που εμπλέκει την ΠΑ και λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος και τις δυνατότητες κρατών με αεροπορική ισχύ όπως της Ελλάδος, διαφαίνεται ότι η επικέντρωση της ΠΑ στην καταστροφή των εχθρικών ενόπλων δυνάμεων, ήτοι την αντίπαλη πολεμική αεροπορία, αποτελεί την βέλτιστη στόχευση. Σημειώνεται ωστόσο ότι, με βάση τις περιορισμένες τεχνολογικές και βιομηχανικές δυνατότητες που έχουμε, το όφελος από την καταστροφή της εχθρικής αεροπορίας θα είναι τεράστιο σε περίπτωση επιτυχίας και το τίμημα βαρύ σε περίπτωση αποτυχίας.

Προϋπόθεση κάθε επιχειρήσεως αεροναυτικής φύσεως αποτελούν ο αεροπορικός και ο θαλάσσιος έλεγχος. Η οποιαδήποτε ναυτική στρατηγική εστιάζει στους ΑΝΣΚ και στις δέουσες σχετικές ενέργειες από την στιγμή αποκτήσεως θαλασσίου ελέγχου. Στο πλαίσιο αυτό η συνδρομή της αεροπορικής ισχύος είναι απαραίτητη και καθοριστική για την επίτευξη του σκοπού. Ωστόσο, σε περίπτωση αδυναμίας επίτευξης θαλασσίου ελέγχου, η ενδεδειγμένη λύση, σύμφωνα με τις διδαχές του Corbett και τις σύγχρονες θεωρίες «Απαγόρευσης πρόσβασης / Άρνησης περιοχής», είναι η επίτευξη αεροπορικού και θαλασσίου ελέγχου από εμάς σε περιορισμένο τόπο και χρόνο, η άρνηση απόκτησης αεροπορικού - θαλασσίου ελέγχου από τον αντίπαλο και η επίτευξη Α2/ΑD, επ' ωφελείας μας, στο ΘΕ.

Με βάση τις παρούσες συνθήκες και την υφιστάμενη ελληνική στρατιωτική ισχύ και δυνατότητες εκτιμάται ότι, για την υλοποίηση αεροναυτικής Στρατηγικής στη Κύπρο, βέλτιστη και επιχειρησιακά ρεαλιστική επιλογή αποτελεί η σταθερή στόχευση μας προς την κατεύθυνση διατήρησης και ενίσχυσης της ναυτικής και αεροπορικής ισχύος μας. Η

αεροπορική ισχύς έχει τη δυνατότητα να καταστεί πολλαπλασιαστής ισχύος που επιτρέπει στις χερσαίες, ναυτικές και ειδικές δυνάμεις να βελτιστοποιούν τη συμβολή τους στην εθνική ασφάλεια. Με την απόκτηση του επιθυμητού βαθμού αεροπορικού ελέγχου, δίνεται η απαραίτητη ελευθερία κινήσεων και ελιγμού σε αυτές τις δυνάμεις και η άμεση αντίδραση αυτών ως απάντηση στην κρίση, καθιστά τις επιχειρήσεις επιφανείας (ξηράς και θάλασσας) εφικτές και με αποδεκτό ρίσκο. Η ελληνική αεροναυτική Στρατηγική πρέπει να λάβει υπόψη ότι, στο αεροπορικό και ναυτικό πόλεμο, όπως και σε κάθε μορφή πολέμου, ο ισχυρός επιτιθέμενος εξασκεί αναθεωρητική τακτική ενώ ο ασθενέστερος αμυνόμενος επιχειρεί διατήρηση του status quo και ότι ο χρόνος λειτουργεί υπέρ του αμυνόμενου μόνο όταν σε μικρό χρονικό διάστημα μπορεί να βελτιώσει το συσχετισμό δυνάμεων ή τις συνθήκες.

Η ελληνική αεροναυτική Στρατηγική στη Κύπρο πρέπει να λαμβάνει πάντοτε υπ' όψιν τις επιχειρησιακές πραγματικότητες χώρου, χρόνου και συσχετισμού δυνάμεων. Μία σημαντική ασυμβατότητα σκοπών και μέσων συνήθως αποβαίνει μοιραία για το αποτέλεσμα. Στο ίδιο πλαίσιο, μία ελλιπής Στρατηγική, οδηγεί σε ήττα ανεξαρτήτως ικανοτήτων στο επιχειρησιακό επίπεδο και αντιστρόφως μία άριστη στρατηγική δεν εξασφαλίζει την νίκη, άνευ υπάρξεως υψηλού επιπέδου επιχειρησιακής επάρκειας. Με δεδομένη την απειλή, τα διατιθέμενα στρατιωτικά μέσα πρέπει να συνάδουν με τους πολιτικούς ΑΝΣΚ και την συναφή Εθνική Στρατηγική με έναν αποδεκτό βαθμό ρίσκου. Όταν το ρίσκο υπερβαίνει τα αποδεκτά όρια, τότε πρέπει να παρέχονται περισσότερα μέσα ή να αλλάζουν οι ΑΝΣΚ και να μεταβάλλεται η στρατηγική (π.χ. από αποτρεπτική σε κατευναστική). Στις περιπτώσεις αυτές τόσο η πολιτική όσο και η στρατιωτική ηγεσία πρέπει να αναλαμβάνουν εγκαίρως τις ευθύνες τους (από τον καιρό της ειρήνης) και να προβαίνουν σε ανάλογες διορθωτικές ενέργειες.

Ως προς την Οικονομία της Άμυνας στην Ελλάδα, διαπιστώνεται ότι η περιορισμένη εμπλοκή των στρατιωτικών δαπανών στην έρευνα και ανάπτυξη, είναι σημαντική για την αξιολόγηση της μεσο-μακροπρόθεσμης αποτελεσματικότητάς τους και αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση για την Ελλάδα. Η στόχευση στη καινοτομία και η συνεργασία με τεχνολογικά προηγμένες χώρες για την ανάπτυξη / συμπαραγωγή οπλικών συστημάτων αποτελεί την προσφορότερη λύση για να επιτύχεις ασφάλεια εφοδιασμού, τεχνολογική αναβάθμιση και έσοδα από τις επενδύσεις στην άμυνα.

Ως προς τις απαιτούμενες δράσεις για την υλοποίηση της προτεινόμενης αεροναυτικής στρατηγικής στη Κύπρο αναγκαιότητα αποτελεί η πρόσκτηση σύγχρονων αεροπορικών και ναυτικών μέσων, η υλικοτεχνική υποδομή και τα σύγχρονα όπλα – πυρομαχικά. Επιπρόσθετα, απαιτείται η ορθολογική χρήση των διαθέσιμων πόρων (προσωπικό, χρηματοδότηση, ήπια ισχύς, κ.α.) και η επένδυση στην έρευνα και ανάπτυξη, να ενταχθούν στις άμεσες προτεραιότητες της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας της χώρας, προκειμένου να επιτευχθεί η βέλτιστη ενίσχυση της αμυντικής μας θωράκισης με το μικρότερο δυνατό οικονομικό αποτύπωμα.

Στόχος της Ελληνικής και Κυπριακής Στρατηγικής πρέπει να είναι η δημιουργία δυνατοτήτων απαγόρευσης περαιτέρω ενισχύσεως της Νήσου από την Τουρκία. Πέραν των συμβατικών μέσων και τρόπων των ΕΔ Ελλάδος και Κύπρου, η τελευταία πρέπει να αποκτήσει πολλαπλασιαστές ισχύος, δεδομένου ότι δεν δύναται να παρακολουθήσει εξοπλιστικά την Τουρκία με συμβατικές μεθόδους.

Η ειλημμένη απόφαση για την ελληνική συμβολή στην υπεράσπιση της κρατικής υπόστασης, της ανεξαρτησίας και ασφάλειας της Κυπριακής Δημοκρατίας, μέσα στο πλαίσιο της στρατηγικής συνεργασίας των δύο χωρών, απαιτεί ΠΑ και ΠΝ να διαθέτουν επάρκεια μέσων (ποιοτική και ποσοτική), υποδομών (στο Ν-ΝΑ Αιγαίο και τη νήσο Κύπρο), προκεχωρημένη παρουσία, ετοιμότητα, κινητικότητα και ευελιξία, ώστε να δύνανται να ανταποκριθούν αποτελεσματικά σε οποιαδήποτε σχετική επιχείρηση και πιθανόν παράλληλα με επιχειρήσεις στο Αιγαίο. Επιπρόσθετα, παρόμοιες σύγχρονες ικανότητες απαγόρευσης πρόσβασης/άρνησης στη περιοχή (AD/A2) πρέπει να αναπτυχθούν για τη δημιουργία ενός ικανού φράγματος στα τουρκικά μέσα που θα επιχειρήσουν να μεταφέρουν στρατιωτικές ενισχύσεις.

Η υλοποίηση της πολιτικής βούλησης για ενιαίο αμυντικό χώρο Ελλάδος – Κύπρου, απαιτεί την από κοινού εκπόνηση μίας αεροναυτικής Στρατηγικής. Η στρατηγική πρέπει να διασφαλίζει ότι οι τακτικές μάχες πραγματοποιούνται υπό ευνοϊκές συνθήκες για την επίτευξη των επιχειρησιακών και στρατηγικών ΑΝΣΚ. Τα αποτελέσματα των τακτικών δράσεων, έχουν όρια και είναι χρήσιμα μόνο όταν συνδέονται μεταξύ τους, ως μέρος μίας ευρύτερης επιχειρησιακής σχεδίασης. Η τακτική επάρκεια είναι απαραίτητη για την επίτευξη των στρατηγικών και επιχειρησιακών

ΑΝΣΚ, αλλά η τακτική ικανότητα δεν μπορεί να αποτρέψει τα αποτελέσματα μίας επιχειρησιακής ανεπάρκειας και αντιστρόφως.

Η Ελληνική αεροναυτική στρατηγική πρέπει να βασίζεται όχι στην απόκτηση θαλασσίου ελέγχου σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο και ειδικότερα στη περιοχή της Κύπρου, αλλά στην απόκτηση αυτού σε περιορισμένο τόπο και χρόνο καθώς και στην άρνηση απόκτησης θαλασσίου ελέγχου από τη Τουρκία. Τα Υ/Β (τ. 214), τα σύγχρονα αεροσκάφη (RAFALE F-3, F-16 52++/Adv/Viper), οι φρεγάτες με ισχυρές δυνατότητες αντιμετώπισης αεροπορικής απειλής (Φ/Γ τ. «ΚΙΜΩΝ») και τα σύγχρονα μέσα απαγόρευσης/άρνησης περιοχής, απαιτούνται για την επίτευξη του ανωτέρω σκοπού. Υπογραμμίζεται ότι, ενδεχόμενη απώλεια του θαλασσίου ελέγχου δεν σημαίνει αυτομάτως και ανάκτησή του από τον αντίπαλο, αντιθέτως υφίσταται η δυνατότητα να μην επιτρέψουμε την αντιστροφή της κατάστασης. Οι σχετικές διδαχές του Corbett δύναται να έχουν εφαρμογή στην εκπόνηση της αεροναυτικής στρατηγικής στη Κύπρο.

Η στρατιωτική ηγεσία, ως η μόνη αρμόδια να εισηγείται επί του συσχετισμού στρατιωτικής ισχύος, πρέπει από τον καιρό της ειρήνης να εξαντλήσει ολόκληρη την δεοντολογική διαδικασία επισημάνσεως προς την πολιτική ηγεσία τυχόν υψηλού στρατιωτικού ρίσκου και των συναφών διορθωτικών προτάσεων (έναντι των απειλών που καθορίζει η Πολιτεία).

Με δεδομένο ότι, οι Ελληνικές αεροναυτικές δυνάμεις σε συνεργασία με τα κυπριακά επίγεια μέσα απαγόρευσης πρόσβασης/άρνησης περιοχής θα επιτύχουν την άρνηση θαλασσίου ελέγχου από την Τουρκία και προκειμένου «η Αισέ να μην ξαναμπορέσει να πάει διακοπές στη Κύπρο», απαιτείται οι υφιστάμενες δυνάμεις της Εθνικής Φρουράς να ενισχυθούν ώστε όχι μόνο να είναι σε θέση να αντιτάξουν μια σθεναρή άμυνα αλλά να μπορέσουν να κατανικήσουν τις τουρκικές δυνάμεις που βρίσκονται στη Μεγαλόνησο.

Τα ανωτέρω καταδεικνύουν ότι η Ελλάδα, σε συνεργασία με την Κύπρο, πρέπει να εκπονήσει αεροναυτική Στρατηγική για τη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και με πεδίο εφαρμογής τη Κύπρο, η οποία θα βασίζεται στις σύγχρονες αρχές Α2/ΑD και θα εμπεριέχει τα προτεινόμενα μέτρα άμυνας και ασφάλειας (σε επίπεδο Εθνικής Στρατηγικής και Εθνικής Στρατιωτικής Στρατηγικής).

Επίλογος

Πρέπει να καταστεί αντιληπτό στους «ειρηνόφιλους» και «παγκοσμιοποιημένους» διεθνιστές ή κοσμοπολίτες οι οποίοι δεν ενοχλούνται από μία συρρίκνωση των ΕΔ, χάριν υποτίθεται κοινωνικών ή αναπτυξιακών σκοπών, ότι πέραν των συμμαχιών των οποίων πάντοτε πρέπει να επιδιώκεται η στήριξη, η στρατιωτική αποτροπή και η αυτοβοήθεια αποτελούν τις μόνες εγγυήσεις της ειρήνης, σταθερότητας, οικονομικής αναπτύξεως και κοινωνικής ευημερίας, ενώ ταυτόχρονα διασφαλίζουν τα Εθνικά Υπαρξιακά και Ζωτικά Συμφέροντα.

Προϋπόθεση για την επιτυχία του παραπάνω εγχειρήματος αποτελεί η αντίληψη ότι η Ελλάδα απειλείται, η έμπρακτη υιοθέτηση αποτρεπτικής στρατηγικής, η ύπαρξη πολιτικού διακομματικού εθνικού οράματος (ο διαχειριστικός μικρόκοσμος και το «δεν διεκδικούμε τίποτε» δεν αποτελούν ασφαλώς εθνικό όραμα), η λαϊκή μύηση και το υψηλό φρόνημα, καθώς και η συνεπής εφαρμογή των σχεδίων και προγραμμάτων. Στο εξής η Κύπρος δεν θα πρέπει «να κείται μακράν» διότι, απλώς, η Ελλάς δεν αντέχει άλλες χαμένες Πατρίδες.

«Χρωστάμε σε όσους ήρθαν, πέρασαν θαρθούμε θα περάσουν.....» (Κ. Παλαμάς).

Πηγές - Βιβλιογραφία

Πηγές

Ιστοσελίδες Ελληνόγλωσσες

«Αμυντικές δαπάνες χωρών NATO για το 2021», www.ellinikos-stratos.com, <http://www.ellinikos-stratos.com/arthra/dapanes.asp> (έγινε πρόσβαση την 12 Σεπτεμβρίου 2022).

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, Απόσπασμα ομιλίας του Πρωθυπουργού της Ελλάδος Κων/νου Καραμανλή προς τον Ελληνικό λαό, 15ης Αυγούστου 1974, ώρα 22:00, https://www.youtube.com/watch?v=orDjJzT_Hh0 (έγινε πρόσβαση στις 22 Φεβρουαρίου 2022).

«Ζητήματα ελληνοτουρκικών σχέσεων» Ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος, www.mfa.gr <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/tourkikoi-ishirismo-i-apostratikopoiisis-nison-aigaiou.html> (έγινε πρόσβαση στις 30 Αυγούστου 2022).

«Η ψηφιακή εποχή: ευκαιρίες και προκλήσεις για την εργασία και την απασχόληση» 16 Νοεμβρίου 2022 www.eurofound.europa.eu, <https://www.eurofound.europa.eu/el/topic/digitalisation> (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022)

Αρσένης Γεράσιμος, (2009), «Η Γεωστρατηγική σημασία του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδος – Κύπρου στο Κύπρος: Γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21ο αιώνα». THE MONTHLY REVIEW IMPRINT, 07 Μαρτίου 2020, <https://tzirkotis.wordpress.com/2020/03/07/> (έγινε πρόσβαση στις 01 Φεβρουαρίου 2022).

Γεωργιάδης Δημήτριος, «Κατασκευή Συνειδήσεων», Σημερινή. 23 Νοεμβρίου 2014, <https://simerini.sigmalive.com/article/2014/11/23/kupros-2014-kataskeue-suneideseon/> (έγινε πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2022).

Ήφαιστος Παναγιώτης, «Στρατηγικές πτυχές του Κυπριακού. Εισέρχεται η Κυπριακή δημοκρατία στα πεδία της Τουρκικής επικυριαρχίας; Εισέρχεται η Ελλάδα σε ένα ακόμη στρατηγικό ναρκοπέδιο;» ifestos.edu.gr 2 Μαρτίου 2021, <https://ifestos.edu.gr/2021/03/02/%cf%83%cf%84%cf%81%ce%b1%cf%84%ce%b7%ce%b3%ce%b9%ce%ba%ce%b5%cf%83->

%cf%80%cf%84%cf%85%cf%87%ce%b5%cf%83-%cf%84%ce%bf%cf%85-%ce%ba%cf%85%cf%80%cf%81%ce%b9%ce%b1%ce%ba%ce%bf%cf%85-%ce%b5%ce%b9%cf%83/ (έγινε πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2022).

Θεολόγου Αλέξανδρος, «Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν και τα «τουρκικά» πυρηνικά», Πτήση, 17 Οκτωβρίου 2017, <https://www.ptisidiastima.com/incirlic-nuclear/> (έγινε πρόσβαση στις 01 Οκτωβρίου 2022).

Θεοχαρίδης Γεώργιος, «Αμυντικές δαπάνες της Κύπρου», In business News. 3 Μαρτίου 2020, <https://inbusinessnews.reporter.com.cy/financials/cyprus/article/240967/tetarti-stin-ee-se-amyntikes-dapanes-i-kypros> (έγινε πρόσβαση στις 11 Σεπτεμβρίου 2022)

Κλόκαρης Φοίβος, «Η στρατηγική μας στο Κυπριακό πάσχει σοβαρά». www.apopseis.com 17 Δεκεμβρίου 2021, <https://www.apopseis.com/i-stratigiki-mas-sto-kypriako-paschei-sovara/> (έγινε πρόσβαση στις 11 Σεπτεμβρίου 2022).

Μαρζούκος Βασίλειος, «Πόσο αποτρέπει η Εθνική Αποτρεπτική Στρατηγική;» ΕΛΙΣΜΕ, 18 Ιουνίου 2020, <https://www.elisme.gr/en/2013-01-08-09-46-42/item/42-729> (έγινε πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2022).

Μαρτζούκος Βασίλειος, «Θαλάσσια/Ναυτική Ισχύς και Στρατηγική», ΣΕΘΑ Νοέμβριος 2021, <http://195.130.75.50/owncloud/index.php/s/rIH8zSwSvo3AIFH> (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022).

Παναγιώτου Αντρέας, «Κυπριακή Συνείδηση και Κυπριακή Δημοκρατία», Κοινωνιολογικά, 26 Ιανουαρίου 2015, https://koinoniologyika.blogspot.com/2015/01/blog-post_26.html (έγινε πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2022).

Πορτοκαλάκης Λεόντιος, «Η δραστηριότητα των τουρκικών ερευνητικών σκαφών μετά τον Νοέμβριο του 2020» www.elisme.gr 8 Ιουνίου 21, σελ 9-11, <https://elisme.gr/images/pdf/files/TurkishResearchafter30.11.2020.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2022)

Τζirkωτής Άγγελος, «Γιατί Μελετούμε Ακόμα τον Μαχάν;», tzirkotis.wordpress.com 10 Σεπτεμβρίου 2021, <https://tzirkotis.wordpress.com/2021/09/10/γιατί-μελετούμε-ακόμα-τον-μαχάν/> (έγινε πρόσβαση στις 16 Ιανουαρίου 2022).

Τσαλάς Δημήτριος, (2019, Νοε 28). «Τι σημαίνει στρατηγική κουλτούρα και γιατί μας αφορά». www.new-economy.gr 28 Νοεμβρίου 2019, <https://new->

economy.gr/2019/11/28/tsailas-stratigiki-koultoura/ (έγινε πρόσβαση στις 28 Οκτωβρίου 2022).

Τσιμπούκης Γεώργιος, «Χρήματα του Κυπριακού Ταμείου Αμυντικής Θωράκισης διοχετεύτηκαν από το 1984 για την πληρωμή δημοσίων υπαλλήλων και κοινωνικών επιδομάτων». www.viadiplomacy.gr 4 Οκτωβρίου 2017,

<https://www.viadiplomacy.gr/chrimata-tou-kipriakou-tamiou-amintikis-thorakisis-diocheteftikan-apo-1984-gia-tin-pleriomi-dimosion-ipallilon-ke-kinonikon-epidomaton/>

(έγινε πρόσβαση στις 11 Νοεμβρίου 2022)

Υφαντής Κωνσταντίνος, «Ο απώτερος Τουρκικός στόχος» Καθημερινή. 11 Φεβρουαρίου 2022, <https://www.kathimerini.gr/politics/561713038/k-yfantis-o-apoteros-toyrkikos-stochos/> (έγινε πρόσβαση την 28 Οκτωβρίου 2022)

Φίλης Κωνσταντίνος, «Η Στρατηγική Αξία της Ανατολικής Μεσογείου», Καθημερινή, 13 Μαρτίου 2017, <https://www.kathimerini.gr/world/900113/i-stratigiki-axia-tis-anatolikis-mesogeioy/> (έγινε πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2022).

Ιστοσελίδες Ξενόγλωσσες

«Air Assault Division Operations», US Army (Field manual 71-100-3, 1996), chapter 8 p.1-2. <https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/71-100-3/Ch2.htm> (έγινε πρόσβαση την 10 Νοεμβρίου 2022)

«AirSea Battle, Executive Summary και Air-Sea Battle Joint services», CSBA p.1. <https://csbaonline.org/research/publications/airsea-battle-concept/> (έγινε πρόσβαση στις 05 Αυγούστου 2022).

«Arms Industry Database» www.sipri.org <https://www.sipri.org/databases/armsindustry> (πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022).

«Availability of Search and Rescue (SAR) services» IMO SAR.8/Circ.4 1 December 2012, annex2 page 298 <https://www.international-maritime-rescue.org/Handlers/Download.ashx?IDMF=3663ab39-c03e-4ea3-802c-17982fb29700> (έγινε πρόσβαση την 01 Οκτωβρίου 2022).

«Joint Doctrine for Targeting» US General Staff (Joint Publication 3-60, 2013), chapter 2 p.7. https://www.justsecurity.org/wp-content/uploads/2015/06/Joint_Chiefs-Joint_Targeting_20130131.pdf (έγινε πρόσβαση στις 19 Νοεμβρίου 2022)

«Joint Operations», US General Staff, (Joint Publication 3-0, 2018), chapter 2 p. 21.
https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp3_0ch1.pdf?ver=2018-11-27-160457-910#:~:text=Joint%20Publication%20%28JP%29%203-0%20is%20the%20keystone%20document,assess%20joint%20military%20operations.%20It%20also%20informs%20interagency (έγινε πρόσβαση την 13 Νοεμβρίου 2022)

«Nato Deployable Corps» www.nato.int 22 Ιουν 22,
https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50088.htm (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022).

«Navy Recognition», Ankara Teknoloji Gelistirme 17 Σεπτεμβρίου 2021,
<https://www.navyrecognition.com/index.php/world-naval-industry/europe/turkey.html>
(έγινε πρόσβαση στις 19 Νοεμβρίου 2022).

«Definition of military expenditure», www.sipri.org
<https://www.sipri.org/databases/milex/definitions> (έγινε πρόσβαση στις 09 Οκτωβρίου 2022).

Beckley Michael «Economic Development and Military Effectiveness», The Journal of Strategic Studies, 19 Feb 2010, p.17 <https://www.tandfonline.com/loi/fjss20> (έγινε πρόσβαση στις 1 Νοεμβρίου 2022).

Briana Maria, «Economic and Cultural Diplomacy at the grassroots level» p. 1-3,
<https://www.lse.ac.uk/Hellenic-Observatory/Assets/Documents/HO-PhD-Symposia/The-6th-HO-PhD-Symposium/6-June/Session-1/Panel-3-GREEK-FOREIGN-POLICY-1.pdf>
(έγινε πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2022).

Bommes Michele, Heinz Fassmann & Wiebke Sievers, Migration from the Middle East and North Africa to Europe, (Amsterdam: University Press IMISCOE Research, 2014), p. 7 and 233,
<https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/33374/496763.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (έγινε πρόσβαση στις 25 Ιανουαρίου 2022).

COL Harry M. Emerson, III, MAJ Michael T. Edwards, «DEEP OPERATIONS: A Look from BCTP at the process». Global Security.
https://www.globalsecurity.org/military/library/report/call/call_94-1_p4a.htm (έγινε πρόσβαση την 15 Σεπτεμβρίου 2022)

Dokos Thanos, «The Eastern Mediterranean in 2020: Possible Scenarios and Policy Recommendations», ΕΛΙΑΜΕΠ Απρίλιος 2016, σ. 5-6, <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2016/04/%CE%9D%CE%BF-26-The-Eastern-Mediterranean-in-20201.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 12 Αυγούστου 2022).

Griffin Michael, από την συνέντευξη του στο C-SPAN την 02 Φεβ 2018 (33 έως 51 λεπτό του βίντεο). <https://www.c-span.org/video/?463429-1/defense-technology-military-superiority> (έγινε πρόσβαση στις 11 Νοεμβρίου 2022).

Friedman George, «The Geopolitics of Greece: A Sea at its Heart», STRATFOR 21 Νοεμβρίου 2011, <https://worldview.stratfor.com/article/geopolitics-greece-sea-its-heart> (έγινε πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2022).

Mahan Alfred, The influence of sea power upon history, 1660-1783. (Boston: Little, Brown & Company, 1898), p.42, https://books.google.gr/books/about/The_Influence_of_Sea_Power_Upon_History.html?id=zBYLAAAAYAAJ&printsec=frontcover&source=kp_read_button&hl=en&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (έγινε πρόσβαση στις 14 Ιανουαρίου 2022).

Mallinson William, Κύπρος: Ιστορική Επισκόπηση, [μετ. Δανάη Δελή], (Λευκωσία: Κυβερνητική έκδοση, 2011), σ.8-30, [http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/Embassy_Warsaw.nsf/All/C29A8A25E7BB031EC1257AE700423707/\\$file/Cyprus,%20A%20Historical%20Overview%20gr%20\(2011\).pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/Embassy_Warsaw.nsf/All/C29A8A25E7BB031EC1257AE700423707/$file/Cyprus,%20A%20Historical%20Overview%20gr%20(2011).pdf) (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2022).

Parisis Ioannis, «The Maritime Dimension of European Security Strategies, Initiatives, Synergies», EU Tufis: Karamanlis Chair, February 2015, p.4-5. <https://sites.tufts.edu/karamanlischair/files/2018/12/KARAMANLIS-Working-Papers-2015-No-1.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 30 Ιουνίου 2022).

Subrini Syram «Difference Between Economic Growth and Economic Development» www.keydifferences.com 12 Feb 22, <https://keydifferences.com/difference-between-economic-growth-and-economic-development.html> (έγινε πρόσβαση στις 19 Ιουλίου 2022)

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αλεβίζος Δημήτριος, Μπαλτζώης Ιωάννης. Τουρκική εθνική Στρατηγική και Ελληνοτουρκικές σχέσεις στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, (Αθήνα: Ιδιωτική, 2021).

Αργυρόπουλος Κωνσταντίνος, Το Κυπριακόν ζήτημα στο 1821-2021 στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, (Αθήνα: Ιδιωτική - Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, 2021).

Αριστοτέλης, Ισοκράτης: Περί Ειρήνης, [μτφ. Μαρία Ξάνθου], (Αθήνα: Ζήτρος, 2017).

Γκίνης, Κωνσταντίνος, Στγος ε.α. & επίτιμος Α/ΓΕΣ, «Υβριδικές Επιχειρήσεις : Προς μία Νέα Επιχειρησιακή Αντίληψη», Εθνικές Επάξεις, τεύχος 129, Ιούλιος – Σεπτέμβριος 2019

Γκόφας, Ανδρέας και Τζιφάκης, Νικόλαος, Θεωρητικές Προβολές στη Διεθνή Πολιτική, (Αθήνα: Πεδίο, 2017)

Γρίβας Κώστας & Μίχας Ζαχαρίας, Ελληνική αμυντική στρατηγική για τον 21ο αιώνα, Αθήνα: Κασταλία, 2001).

Γρίβας Κώστας, Η νέα στρατιωτική επανάσταση και η ελληνική αμυντική στρατηγική. (Αθήνα: Λιβάνη, 2019).

Δημητριάδης Κωνσταντίνος, Κύπρος 1974 η Μεγάλη Προδοσία, (Αθήνα: Πελασγός, 2016).

ΕΛΙΑΜΕΠ, Η Τουρκία Σήμερα (Αθήνα: Παπαζήση, 1995).

Ηλιάδης Ντίνος, 50 Ιστορικές Στιγμές που Σημάδεψαν την Κύπρο, (Αθήνα: ΚΑΚΤΟΣ, 2011).

Ήφαιστος Παναγιώτης, Πλατιάς Αθανάσιος., Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική, (Αθήνα: Παπαζήση, 1992).

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως Σήμερα, (Αθήνα: Ποιότητα, 2008).

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, Στρατηγικός Αιφνιδιασμός, Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις, (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2008)

Κόλμερ Κωνσταντίνος, Η γεωπολιτική υπεραξία της Ελλάδος, (Αθήνα: Λιβάνης, 2018).

Κονδύλης Παναγιώτης, Γεωπολιτικές και Στρατηγικές Παράμετροι ενός Ελληνοτουρκικού Πολέμου στο Θεωρία του Πολέμου, (Αθήνα: Θεμέλιο, 2004).

Κουρής Νίκος, Ελλάδα – Τουρκία: Ο Πεντηκονταετής Πόλεμος, (Αθήνα: Λιβάνη, 1997).

Κουσκουβέλης Ηλίας, Ιωάννης Μάζης, κ.α. «Η γεωπολιτική σημασία της Κύπρου και του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου στο: Κύπρος Γεωπολιτικές Εξελίξεις στον 21ο αιώνα», [επιμέλεια Χωραφάς Ε. & Ρίζας Λ.], The Monthly Review Imprint, Ιούνιος 2009.

Λυμπέρης Χρήστος, Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων, (Αθήνα: Ποιότητα, 2009).

Λυμπέρης Χρήστος, Οψόμεθα την Αλήθεια Καθώς Εστί 1994-1996, (Αθήνα: Ποιότητα, 2014).

Λυμπέρης Χρήστος, Πορεία σε Ταραγμένες Θάλασσες, (Αθήνα: Ποιότητα, 2001).

Μάζης Ιωάννης, Γεωπολιτική προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα, (Αθήνα: Παπαζήση, 2001).

Μαρκεζίνης Βασίλειος, Μία νέα εξωτερική πολιτική για την Ελλάδα, (Αθήνα: Λιβάνη, 2010).

Μαρτζούκος Βασίλειος, Εισαγωγή - πρόλογος στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, (Αθήνα: Ιδιωτική, 2021).

Μαρτζούκος Βασίλειος, Θαλάσσια/Ναυτική Ισχύς και Στρατηγική στο Βίβλος Επετειακή του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών, (Αθήνα: Ιδιωτική, 2021).

Μαυρόπουλος Παναγιώτης, Εισαγωγή στη θεωρία του πολέμου και της Στρατηγικής, (Αθήνα: ΙΔΙΩΤΙΚΗ, 2012).

Μηνάγιας Χρήστος, Τουρκικές Ένοπλες Δυνάμεις και Εξοπλισμοί, (Θεσσαλονίκη: Κάδμος, 2015).

Ντόκος Θάνος & Τσάκωνας Παναγιώτης, Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας, (Αθήνα: Παπαζήση, 2015).

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, Η Διεθνής πολιτική στον 21ο αιώνα, (Αθήνα: Ποιότητα, 2007).

Παπασωτηρίου, Χαράλαμπος, «Το Σύγχρονο Διεθνές Σύστημα», στο συλλογ. έργο Η Ελλάδα στον κόσμο της, μεταξύ ρεαλισμού και ανεδαφικότητας στο διεθνές σύστημα, (Αθήνα: Πατάκη, 2016).

Παπαφλωράτος Ιωάννης, Εξωτερική πολιτική και υψηλή Στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των Βαλκανικών κρατών, (Αθήνα: Λειμών, 2021).

Περσιάνης Παναγιώτης, Η νομιμοποίηση του κυπριακού κράτους, (Λευκωσία: Κυπροεπεια, 2004).

Πλατιάς Αθανάσιος, Οι Γεωστρατηγικές αλλαγές στη Μεσόγειο και οι επιπτώσεις τους, (Αθήνα: Παπαζήση, 2019).

Συρίγος Άγγελος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, (Αθήνα: Πατάκη, 2015).

Υφαντής, Κώστας, «Στρατηγικές Εξισορρόπησης και Συστημική Πολικότητα», στο συλλογ. έργο Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος & Μαριλένα Κοππά (επιμ.), 30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1974-2004, (Αθήνα: Λιβάνη, 2005).

Υφαντής, Κώστας, «Συστημική Αλλαγή, Ευρωπαϊκή Ασφάλεια», στο συλλογ. έργο Μιχάλης Τσινισιζέλης & Κώστας Υφαντής (επιμ.), Σύγχρονα Προβλήματα Διεθνών Σχέσεων, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2000).

Υφαντής, Κώστας, Διεθνής Πολιτική Θεωρία, (Αθήνα: Ι.Σιδέρης, 2012).

Χατζηδάκης Μάνος, Πως Χάθηκε η Ένωσης με την Ελλάδα 1950 – 1967, (Αθήνα: ΠΕΛΑΣΓΟΣ, 2017).

Χειλά Ειρήνη, «Ανατολική Μεσόγειος, γεωπολιτικές δυναμικές και Ελλάδα», The Economist: Ο κόσμος το 2022, Φεβρουάριος 2022.

Χειλά Ειρήνη, Διεθνής κοινωνία: Διαχρονικές και σύγχρονες αντιλήψεις. Η συμβολή του Παναγή Παπαληγούρα, (Αθήνα: Ηρόδοτος, 2006).

Ελληνόγλωσση (μεταφρασμένη)

Larrabee Stephen, Ian Lesser, Michel Zanini, κ.α., Η νέα γεωπολιτική της Ελλάδος, [μτφ. Μαρία Αποστόλου], (Αθήνα: Σιδέρης Ι, 2003).

Mallinson William, Κύπρος: Ιστορική Επισκόπηση, [μετ. Δανάη Δελή], (Λευκωσία: Κυβερνητική έκδοση, 2011)

Ξενόγλωση

David Mitch, The Role of Education and Skill in the British Industrial Revolution, - An Economic Perspective, (Boulder, Westview Press, 1998).

Mahan Alfred, The influence of sea power upon history, 1660-1783. (Boston: Little, Brown & Company, 1898).

Middleton Andrew, Defence and Peace Economics: The effect of defence R&D on military equipment quality, (London, Routledge, 2014).

Pape Alex, Janes Fighting Ships Yearbook 2020 – 2021. Turkey. (New York: JANE'S, 2020).

Poast Paul, Annual Review of Political Science Beyond the “Sinew of War”: The Political Economy of Security as a Subfield (University of Chicago: Department of Political Science, 2019).

SIPRI Armaments, Disarmament and International Security (SIPRI Yearbook: 2020).